

ISBN 974-87967-5-2

เวทีผลงานการมีส่วนร่วมของพลเมือง
(**Public Participation Fair**)

พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2544

จำนวนพิมพ์ 700 เล่ม

เจ้าของ

สถาบันพระปกเกล้า

อาคารศูนย์สัมมนา ชั้น 5 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน

47/101 หมู่ 4 ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

คุณวิลาศ โลहितกุล

กองบรรณาธิการ

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล

ทวีติยา สินธุพงศ์

วิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร

จัดรูปเล่ม

ทวีติยา สินธุพงศ์

ปาริชาติ จอมนัย

ปก

สุมิตร วิจิตรภู่

คณะผู้จัดทำ

คณะกรรมการฝ่ายเวทีผลงานการมีส่วนร่วมของพลเมือง

การประชุมวิชาการประจำปี ครั้งที่ 2

1. คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ที่ปรึกษา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ทศพร ศิริสัมพันธ์ ที่ปรึกษา
3. คุณวิลาศ โลहितกุล ประธานกรรมการ
4. คุณเครือวัลย์ สมณะ กรรมการ
5. คุณสมบัติ ภูกาญจน์ กรรมการ
6. ดร. จรวยพร ธรณินทร์ กรรมการ
7. คุณเอ็นนุ ชื่อสุวรรณ กรรมการ
8. คุณธาริณี ศรีเรือนทอง กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร. จรัส สุวรรณมาลา กรรมการ
10. คุณสายสุนีย์ ศรีสุวรรณรัตน์ กรรมการ
11. ดร. ถวิลวดี บุรีกุล กรรมการและเลขานุการ
12. คุณศรัณยู หมั่นทรัพย์ ผู้ช่วยเลขานุการ
13. คุณวิศิษฎ์ ชัชวาลทิพากร ผู้ช่วยเลขานุการ
14. คุณทวีติยา สินธุพงศ์ ผู้ช่วยเลขานุการ
15. คุณณรงค์ ลมลอย คณะทำงาน
16. คุณฐิตาภา ถนอมผิว คณะทำงาน
17. คุณปารีชาติ จอมนัย คณะทำงาน
18. คุณวิริยา จรศรี คณะทำงาน
19. คุณเนียนสิริ ขำหรั่ง คณะทำงาน
20. คุณจามร โสมานันท์ คณะทำงาน
21. คุณณวัฒน์ ศรีปัดถา คณะทำงาน
22. คุณบัณฑิต เอื้อวัฒนานุกุล คณะทำงาน
23. คุณไพฤทธิ์ สุขเกิด คณะทำงาน

คำนำ

สถาบันพระปกเกล้าเป็นสถาบันวิชาการในกำกับของประธานรัฐสภา จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.2541 ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสู่ประชาชน ได้จัดให้มีงานแสดงเวทีผลงานการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Public Participation Fair) ระหว่างวันที่ 2-4 มีนาคม 2544 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซีดี จอมเทียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มิถกกรรมในด้านการมีส่วนร่วมได้ส่งผลงานมาร่วมแสดง เผยแพร่ และสถาบันฯ ยังได้รวบรวมผลงานที่ส่งเข้ามาเป็นรูปเล่มเพื่อจัดเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ในการทราบทั่วกันว่าใครทำอะไร ที่ไหน อย่างไรบ้างในเรื่องการมีส่วนร่วมนี้ โดยสามารถแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านประชาธิปไตย ด้านพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ / เศรษฐกิจชุมชน ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม

สถาบันฯ ขอขอบคุณหน่วยงานและท่านที่ส่งผลงานมาร่วมงานเวทีผลงานการมีส่วนร่วมของพลเมืองในครั้งนี้ และอนุญาตให้สถาบันฯ เผยแพร่ผลงานของท่าน ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ช่วยให้การจัดทำเอกสารนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

อนึ่ง ขอบกพร่องซึ่งอาจมีขึ้นนั้นสถาบันฯ ขออ้อมรับไว้เพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

	หน้า
ด้านการเกษตร	
• การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิต	2
• การพัฒนาเยาวชนเพื่อเข้าสู่ธุรกิจชุมชน	4
• การสังเคราะห์เทคโนโลยีในระบบกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสตรอเบอร์รี่	5
• ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร	7
ด้านประชาธิปไตย	
• แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก	8/1
• การเตรียมความพร้อมในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่	9
• การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการใช้สังคัมเพื่อการเสริมสร้างความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี	10
• การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท	12
• การวิเคราะห์การคอร์รัปชันด้านการเงินการคลังในประเทศไทย พ.ศ.2535-2542	14
• คอร์รัปชันในวงราชการไทย : กรณีศึกษาและยุทธศาสตร์การต่อต้านคอร์รัปชันในเชิงเศรษฐศาสตร์	15
• คอร์รัปชันในภาครัฐ : ความเห็นและประสบการณ์ของครัวเรือน	17
• วัฒนธรรมประชาธิปไตย	20
• วาทกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน	23
ด้านพัฒนาชุมชน	
• การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน	27
• การดำเนินตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจ แบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม	30
• การพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี	31
• การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน	33
• การพัฒนาแบบองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน	34
• การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนในการวางแผนพัฒนาด้วยระบบสนับสนุนการตัดสินใจ	36

	หน้า
● การส่งเสริมศักยภาพเยาวชนเพื่อการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น (อบต.เยาวชน)	37
● กิจกรรมสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง	39
● โครงการกิจกรรมครอบครัวเพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกในครอบครัว	41
● บทบาทของประชาสังคม (Civil Society) ในฟิลิปปินส์	43
● ศูนย์วิสต์รีโซลเคิลชุมชน : ชุมชนร่วมแก้วิกฤตปริมาณขยะ กทม.	44
● หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน	45
ด้านเศรษฐกิจ / เศรษฐกิจชุมชน	
● การบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอดงยาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	48
● การพัฒนาเศรษฐกิจชนบทตามลำดับขั้นของในหลวง	50
● การวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือ: ประสพการณ์ประสานงานโครงการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงาน สกว.ภาค	52
● ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม นทพ.	55
● สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และทัศนะของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ	56
● เบื้องกุดชุม : การพัฒนาจากภาคประชาชน	59
ด้านสาธารณสุข	
● กระบวนการแก้ไขปัญหาฟันตกกระโดยชุมชนในจังหวัดลำปาง	64
● การประชุมหารูปแบบระบบเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพจากสารเคมีในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมอนามัยประชาชนอย่างยั่งยืน	66
● การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ในโรงเรียนนำร่องของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	68
● การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม	69
● การพัฒนาชายความร่วมมือเพื่อสุขภาพดีถ้วนหน้าภาครัฐและเอกชน	70
● การรณรงค์ดำเนินงานในการพัฒนารูปแบบเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางสาธารณสุข	72
● การพัฒนาความรู้เรื่องเอดส์แม่บ้านชาวประมง	73
● โครงการพัฒนาศักยภาพชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข	74
● โครงการประชาสัมพันธ์การปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพอนามัยในชุมชน	74
● จรรโลงแพทย์แผนไทย พืชสมุนไพร	76

	หน้า
ด้านสิ่งแวดล้อม	
● กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม จ. สุราษฎร์ธานี	78
● การใช้สิทธิเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535	79
● การมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยเหลือช้างไทยของมูลนิธิเพื่อนช้าง	80
● การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านใต้ (ถนนกาญจนาภิเษก) สมุทรปราการ	81
● การศึกษาวิจัยและฝึกอบรมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหามลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมน้ำยางข้น และการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน	82
● การศึกษาวิจัยทัศนียภาพในลักษณะประชาคมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านบางปรุ (หมู่ที่ 6) ตำบลคลองศก อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี	83
● ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาระบบกำจัดมูลฝอยของเทศบาลตำบลท่าบ่อ อำเภوتاบ่อ จังหวัดหนองคาย	85
● โครงการชุมชนอนุรักษ์นกเงือกเทือกเขาบูโด	86
● โครงการปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง	87
● แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่พัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าแห่งประเทศไทย (กฟผ.)	88
● บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	91
● ปัญหาการจัดประชาพิจารณาในประเทศไทย	93
● สิทธิชุมชนหมู่บ้านเดชากับการขยายสนามบินขอนแก่น	94

ด้านการเกษตร

ชื่อหน่วยงาน นางสาวธิดิมา วงษ์ศิริ **ตำแหน่ง** นักวิจัย
 ศูนย์วิจัยและบริการอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมชีวเคมี
 สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ที่อยู่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 91 ถนนประชาอุทิศ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 10140

โทรศัพท์ 470 - 9682 **โทรสาร** 470 - 8077

e - mail wongsheree@yahoo.com

ชื่อเรื่อง การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิต

ระยะเวลาในการดำเนินงาน 7 เดือน (มีนาคม - กันยายน 2542)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากนักวิชาการสู่เกษตรกรผู้ใช้ด้วยรูปแบบการจัดทำแปลงสาธิต การฝึกอบรมและการจัดทำคู่มือสำหรับเกษตรกร
2. เพื่อสร้างความหลากหลายของชนิดพืชและอาชีพเกษตรกรในพื้นที่
3. เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นทั้งจากภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม
4. เพื่อสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมการแปรรูปในระดับพื้นบ้านและนำไปสู่ธุรกิจชุมชน

ขั้นตอนในการดำเนินงาน

กิจกรรมหลักของการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิต ประกอบด้วย

1. โครงการการส่งเสริมเทคโนโลยี เรื่อง การปลูกสตรอเบอร์รี่
 มีการอบรมระยะสั้น และดูงานในพื้นที่ปลูกสตรอเบอร์รี่เพื่อเป็นการคำให้กับเกษตรกรและนักวิชาการเกษตรในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้ และเทคนิคในการในการผลิตสตรอเบอร์รี่ มีการซักถามและถ่ายทอดความรู้กันเองระหว่างเกษตรกร โดยมีนักวิชาการเป็นพี่เลี้ยงคอยแนะนำการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีเกษตรกรเข้าร่วมอบรม 100 คน และมีการคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อมและมีพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมเข้าโครงการทดสอบพันธุ์สตรอเบอร์รี่จำนวน 5 คน
2. โครงการส่งเสริมเทคโนโลยี เรื่อง การเลี้ยงผึ้ง
 ให้ความรู้เบื้องต้นกับการเลี้ยงผึ้งพันธุ์ เป็นหลักสูตรระยะสั้นแก่ชาวบ้าน 30 คน และคัดเลือกเกษตรกรที่มีความตั้งใจเข้าอบรมหลักสูตรระยะยาว ณ ฟาร์มผึ้งป่าบัวฤๅคา จังหวัดน่าน และมอบรังผึ้งให้กับเกษตรกรที่เน้นฝึกอบรม มีความตั้งใจในการเลี้ยงผึ้ง
3. โครงการส่งเสริมเทคโนโลยี เรื่อง การผลิตต้นไหลสตรอเบอร์รี่คุณภาพดี
 อบรมให้เกษตรกรสามารถผลิตไหลสตรอเบอร์รี่คุณภาพดี และทดสอบการผลิตไหลสตรอเบอร์รี่ในพื้นที่เกษตรกร โดยนำต้นไหลแม่พันธุ์ปลอดโรคจากโครงการเกษตรหลวงปางดะ มีผู้ร่วมโครงการ 50 คน
4. โครงการส่งเสริมเทคโนโลยี เรื่อง การปลูกชิง
 อบรมเกษตรกร เรื่อง การผลิตหัวพันธุ์ชิงคุณภาพดีและป้องกันกำจัดศัตรูของชิงให้กับเกษตรกรและหน่วยงานในพื้นที่ ทดสอบการขยายหัวพันธุ์ชิงปลอดเชื้อและการเตรียมดินเพื่อลดการตายของชิงจากโรคเหี่ยวในแปลงปลูก มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 150 คน
5. โครงการ การอบรม เรื่อง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
 ทำการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่เคหกิจ เรื่อง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นเครื่องดื่มจากน้ำผลไม้และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเน้นการแปรรูปผลผลิตที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้แก่

เสาวรส, ลูกหว่า และมะขาม การอบรมมีเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ความสนใจจำนวนมาก มีผู้เข้าร่วมอบรมถึง 50 คน/ครั้ง

สรุปผลการดำเนินงาน

1. มีการทดสอบปลูกสตรอเบอรี่ จำนวน 5 คน สตรอเบอรี่พันธุ์พระราชทาน 50 มีการปรับตัวเข้ากับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศของอำเภอนาแห้ว ได้ดีกว่าสายพันธุ์อื่นๆ โดยมีการใช้เชื้อไตรโคเดอร์มาเพื่อควบคุมโรคเหี่ยวของสตรอเบอรี่
2. ความพร้อมของชาวบ้านเลี้ยงผึ้ง มีจำนวน 5 ราย และมีการเลี้ยงมาถึงปัจจุบัน (2543)
3. สตรอเบอรี่พันธุ์พระราชทาน 70 ให้ผลผลิตต้นไหลต่อแม่พันธุ์มากที่สุด แต่ยังคงต่ำกว่าระดับมาตรฐานการผลิตไหลของประเทศไทย โดยมีต้นทุนการผลิตสูงกว่า เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการไถที่และค่าแรงงานดูแลค่อนข้างสูง แต่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการขนส่งไหลจากแหล่งผลิตในภาคเหนือมาปลูกในพื้นที่
4. หัวพันธุ์ขิงปลอดโรคมิเปอร์เซนต์การงอกของหัวพันธุ์สูงกว่าหัวพันธุ์ปกติของชาวบ้านแต่ผลผลิตต่อไร่ยังค่อนข้างต่ำ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดการดูแลรักษาที่ดี การใช้เทคนิคการปรับปรุงดินร่วมกับการใช้หัวพันธุ์ปลอดโรค มีประสิทธิภาพในการควบคุมโรคเหี่ยวได้
5. ภายหลังจากอบรม เกษตรกรนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยผลิตไวน์จากผลไม้ เพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเผยแพร่ในงานเทศกาล นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยและเสาวรส มีกลุ่มเกษตรกรรวมตัวกันแปรรูปอยู่ประมาณ 10 คน ทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. การปลูกสตรอเบอรี่จะต้องให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วย เพื่อให้เกษตรกรมีความสนใจเอาใจใส่ ในการปลูกสตรอเบอรี่ ในการดำเนินงานปี 2543/44 เกษตรกรจ่ายค่าต้นไหลสตรอเบอรี่บางส่วน ทำให้มีความใส่ใจต่อการดูแลรักษามากขึ้น
2. การผลิตไหลจะต้องคำนึงถึง ความสะอาดของพื้นที่ ความสมบูรณ์ของพื้นที่ แหล่งของดินที่จะใช้รองไหล ปริมาณแมลงที่เป็นพาหะของโรค แหล่งน้ำและปริมาณน้ำ ความสะดวกในการขนส่ง พื้นที่อำเภอ นาแห้วน่าจะเป็นแหล่งผลิตไหลเพื่อขายให้เกษตรกรในเขตอีสานปลูก แต่ต้องพิสูจน์ทางด้านเทคโนโลยีในการผลิตต้นไหลที่มีคุณภาพ (มีตาออก) มีการจัดการที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงศัตรูพืช และลดต้นทุนการผลิตต่อต้นไหล ซึ่งได้มีโครงการที่จะผลิตไหลในปี 2543/44
3. การขยายหัวพันธุ์ปลอดโรครายได้สภาพโรงเรือน โดยวัสดุปลูกที่ปราศจากเชื้อสามารถหลีกเลี่ยงการเกิดโรคของต้นขิงได้ตลอดฤดูการผลิต และการปลูกในสภาพโรงเรือนเหมาะสมกับการขยายหัวพันธุ์เพื่อทำเป็นท่อนพันธุ์ เนื่องจากต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัมค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ตามการขยายพันธุ์โดยใช้หัวพันธุ์ปลอดเชื้อ เป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรจะหลีกเลี่ยงปัญหาโรคเน่าที่ทำความเสียหายให้เกษตรกรมากที่สุด
4. ควรมีการส่งเสริมให้กลุ่มแปรรูป มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น มีการยอมรับของตลาด โดยการยกมาตรฐานการผลิต โดยใช้หลักและวิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) เพื่อเป็นไปตามมาตรฐานการขออนุญาตผลิตภัณฑ์ และนำไปสู่ธุรกิจชุมชนในอนาคต ซึ่งทางผู้วิจัยได้มีแผนงานและโครงการในการดำเนินการดังกล่าวในปี 2543/44

หน่วยงาน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
e - mail yuwanuch_t@hotmail.com
ชื่อเรื่อง การพัฒนาเยาวชนเพื่อเข้าสู่ธุรกิจชุมชน
ระยะเวลา ปี 2537

วัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนาเยาวชนนอกระบบการศึกษา พัฒนาความเป็นอยู่ ของราษฎรและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยได้ประสานความร่วมมือกับวิทยาลัยเกษตร และ เทคโนโลยี (วท.) กรมอาชีวศึกษา ในปี ๒๕๓๗ จึงเกิดโครงการพัฒนาเยาวชน เพื่อความมั่นคงขึ้น โดยใช้หลักบูรณาการในการพัฒนาเยาวชนร่วมกัน ได้แก่ การประสานแผน ประสานงบประมาณ ประสานกำลังพล ประสานการดำเนินงาน โดยร่วมกันติดตามประเมินผล โครงการนี้เป็นการจัด การศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม

วิธีการดำเนินงาน

จัดให้วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เข้าไปจัดระบบ การศึกษาให้โดยผู้เรียนจะต้องประกอบอาชีพ การเกษตรหรืออาชีพเสริมการเกษตร และทำโครงการเกษตรที่บ้านและวิทยาลัยฯ จัดให้ผู้เรียนเข้ามาเรียนใน วิทยาลัย ในช่วงที่ว่าง จากการประกอบอาชีพปีละไม่น้อยกว่า ๖๐ วัน ในช่วงที่ผู้เรียนทำการประกอบอาชีพ เกษตร หรืออาชีพเสริมการเกษตรและเรียนอยู่ที่บ้าน วิทยาลัยฯ และ นทพ. จะจัดส่งครู - อาจารย์ วิทยากร ออกไปนิเทศการเรียนและนิเทศโครงการถึงบ้านของผู้เรียน โดย นทพ. จะสนับสนุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการ ประกอบอาชีพเบื้องต้น และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์โครงการ จัดกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบของ นทพ. เข้าเรียนเป็นวิทยากรในการเรียน การสอน โดยเฉพาะการฝึกอบรมวินัย อาชีพเสริมการ เกษตร เช่น การแปรรูปสมุนไพร การทำอัฐดินซีเมนต์การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ การทำสารสกัดจากพืชกำจัด ศัตรูพืช ฯลฯ เป็นต้น มีการนิเทศและติดตามผล เดือนละ ๒ - ๔ ครั้ง โดยอาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรฯ และ เจ้าหน้าที่จาก นทพ. เป็นหลักสูตร ๓ ปี เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อจบแล้วได้รับประกาศนียบัตร ปวช. ปัจจุบัน มีหน่วยเข้าร่วมโครงการ ๓๘ หน่วย ทั่วประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการความร่วมมือ

สามารถแก้ไขปัญหาเยาวชนทั้งถิ่น เยาวชน ไม่มีอาชีพ เยาวชนขาดการศึกษา ทำให้ได้เยาวชนที่มีคุณภาพ มีความมั่นคงทางด้านอาชีพและการศึกษา สามารถเป็นแกนนำในการพัฒนาท้องถิ่นได้ โดยผ่าน กระบวนการพัฒนาจากทั้งวิทยาลัยเกษตรและ นทพ. มีอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่มั่นคง ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยเป็นตัวกลางในการกระจาย ความรู้เทคโนโลยีทางการเกษตรใหม่ ๆ สู่เกษตรกรข้างเคียง การที่เยาวชนไม่ละทิ้งถิ่นฐานทำให้เกิด ความมั่นคงในพื้นที่และไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในถิ่นอื่น อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงทางการเมือง เศรษฐกิจสังคม และการทหารให้แก่ชุมชนและประเทศชาติในที่สุด

ชื่อ นายทศพร ทองเที่ยง **ตำแหน่ง** นักวิจัย
หน่วยงาน ศูนย์วิจัยและบริการอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมชีวเคมี
สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ที่อยู่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
91 ถนนประชาอุทิศ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ 10140
โทรศัพท์ 470 - 9682 **โทรสาร** 470 - 8077
e - mail wongsheree@yahoo.com
ชื่อเรื่อง การสังเคราะห์เทคโนโลยีในระบบกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสตอเบอร์รี่
ระยะเวลาในการดำเนินงาน 8 เดือน

วัตถุประสงค์

1. สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อการผลิตสตอเบอร์รี่
2. ทดสอบพันธุ์สตอเบอร์รี่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่
3. สังเคราะห์เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการผลิตสตอเบอร์รี่

ขั้นตอนในการดำเนินงาน

1. จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารจัดการการผลิตในกลุ่ม (สามารถจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสตอเบอร์รี่ 5 กลุ่ม ประมาณ 100 คน)
2. สนับสนุนต้นไหลสตอเบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน 50 เป็นทุนในการดำเนินงานเริ่มต้นแก่กลุ่มเพื่อให้เกิดองค์การเกษตรกรที่มีการรวมกลุ่มกันผลิตสตอเบอร์รี่และดำเนินงานได้อย่างมีบูรณาการ
3. มีนักวิชาการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยี โดยการจัดอบรมและการทดสอบสังเคราะห์เทคโนโลยีในแปลงเกษตรกรร่วมกัน
4. สังเคราะห์เทคโนโลยีชีวภาพ (ทดสอบพันธุ์สตอเบอร์รี่ลูกผสม) ร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรและนักวิชาการ โดยใช้วิธีที่มีแนวโน้มที่จะนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนในการประกอบการ
5. ทดสอบผลิตภัณฑ์เชื้อไตรโคเดอร์มา ทางการค้าเพื่อควบคุมโรคเหี่ยว และทดสอบความเป็นไปได้ในการใช้เชื้ออับสคูลาร์ไมคอร์ไรซา ในการปลูกสตอเบอร์รี่
6. พัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับนำมาบรรจุสตอเบอร์รี่สด

สรุปผลการดำเนินงาน

1. สามารถดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสตอเบอร์รี่ 5 กลุ่ม สามารถจำแนกเป็นกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ มี 1 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำสวนแมงอน ทุ่งหลุก อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มที่อยู่ในระหว่างการพัฒนา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติ บ้านขี้เหล็ก จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มผู้ปลูกสตอเบอร์รี่แม่จัน-แม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนกลุ่มที่ไม่ประสบผลสำเร็จ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปลูกสตอเบอร์รี่บ้านน้ำเย็น อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และกลุ่มผู้ปลูกสตอเบอร์รี่ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย
2. ทดสอบพันธุ์สตอเบอร์รี่ลูกผสมพบว่า พันธุ์ที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นพันธุ์ที่ใช้ปลูกเป็นการค้าคือ พันธุ์ NB5 และ QN6 พบว่ามีน้ำหนักผลผลิตรวมและน้ำหนักของผลที่มีขนาด 30 ซม. ขึ้นไปสูงกว่าสายพันธุ์อื่นๆ รวมทั้งมีค่า 0 Brix สูง
3. ทดสอบเชื้อไตรโคเดอร์มา รอกันหลุม 10 กรัมต่อหลุม พบว่าไม่ผลต่อการควบคุมโรคเหี่ยว และน้ำหนักผลผลิตต่อต้นในพื้นที่ปลูกเดียวกันและทดสอบความเป็นไปได้ของการใช้เชื้ออับสคูลาร์ไมคอร์ไรซา

ผสมดินปลูกชนิดต่างๆ ในการผลิตไหล พบว่ามีเปอร์เซ็นต์การติดเชื้อในรากพืชใกล้เคียงกัน แต่เมื่อปลูกในแปลงแล้ว มีความหนาแน่นของเชื้อในแปลงปลูกต่ำกว่าในถุงไหล

4. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับสตรอเบอร์รี่ ทดสอบการใช้ภาชนะพลาสติกใสในการบรรจุผลสตรอเบอร์รี่และกล่องกระดาษขนาด 1 กิโลกรัม พบว่าเกษตรกรพอใจและมีความต้องการใช้

ข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จในการปลูกพืชของเกษตรกร ความสามารถของผู้นำในการจัดการและหาตลาด ขนาดของกลุ่ม ความสำนึกของสมาชิกต่อกฎและระเบียบของกลุ่ม

2. ปัจจัยที่มีผลต่อราคาจำหน่ายและรายได้ของเกษตรกรได้แก่ พันธุ์สตรอเบอร์รี่ การกระจายตัวและปริมาณของผลผลิตที่เข้าสู่ตลาด ความสามารถในการจัดการและหาตลาดของกลุ่ม แหล่งปลูกและการคมนาคม

3. ตลาดให้การยอมรับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้บรรจุสตรอเบอร์รี่ แต่พบว่าต้นทุนบรรจุภัณฑ์ยังค่อนข้างสูง ดังนั้นจึงควรออกแบบหรือใช้วัสดุที่จัดทำครุภัณฑ์ที่ทำให้ราคาต่อหน่วยของบรรจุภัณฑ์ลดลง โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผลผลิตในการขนส่งและความสวยงามร่วมกัน

ชื่อ	มานะ ถนอมภวนา	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
หน่วยงาน	สำนักศึกษาการพัฒนาท้องถิ่น	e-mail	1mana.t@theptsatri.rits.ac.th
ที่อยู่	สถาบันราชภัฏเทพสตรี ถนนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อ.เมือง จ.ลพบุรี 15000		
โทรศัพท์	036-424714	โทรสาร	036-422610
ชื่อเรื่อง	ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร		
วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่งานวิจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตร		
ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน			

การนำความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้จากทั้งเทคโนโลยีที่นำสมัย และจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเกิดจากการประมวลความรู้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือความรู้จากประสบการณ์ชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนแนวความคิดและการปฏิบัติของเกษตรกรที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำการวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงเกษตรกรภูมิปัญญาในจังหวัดลพบุรี สระบุรี และสิงห์บุรี 30 ราย ใช้แบบสัมภาษณ์กำหนดรูปแบบ ควบคู่กับเทปบันทึกเสียง มีการศึกษา 2 ตอนคือ ศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ และศึกษาแนวความคิดและการปฏิบัติของเกษตรกรภูมิปัญญาอันประกอบด้วยการศึกษาภูมิปัญญา 3 ด้าน คือ (1) ภูมิปัญญาด้านพืชสวน ได้แก่ การประกอบการเกษตรตามธรรมชาติ ไม่ใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยชีววิธี การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดด้วยจุลินทรีย์อีเอ็ม การทำสวนผลไม้ นอกฤดู การใช้แมลงวันบ้านผสมเกสร การปลูกลองกองพันธุ์ต้นหยงมัสในจังหวัดสิงห์บุรี การปลูกไม้ไทยและต้นไม้ประจำจังหวัด การตอนกิ่งจำปีให้ออกรากใน 3 เดือน (2) ภูมิปัญญาด้านพืชไร่ ได้แก่ การบุกเบิกทำนาโดยใช้พันธุ์ข้าวชัยนาท 1 การปรับปรุงพันธุ์ข้าวโพดหวานให้ได้ผลผลิต 3,600 กิโลกรัมต่อไร่ และการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดโดยใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และปุ๋ยอินทรีย์ (3) ภูมิปัญญาด้านเลี้ยงสัตว์ เน้นการให้อาหารผสมจากเศษวัตถุดิบในท้องถิ่น การให้อาหารเหลวแก่สุกรด้วยคอมพิวเตอร์ การลดอุณหภูมิภายในโรงเรือนสุกรโดยใช้แผ่นกระดาษฉนวนกันความร้อนและให้ละอองน้ำไหลผ่าน การผสมเทียมสุกรและการประดิษฐ์เครื่องกลูกสุกรด้วยแผ่นไม้อัดและกระสอบป่าน

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลการศึกษาทางสังคมและเศรษฐกิจพบว่า เกษตรกรภูมิปัญญาเป็นเพศชายร้อยละ 76.67 มีอายุเฉลี่ย 49.93 ปี แต่งงานแล้ว ร้อยละ 83.33 ระดับการศึกษาประถมศึกษาร้อยละ 53.33 อาชีพหลักปลูกพืชสวนร้อยละ 40.00 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพเฉลี่ยนาน 15.40 ปี มีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรเฉลี่ย 32.73 ไร่ สมาชิกในครอบครัวช่วยทำการเกษตรเฉลี่ย 2.92 คน มีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 2.50 คน ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มร้อยละ 46.67 เฉพาะที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีการเข้าประชุมกลุ่ม 3 เดือนต่อครั้ง ความรู้ได้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเองร้อยละ 46.67 และมีการแก้ไขปัญหด้วยตนเองร้อยละ 50

ผลการศึกษาด้านแนวคิดและการปฏิบัติของเกษตรกรภูมิปัญญาพบว่าเกษตรกรภูมิปัญญาเป็นเกษตรกรที่มีความขยันขันแข็ง สนใจในการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีการเกษตร มักมีแนวความคิดเป็นของตนเอง จึงมักเป็นผู้ที่มีแนวคิดในการพัฒนาการเกษตรอยู่ตลอดเวลา มักประสบผลสำเร็จจากการประกอบการเกษตรหลายลักษณะทั้งพืชและสัตว์เพื่อทำให้เกิดความเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการผลิตและส่งเสริมการใช้แรงงานเต็มที่ ก่อให้เกิดรายได้สูงกว่าการผลิตเกษตรเชิงเดี่ยว สมควรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรใช้เกษตรกรภูมิปัญญาเป็นตัวอย่าง และให้เป็นวิทยากรเกษตรในศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลตามแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรแนวใหม่

ด้านประชาธิปไตย

ชื่อ	รศ.ดร.ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดผิงษ์ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล อาจารย์คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม รศ.ดร.พัชรี สีโรรส ผศ.ดร.โสภารัตน์ จารุสมบัติ รศ.พิสิฐ ศุกรियพงษ์	ตำแหน่ง ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง นักวิชาการผู้ชำนาญการและผู้อำนวยการสำนักวิจัย และพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า อาจารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หน่วยงาน	สถาบันพระปกเกล้า		
ที่อยู่	ชั้น 5 อาคารศูนย์สัมมนา สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน 47/101 หมู่ 4 ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง นนทบุรี 11000		
โทรศัพท์	527-7830-9	โทรสาร	527-7824
e-mail	thawilwadee@kpi.ac.th		
ชื่อเรื่อง	แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก		

ระยะเวลาดำเนินการ มิถุนายน 2543 - เมษายน 2544

วัตถุประสงค์

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามวิถีประชาธิปไตยทั้งใน
บริบทไทยและสากล
2. ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และศึกษากกรณีศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการ
มีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับประเทศไทย
3. จัดทำข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และจัดทำตัวชี้วัดการมี
ส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะแนวทางการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราช
อาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เท่านั้น และศึกษาเฉพาะบางกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยมีระเบียบ
วิธีการศึกษา (Study Methods) ดังนี้

1. วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล (Methods of data collection)

ในการศึกษาดังนี้ จะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทุติยภูมิ และปฐมภูมิ โดยข้อมูลทุติยภูมิได้จากการ
ศึกษารวบรวมกรณีศึกษาที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้วทั้งจากหนังสือ วารสาร รายงานการศึกษา เอกสารต่างๆ ทั้ง
ของทางราชการและเอกชน ตลอดจนรวบรวมจากกรณีศึกษาที่คณะผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ได้ทำการศึกษ
รวบรวมไว้ ส่วนข้อมูลปฐมภูมิได้จากการศึกษาในภาคสนาม ศึกษาจากสถานการณ์จริง โดยการสัมภาษณ์
เชิงลึก การสังเกตการณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น การจัด
สัมมนาต่างๆ

2. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (Methods of data analysis)

การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะวิจัยใช้การวิเคราะห์ร่วมกันในระหว่างนักวิจัย ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการมีอคติในการวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณนั้นจะมีการคำนวณทางสถิติประกอบซึ่งรายงานการวิจัยจะนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ ซึ่งกล่าวถึงสภาพปัญหาและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาวัตถุประสงค์สำคัญและขอบเขตของการศึกษา ระเบียบวิธีการศึกษา วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอรายงาน นิยามศัพท์ และผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

บทที่ 2 แนวคิดและความสำคัญของการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวถึงความหมายของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ความสำคัญของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระดับและเครื่องมือของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และกระบวนการของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

บทที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทสากล : ประเด็นในทางกฎหมายที่สำคัญในบทนี้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม ที่มาประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองทั้งกรณีทั่วไป และกรณีสิ่งแวดล้อม การให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมโดยฐานคิดทางกฎหมาย การอำนวยความสะดวกหรือจัดการให้มีการมีส่วนร่วมขึ้นในทางความเป็นจริง

บทที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไทย พ.ศ. 2540 : แนวคิด กลไก การปฏิบัติ และปัญหาอุปสรรคสำคัญ ในบทนี้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การมีส่วนร่วมของประชาชนหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทย

บทที่ 5 การนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาสู่การปฏิบัติ ในบทนี้กล่าวถึงวิวัฒนาการการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมไทย โดยพิจารณาการปฏิรูปการเมืองกับการปฏิรูปกฎหมาย กล่าวคือระบบที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนมีส่วนร่วม พ.ศ. 2540 และหลักการของระบอบประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เครื่องมือสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายระดับชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างกฎ (rule making) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ (decision making)

บทที่ 6 ปัญหาและอุปสรรค ในบทนี้กล่าวถึงปัญหาในการนำหลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญ 2540 มาปฏิบัติ โดยระบุปัญหาเรื่องแนวคิด ปัญหาเรื่องระบบกฎหมายกับการปฏิรูปกฎหมายระดับโครงสร้าง ปัญหาเรื่องมาตรการทางกฎหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาเกี่ยวกับตัวชี้วัดของการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ ในบทนี้กล่าวถึงข้อสรุปของการวิจัย ปัญหาที่พบจากการวิจัย ข้อเสนอแนะ ทางแก้ด้านนโยบาย และด้านกฎหมาย ข้อจำกัดของงานวิจัย และแนวทางการวิจัยต่อไป

ชื่อ	นายบุรพา มหาบุญญานนท์	
ตำแหน่ง	ประธานกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่	
หน่วยงาน	คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเชียงใหม่	
ที่อยู่	อาคารสโมสรนาวิรัฐ ถ.เมืองสมุทร ต.ช้างม่วย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300	
โทรศัพท์	053-23328-9 ต่อ 4	โทรสาร 053-23328-9 ต่อ 4
ชื่อเรื่อง	การเตรียมความพร้อมในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่	
วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่กระบวนการการเตรียมความพร้อมในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมเผยแพร่และรับรู้การรณรงค์ให้มีการใช้สิทธิเลือกตั้งในจังหวัดเชียงใหม่	

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

จังหวัดเชียงใหม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 10 คน มี 10 เขตเลือกตั้ง มีหน่วยเลือกตั้ง จำนวน 1,990 หน่วย มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 1,112,483 คน

คณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่โดยมีการรณรงค์ให้ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยการจัดวิทยากรไปบรรยายตามสถานที่ต่างๆ ทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน การจัดแสดงสาริตการเลือกตั้ง จัดทำสโปตโฆษณา ให้ความรู้กับนักเรียน นักศึกษาตามสถาบันศึกษา จัดทำรายการวิทยุ จัดทำรายการโทรทัศน์โดยความร่วมมือของสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 รวมทั้งให้บัณฑิตอาสาและอาสาสมัครรัฐธรรมนุญและการเลือกตั้ง (อสร.) จำนวน 330 คน ออกเผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบถึงการเลือกตั้ง เข้าร่วมงานลอยกระทงจังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดกระทงขนาดใหญ่เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ผู้มาร่วมงาน และร่วมกับหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งจากสถานศึกษาสู่ชุมชน

ในด้านการเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้มีการทำกำหนดเวลาตามกฎหมาย เพื่อให้ประชาชนทราบและไปใช้สิทธิ เผยแพร่เอกสารให้ประชาชนทราบถึงการเสียสิทธิตามกฎหมายหากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง การลงคะแนนนอกเขตเลือกตั้ง

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน คือ มีผู้สมัคร พรรคการเมือง และผู้สนับสนุน กระทำ การที่หมิ่นเหม่ต่อการเข้าข่ายการจงใจกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง และประชาชนยังไม่เข้าใจวิธีการลงคะแนนเสียงที่ถูกต้อง ซึ่งทำให้มีบัตรเสียจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะเพื่อให้การดำเนินการเตรียมการเลือกตั้งเป็นไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ คือต้องมีความคล่องตัวในการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจากภารกิจบางอย่างต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วและเร่งด่วน และควรมีการแก้ไขความเรียบร้อยของหีบบัตรเลือกตั้ง ซึ่งทางคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้หีบบัตรกระดาษ และบางเขตจะขอยืมใช้หีบบัตรของกรมการปกครอง

ชื่อ คุณสุริน คล้ายรามัญ
ตำแหน่ง ดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ชื่อเรื่อง (ไทย) การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อการเสริมสร้างความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี
(อังกฤษ) The Development of Training Process Employing Participatory Learning and Service Learning to Enhance Political Knowledge, Political Attitude and Political Participation of Woman Community Leaders

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการอบรมที่พัฒนาขึ้นและเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นสตรีในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจงแล้วสุ่มอย่างง่ายแบ่งเป็น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน ทดสอบความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองก่อนการอบรม กลุ่มทดลองอบรมด้วยกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมอบรมโดยใช้วิธีการอบรมของสถาบันทางการเมือง โดยใช้เวลาอบรม 3 วัน วันละ 6 ชั่วโมง หลังจากนั้นกลุ่มทดลองใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมรับใช้สังคมตามโครงการที่ผู้เข้ารับการอบรมคิดขึ้นเป็นเวลา 15 วันแล้ววัดความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังการอบรม ประเมินผลการอบรมและติดตามผลหลังการอบรม 4 สัปดาห์ ทำการทดสอบความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เข้ารับการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินผลและติดตามผลการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย การหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม การวิเคราะห์พฤติกรรมกรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากแบบสัมภาษณ์

สรุปผลการดำเนินงาน/ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวบรวมประสบการณ์เดิมของผู้เข้ารับการอบรม 2) ให้ประสบการณ์ใหม่ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 3) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนความคิดแบบอภิปราย 4) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสรุปความคิดแบบรวบยอด 5) ให้ผู้เข้ารับการอบรมประยุกต์ความรู้โดยการวางแผนรับใช้สังคม 6) ให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติกิจกรรมรับใช้สังคม 7) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนความคิดและวิเคราะห์ประสบการณ์จากการรับใช้สังคม 8) ให้ผู้เข้ารับการอบรมรายงานผลการเรียนรู้ 9) ประเมินผลการอบรม 10) ติดตามผลการอบรม

2. ผลการทดลองใช้กระบวนการอบรม

2.1 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม ส่วนค่าเฉลี่ยของเจตคติทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

2.2 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังการอบรมและจากการติดตามผลการอบรมไม่แตกต่างกัน

2.3 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของเจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าก่อนการอบรม ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

2.4 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังการอบรมและการติดตามผลไม่แตกต่างกัน

2.5 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมืองหลังการอบรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

2.6 ผู้เข้ารับการอบรมในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากการติดตามผลการอบรมไม่แตกต่างกัน

ชื่อ รศ.ดร. ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ
ตำแหน่ง อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ที่อยู่ 40 ถ. รุ่งประชา ต. บางบำหรุ อ. บางพลัด กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์ 310-8483 ต่อ 17 **โทรสาร** 310-8492
e-mail PIYANUSH@RAM1.RU.AC.TH
ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชน
ในเขตชนบท
วัตถุประสงค์ เป็นการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเอาทัศนคติที่มีต่อการปฏิบัติ
ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการ

ศึกษาจากประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจากทุกภาคทั่วประเทศจำนวน 5 ภาค ภาคละ 3 จังหวัด
รวม 15 จังหวัด จังหวัดละ 200 คน รวม 3,000 คน

ระยะเวลาในการดำเนินการ ตุลาคม 2538-มีนาคม 2540

บทคัดย่อ

การศึกษาดังนี้มีวัตถุประสงค์ห้าประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ
ประชาชน ประการที่สอง เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตเมืองและเขตชนบท
ประการที่สาม เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประการที่สี่
เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเมืองและเขต
ชนบท และประการสุดท้าย เพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นที่ยอมรับของ
ประชาชน

จากวัตถุประสงค์ทั้งห้าประการข้างต้น นำไปสู่สมมติฐานในการวิจัยสามประการ คือ

1. ประชาชนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
แตกต่างกัน
3. ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คาดหวังจะแตกต่าง
จากความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ปฏิบัติจริง

การศึกษาดังนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาว่า จะศึกษาจากประชาชนผู้มีสิทธิในการออกเสียง
เลือกตั้งจากทุกภาคทั่วประเทศ จำนวน 5 ภาค ภาคละ 3 จังหวัด รวม 15 จังหวัด จังหวัดละ 200 คน รวม
3000 คน โดยพื้นที่ภาคเหนือเก็บข้อมูลจากประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่พิษณุโลก และน่าน ภาคตะวันออก
เฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ และอุดรธานี ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี และ
พระนครศรีอยุธยา ภาคตะวันออก ได้แก่จังหวัดตราด นครนายก และชลบุรี และภาคใต้ ได้แก่ จังหวัด
นครศรีธรรมราช สงขลา และภูเก็ตทั้งนี้ในทุกจังหวัดที่เก็บข้อมูลจะสุ่มตัวอย่างจากประชากรของแต่ละจังหวัด
โดยกำหนดให้เขตเมือง หมายถึงเขตเทศบาล และเขตชนบท หมายถึง นอกเขตเทศบาล การสุ่มตัวอย่างเก็บข้อ
มูลจะเก็บข้อมูลเขตละ 100 ชุด

ผลการศึกษาปรากฏว่าประชาชนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ยกเว้นประชาชนที่มีเขตที่อยู่อาศัย ระดับรายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน ไม่ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการมีตำแหน่งทางการเมืองแตกต่างกัน สำหรับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่าความแตกต่างด้านเพศเท่านั้นที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วนภูมิหลังด้านอื่น ๆ ได้แก่ ระดับอายุ ระดับรายได้ อาชีพ และระดับการศึกษาไม่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกัน และยังพบว่าความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คาดหวัง และที่ปฏิบัติจริงจะมีความแตกต่างกัน เฉพาะบทบาทหน้าที่ในการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล การเป็นฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบรัฐบาล การให้สัตยาบัน (รับรอง) สนธิสัญญาระหว่างประเทศ/ ประกาศสงคราม การแก้ไขปัญหาท้องถิ่น / การดูแลทุกข์สุขของประชาชนและการพัฒนาความเจริญในท้องถิ่น

ผลการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน รวมทั้งแนวทางอันจะส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากยิ่งขึ้น เพื่อสนับสนุนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

ชื่อ ว่าที่ ร.ต.ณัฐสิการ แก้วใจ **ตำแหน่ง** นักวิชาการคลัง
หน่วยงาน กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง
ที่อยู่ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง สำนักงานการเงินการคลัง ส่วนอนันต์พิเศษ ฝาย 1
โทรศัพท์ 273-9575 **โทรสาร** 273-9543
e-mail nud_k@vayu.mof.go.th
ชื่อเรื่อง การวิเคราะห์การคอร์ปชั่นด้านการเงินการคลังในประเทศไทย พ.ศ.2535-2542

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์การคอร์ปชั่นด้านการเงินการคลังในประเทศไทย พ.ศ. 2535-2542 โดยศึกษาจากเอกสารการทุจริตคอร์ปชั่นของข้าราชการ บริษัทเอกชน การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวิธีการ กระบวนการ ปัญหาข้อกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังที่ขาดประสิทธิภาพในการควบคุมการเบิกจ่ายเงิน เปิดโอกาสให้มีการทุจริตได้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข หรือหาวิธีการป้องกัน เกิดการพัฒนาเชิงวิชาการด้านการคลังและเพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป

ชื่อ	นิพนธ์ พัวพงศกร, เดือนเด่น นิคมบริรักษ์
หน่วยงาน	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
ชื่อเรื่อง	คอร์รัปชันในวงราชการไทย : กรณีศึกษาและยุทธศาสตร์การต่อต้านคอร์รัปชันในเชิงเศรษฐศาสตร์
วัตถุประสงค์	เพื่อศึกษาทำความเข้าใจกระบวนการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างของภาคราชการ โดยอาศัยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

ขั้นตอน / วิธีการดำเนินงาน

วิธีการศึกษาอาศัยการสัมภาษณ์นักธุรกิจที่มีประสบการณ์ด้านการจัดซื้อจัดจ้างมานานรวม 5 ราย และการสัมภาษณ์กลุ่มนักธุรกิจอีก 2 ครั้ง รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับข้าราชการ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างจำนวน 4 ราย

ตลาดการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นตลาดที่เต็มไปด้วยอุปสรรคคิดขวางคู่แข่งหน้าใหม่ เพื่อรักษาส่วนแบ่ง “ค่าเช่าทางเศรษฐกิจ” ของคนของรัฐกับนักธุรกิจให้อยู่ในระดับสูงสุด การทุจริตในวงการจัดจ้างและในบางกรณีการจัดซื้อ มิได้เริ่มต้นในขั้นการประมูลหรือการสืบราคาแต่เริ่มต้นตั้งแต่ขั้นริเริ่มโครงการ นักธุรกิจยืนยันว่าโครงการจำนวนมากที่ได้รับงบประมาณประจำปีเป็นโครงการที่มี “เจ้าของ” เพราะเป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับนักธุรกิจ ซึ่งได้สร้างสายสัมพันธ์กันมานานโดยอาศัยกระบวนการแบ่งค่าเช่าทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ

อัตราสินบนที่นักธุรกิจต้องจ่ายให้แก่พนักงานเมืองและข้าราชการสำหรับโครงการจัดจ้างจะอยู่ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 10-20 ของวงเงินงบประมาณจัดจ้าง ส่วนโครงการจัดซื้อจะต้องจ่ายประมาณร้อยละ 5-10 ของงบประมาณจัดซื้อ การมีอัตราสินบนที่ค่อนข้างแน่นอน นอกจากแสดงว่ากระบวนการทุจริตนั้น “ลงตัว” แล้ว ยังส่งผลให้นักธุรกิจทราบต้นทุนของการทำธุรกิจที่แน่นอน นั้นหมายความว่าราคาสินค้าและบริการที่จะขายให้ราชการจะมีราคาสูงขึ้นเป็นจำนวนที่ค่อนข้างแน่นอน นอกจากนั้นสินค้าและบริการที่ส่งมอบก็จะมีคุณภาพที่แน่ชัด

แต่ขณะนี้เริ่มมีแนวโน้มว่าการจัดซื้อจัดจ้างในโครงการของหน่วยงานบางแห่งเริ่มมีอัตราสินบนที่ไม่แน่นอนและสูงขึ้น สภาพดังกล่าวมีผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้าและบริการที่รัฐจะหาซื้อได้ และยังเป็นแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสมคบกับนักธุรกิจบางคนในการคิดจัดทำโครงการที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การศึกษาพบว่าส่วนแบ่งเงินสินบนระหว่างข้าราชการกับพนักงานเมืองมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ข้าราชการจะได้รับส่วนแบ่งน้อยลง เพราะพนักงานเมืองสามารถล้วงลูกมาได้ถึงระดับกอง นอกจากนั้นโครงการที่มีงบประมาณมากกว่า 50-100 ล้านบาทจะเป็นโครงการที่ถูกแทรกแซงโดยพนักงานเมืองในขั้นการจัดซื้อจัดจ้างเกณฑ์ดังกล่าวถือเป็นการแบ่งอาณาเขตระหว่างพนักงานเมืองกับข้าราชการ แต่ก็มีพนักงานเมืองบางคนล้ำเส้นแบ่งเขต ทำให้เกิดความไม่พอใจสูงในหมู่ข้าราชการ ถ้าหากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ขอยุติโครงการจำนวนมากลง ก็อาจมีผลกระทบต่อตำแหน่ง หากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไม่สามารถดำเนินการจัดจ้างจัดซื้อโครงการขนาดใหญ่ได้สำเร็จ จะมีโอกาสถูกย้ายสูง ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งใหม่ต้องมีผลงานตรงตามเป้าหมาย ที่พนักงานเมืองบางคนกำหนดให้

เครือข่ายการทุจริตมิได้จำกัดอยู่เฉพาะภายในหน่วยราชการ แต่มีการขยายไปยังหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุมัติโครงการ เช่น สำนัก งบประมาณ ฯลฯ ประโยชน์ คือ การได้รับอนุมัติโครงการรวมทั้งการได้รับอนุมัติงบประมาณเพิ่มเติมในโครงการ

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งทางการเมืองในหลายกรณีจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงการขนาดใหญ่บางโครงการ เช่น การย้ายสถานที่เปลี่ยนแปลงลักษณะของโครงการตลอดจนการเพิ่มวงเงินงบประมาณ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จำเป็นต้องมีเครือข่ายสนับสนุน

กระบวนการทุจริตในวงการจัดซื้อจัดจ้างจะมีการสร้างภูมิคุ้มกันคนในกลุ่มอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่ม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทุจริตในการจัดจ้างจัดซื้อ จะดำเนินการจัดจ้างจัดซื้อถูกต้องตามระเบียบพัสดุอย่างเคร่งครัด การเรียกร้องผลประโยชน์จากนักธุรกิจจะไม่มีหลักฐาน ปัจจุบันมีการใช้บริษัทเอกชนเป็นตัวกลางในการส่งผ่านเงินค่าสินบนแทนการใช้ข้าราชการ บางเครือข่ายมีการขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมไปถึงในองค์กรที่มีหน้าที่ด้านการควบคุมและปราบปรามการทุจริต และถึงจะมีการสืบสวนการทุจริต แต่จำนวนคดีที่พบว่ามึมูลความผิดมีเพียงร้อยละ 1 ผู้ถูกลงโทษส่วนใหญ่ก็มักเป็นข้าราชการชั้น ผู้น้อย

แม้ว่าจะมีความพยายามปฏิรูประบบการเมืองโดยการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหลายฉบับ และมีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระต่างๆ แต่การศึกษาพบว่าข้อกฎหมายบางข้อยังเป็นอุปสรรคขัดขวางการที่ประชาชนและองค์กรประชาชนจะเข้ามาจับมทบาท่วมกันต่อต้านคอร์รัปชัน การตีความข้อกฎหมายยังมีปัญหาบางประการ หน่วยงานบางแห่งโดยเฉพาะ ป.ป.ช. มีการรับผิดชอบมากเกินไปกว่าทรัพยากรที่มีอยู่ นอกจากนี้ในบางกรณีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานเหล่านี้ ตลอดจนข้าราชการที่ซื่อสัตย์สุจริตจะไม่กล้าให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทุจริต เพราะขาดความปลอดภัยด้านชีวิต และความมั่นคงในหน้าที่การงาน ปรากฏการณ์เหล่านี้แสดงว่ากระบวนการคอร์รัปชันมีการดัดแปลงรูปแบบในลักษณะ “กลายพันธุ์” เพื่อให้อยู่รอดและสามารถเติบโตได้ในสิ่งแวดล้อมใหม่

แนวทางการแก้ปัญหา มีดังนี้

- มาตรการต่อต้านจาก “ล่างสู่บน” แทนการรวมศูนย์การแก้ปัญหาโดยหน่วยราชการ เช่น ลดอุปสรรคและสนับสนุนกลุ่มองค์กรประชาชนที่มีบทบาทการต่อต้านการทุจริต
- สร้างความเชื่อมั่นของสังคมต่อข้าราชการ นักการเมืองและหน่วยงานที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ให้สังคมคิดว่าจำนวนคนที่สุจริตมีมากกว่าคนทุจริต คนที่คิดจะทำทุจริตจะคิดว่าโอกาสที่จะถูกจับได้จะสูงขึ้น ดังนั้นโอกาสที่เขาจะตัดสินใจทุจริตจะลดลง
- จำกัดโอกาสในการทุจริต เช่น
 1. หลีกเลี่ยงการจัดซื้อสินค้าที่มีลักษณะพิเศษโดยหันมาซื้อสินค้าที่มีมาตรฐานทั่วไป ซึ่งหาซื้อได้ในตลาด และจัดทำ benchmarking prices สำหรับการจัดซื้อ
 2. กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างต้องโปร่งใสตั้งแต่เริ่มต้นตำริโครงการ โครงการจัดจ้างจัดซื้อขนาดใหญ่ต้องประกาศแบบให้สาธารณชนทราบล่วงหน้าเป็นเวลาพอสมควร
 3. จัดทำรายชื่อผู้รับเหมาก่อสร้างหรือนักธุรกิจที่มีผลงานที่ดี (performance rating) และให้บุคคลเหล่านี้มีสิทธิเข้าร่วมโครงการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยราชการต่างๆ ได้ เพื่อเพิ่มการแข่งขัน
 4. ห้ามมาตรการสนับสนุนให้หน่วยราชการบางหน่วยที่เป็นผู้ซื้อรายใหญ่ สามารถใช้อำนาจตลาดในการต่อรองกับผู้ขายบริการ/สินค้า แต่ต้องสร้างระบบการต่อรองที่โปร่งใส
- การบังคับใช้กฎหมาย
 1. รมรงค์เพื่อยกเลิกโครงการ “การเมือง” ที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคม
 2. แยกโครงการที่มีการทุจริตจนเกิดความเสียหายรุนแรง
 3. พิจารณาเพิ่มบทลงโทษนักธุรกิจที่จ่ายสินบนให้หนักกว่าข้าราชการ
 4. มีการคุ้มครองพยาน ตลอดจนโครงการคุ้มครองข้าราชการที่ซื่อสัตย์และมีความเสี่ยงที่จะถูกโยกย้าย

ชื่อ ศ.ดร.ผาสก พงษ์ไพจิตร, ผศ.ดร. นวลน้อย ตริรัตน์, ดร. ยงยุทธ ไชยพงศ์, ดร. คริส เบเกอร์
ชื่อเรื่อง คอร์รัปชันในภาครัฐ : ความเห็นและประสบการณ์ของครัวเรือน
วัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจทัศนคติและประสบการณ์ของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับการคอร์รัปชันภาครัฐ

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

เป็นการสำรวจระดับชาติ มิใช่เป็นเพียงกรณีศึกษา (case study) เฉพาะจุด ครัวเรือนทั้งหมดที่สำรวจมีจำนวน 4,013 รายทั่วประเทศ โดยใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบ stratified multi-stage cluster sampling ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการประมาณค่าประชากรลักษณะที่สนใจสำหรับครัวเรือนทั้งประเทศ 15.9 ล้านครัวเรือน โดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งทางธนาคารโลกได้ใช้ทำการสำรวจที่ประเทศอื่น ๆ มาแล้ว แต่ได้นำมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของประเทศไทย และทำการทดสอบแบบสอบถามล่วงหน้าก่อนที่จะนำมาใช้สอบถามจริง การสำรวจภาคสนามกระทำในเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ (1) ประสบการณ์จากการใช้บริการภาครัฐประจำวันของประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน รวมทั้งประสบการณ์เกี่ยวโยงกับกระบวนการตุลาการ ในกรณีที่สมาชิกครอบครัวคนใดคนหนึ่งเคยขึ้นศาล ประสบการณ์เกี่ยวโยงกับการเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและการเลือกตั้ง ส.ส. และประสบการณ์เกี่ยวโยงกับการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน (ต้องจ่ายเงินเป็นพิเศษหรือไม่) (2) ทัศนคติต่อการใช้จ่ายว่าคอร์รัปชันและคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวโยง และ (3) ความเห็นเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชัน

การสำรวจในครั้งนี้จะเน้นที่การคอร์รัปชันที่เป็นตัวเงิน เช่น การให้สินบน การซื้อเสียง โดยไม่ครอบคลุมการคอร์รัปชันที่มีใช่เป็นตัวเงิน เช่น การเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งอยู่ในข่ายของการคอร์รัปชันเชิงโครงสร้าง (structural corruption) และไม่รวมถึงเรื่องการซื้อตำแหน่ง

ผลของการสำรวจที่สำคัญ

(1) ประสบการณ์การใช้บริการภาครัฐต่อปัญหาการคอร์รัปชัน

หัวหน้าครัวเรือนทั่วประเทศให้ความสำคัญกับปัญหาการคอร์รัปชัน นั่นคือ **มีทัศนคติว่าปัญหาการคอร์รัปชันเป็นปัญหาระดับชาติอันดับสาม** รองจากอันดับหนึ่งคือ ปัญหาเศรษฐกิจขบเซา และอันดับสองคือ ปัญหาค่าครองชีพ ทั้งนี้จากทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนแสดงให้เห็นว่า **นักการเมืองคอร์รัปชันมากกว่าข้าราชการ** และแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าปัญหาการคอร์รัปชันจะเลวลงในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรดานักการเมือง และในบรรดาหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ของภาครัฐทั้งหมด **หัวหน้าครัวเรือนมีความเห็นว่า ตำรวจและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความซื่อสัตย์น้อยที่สุด**

ประมาณร้อยละ 10 ของหัวหน้าครัวเรือนทั่วประเทศมีประสบการณ์เคยถูกเรียกค่าสินบนจากข้าราชการ โดยหน่วยงานที่ผู้ติดต่อกักถูกเรียกร้องสินบนในระดับต้นๆ ได้แก่ สำนักงานที่ดิน กรมตุลาการ ตำรวจ และกรมการขนส่งทางบก มูลค่าของสินบนที่ครัวเรือนทั่วประเทศถูกเรียกร้องเป็นจำนวนประมาณ 1,000 บาทต่อครัวเรือน

เมื่อคำนวณมูลค่าของเงินที่ถูกเรียกร้องทั้งหมดในปีที่ผ่านมาพบว่า ร้อยละ 88 ถูกเรียกร้องโดยหน่วยงาน 3 แห่ง คือ สำนักงานที่ดิน ตำรวจ และกรมสรรพากร

เฉพาะครัวเรือนที่ถูกเรียกร้องสินบนนั้น มูลค่าของเงินที่ถูกเรียกร้องเฉลี่ยประมาณ 10,000 บาทต่อครัวเรือน จำนวนเงินที่เรียกร้องแตกต่างกันมาก นั่นคือจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมพบว่า มีผู้ที่ถูกเรียกร้องสินบนมูลค่าสูงถึง 100,000 บาทขึ้นไปต่อราย มีน้อยกว่าร้อยละ 1 ของครัวเรือน แต่เท่ากับ 2 ใน 3 ของเงินเรียกเก็บทั้ง

หมด ประมาณร้อยละ 50 ของครัวเรือนถูกเรียก ร้อยละ 100 - 1,000 บาท หน่วยงานที่เจ้าหน้าที่เรียกจ่ายเงินเป็นจำนวนตั้งแต่ 100,000 บาทขึ้นไปก็คือ ตำรวจ กรมศุลกากร กรมที่ดิน และกรมสรรพากร ทั้งนี้ครัวเรือนที่ถูกเรียกจ่ายเงินเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ทำธุรกิจ หรือค้าขาย

หน่วยงานของรัฐที่ให้บริการด้านสาธารณสุข โภค และการบริการทางสังคมต่างๆ ไป ได้รับการจัดอันดับคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับดี ไม่ค่อยมีปัญหาถูกเรียกเก็บเงิน และถ้าหากจะมีก็เป็นเงินจำนวนน้อย ยกเว้นกรมศุลกากร ตำรวจ และสำนักงานที่ดินที่ได้รับการจัดอันดับคุณภาพการให้บริการอยู่ในอันดับล่างสุด

ครัวเรือนที่มีเด็กวัยเรียน ร้อยละ 3 ตอบว่าต้องจ่ายค่าแป๊ะเจี๊ยะเพื่อเข้าโรงเรียนรัฐบาล ร้อยละ 4 ตอบว่าถูกเรียกให้จ่ายค่าอื่นๆ อีกที่โรงเรียนแต่จำนวนน้อย

ครัวเรือนที่มีประสบการณ์ขึ้นศาลในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา หนึ่งในสามตอบว่าถูกเรียกเก็บเงินพิเศษนอกเหนือจากค่าธรรมเนียมที่ต้องจ่ายปกติ โดยเฉลี่ยจ่ายรายละ 30,000 บาท ผู้ที่เรียกเก็บเงินมักเป็นอัยการ หรือคนกลางซึ่งมักเป็นตำรวจ หรืออื่น ๆ ซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับศาลโดยตรง

โดยภาพรวม ครัวเรือน 2.1 ล้านราย (ร้อยละ 13 ของทั้งประเทศ) ถูกเรียกเก็บค่าบริการเพิ่มเติมจากค่าธรรมเนียมของทางการเมื่อไปใช้บริการภาครัฐ โรงเรียนรัฐบาล หรือขึ้นศาล มูลค่าที่ถูกเรียกคิดคิดเป็นจำนวนเงินทั้งหมดทั่วประเทศประมาณ 2 หมื่น 5 พันล้านบาท ครั้งหนึ่งของเงินสินบนนี้จ่ายโดยครัวเรือนเพียงร้อยละ 0.3 ของทั้งหมด หรือประมาณ 300,000 ครัวเรือน

ต่อคำถามที่ว่าท่านมั่นใจหรือไม่ว่าเมื่อจ่ายค่าสินบนแล้ว จะได้รับการบริการหรือการแก้ไขปัญหที่รวดเร็วและเป็นไปตามที่ต้องการ ครัวเรือนโดยทั่วไปค่อนข้างมั่นใจ กล่าวคือร้อยละ 53 ตอบว่าใช่ อีกร้อยละ 47 ตอบว่าไม่ ส่วนในกลุ่มผู้ที่จ่ายสินบน มีผู้ที่ตอบว่าใช่สูงถึงร้อยละ 67

ในกรณีของหัวหน้าครัวเรือนที่เคยขึ้นศาลและถูกเรียกจ่ายเงินค่าสินบน คำตอบในข้อนี้แสดงว่ามีความมั่นใจน้อยกว่าในกรณีที่มีการเรียกจ่ายสินบนทั่ว ๆ ไป กล่าวคือเพียงร้อยละ 43 ตอบว่าใช่

สรุป ปัญหาคอร์รัปชันจากประสบการณ์ของครัวเรือนนั้นมีใช่เรื่องที่โยงกับการรับบริการประจำวันทั่ว ๆ ไป แต่โยงโยงกับการติดต่อกับหน่วยงานต่อไปนี้ คือ ตำรวจ ศุลกากร สรรพากร สำนักงานที่ดิน และศาล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหรือมีบทบาทโยงโยงกับทรัพย์สินและการแลกเปลี่ยนที่มีมูลค่าสูง ทั้งยังมีความเห็นว่าการคอร์รัปชันของตำรวจเป็นปัญหามาก และการคอร์รัปชันของนักการเมืองเป็นเรื่องร้ายแรง

(2) ทศนคติต่อการใช้คำว่า “คอร์รัปชัน และคำอื่นๆ ที่โยงโยง”

ภาพรวมที่ได้ข้างบนนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจเรื่องการใช้คำต่างๆ ที่โยงโยงกับการคอร์รัปชัน ถ้าเป็นการจ่ายเงินเล็กน้อยให้ข้าราชการจะเรียกว่า “สินน้ำใจ” (คำว่า “ค่าน้ำร้อนน้ำชา” ก็ใช้เหมือนกัน แต่น้อยกว่า) ซึ่งอาจจะแสดงความเต็มใจบางระดับจากผู้ให้ สำหรับเงินจำนวนมากจะเรียกว่า “สินบน” และมักเป็นกรณีที่เกิดจากข้อตกลงระหว่างผู้ให้กับผู้รับ สำหรับเงินจำนวนที่จ่ายมาก และในกรณีที่จ่ายให้นักการเมือง หรือเป็นการคอร์รัปชันโดยนักการเมือง จะใช้คำว่า “คอร์รัปชัน”

สำหรับการซื้อเสียงขายเสียงนั้น 1 ใน 3 ของครัวเรือนเคยมีคนมาเสนอซื้อเสียงในการเลือกตั้ง ส.ส. เมื่อปี 2539 เฉลี่ยครัวเรือนละ 678 บาท (คิดเป็นมูลค่าทั้งหมด 3,066 ล้านบาท) ทั้งนี้การซื้อเสียงในการเลือกตั้งเทศบาลและผู้ว่ากรุงเทพมหานครนั้น มูลค่าการซื้อเสียงในกรุงเทพฯ และปริมณฑลสูงกว่าที่อื่น

(3) ความเห็นเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชัน

สำหรับเรื่องการต่อต้านการคอร์รัปชัน ส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลควรถือเป็นนโยบายที่มีความสำคัญระดับต้น ๆ

การรายงานกรณีคอร์รัปชัน โดยทั่วไปหัวหน้าครัวเรือนไม่ค่อยทราบว่าจะรายงานเรื่องนี้ที่หน่วยงานใด และไม่อยากรายงานเพราะเกรงว่าจะได้รับผลกระทบทางลบในภายหลัง และเห็นว่าถึงรายงานก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะรัฐบาลไม่เอาจริง

โดยทั่วไปมีความเห็นว่าองค์กรที่ป้องปรามคอร์รัปชันได้ผลในปัจจุบัน คือ สื่อมวลชน ป.ป.ช. และ นักวิชาการ/ครู ตามลำดับ

ชื่อ ดร. สมบุญ ดวงสโมสร
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยคณบดี บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการท่องเที่ยว
 และผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
 ที่อยู่ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ถนนรามคำแหง 24 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ
 โทรศัพท์ 300-4543-60 ต่อ 2517 โทรสาร 300-4543-60 ต่อ 2512
 e-mail thaiart@au.ac.th
 ชื่อเรื่อง วัฒนธรรมประชาธิปไตย
 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมการเมืองของไทย

บทความ

วัฒนธรรม คือ แนวทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของสังคมนั้น ๆ ซึ่งสมาชิกทุกคนจะมีความคิด การกระทำ หรือปฏิบัติและการพูดจา สื่อความเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงเรียกว่า เป็นวิถีชีวิตที่จริงยั่งยืน หากแม้จะมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แปลก ก็จะต้องเป็นที่รับรองของหมู่มวล สมาชิกส่วนใหญ่ จึงจะถือได้ว่าข้อปฏิบัติหรือการกระทำนั้น ๆ เป็นสิ่งที่โอบอ้อมเข้าไว้ได้ในวัฒนธรรมหลักของสังคมของตนได้

การเมืองเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง เพราะทุกคนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ในการร่วมกันติดตามดูแล กิจกรรมทางด้านการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่ผูกพันในชีวิตประจำวันของทุกคน การเพิกเฉยเลยละสิทธิและหน้าที่ ในทางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ไม่ก่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการเมืองของสังคมนั้น ๆ

การเมือง ก็คือ ระบบการปกครองที่จะให้ความชอบธรรม ความเสมอภาค และสวัสดิภาพแก่ทุกๆ คน ในสังคม การเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็คือ อำนาจในการปกครองมาจากพี่น้องปวงชนชาวไทย เรียกว่า อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งเรียกว่า อำนาจอธิปไตยโดยหลักการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประชาธิปไตยโดยตรง (DIRECT DEMOCRACY) และประชาธิปไตยโดยอ้อม (INDRECT DEMOCRACY) คำว่า ประชาธิปไตยเป็นคำที่มาจากภาษากรีก คือ DEMOS ซึ่งแปลว่าประชาชน และ KRATOS ซึ่งแปลว่าอำนาจ เมื่อประกอบศัพท์ขึ้นเป็น DEMOCRACY จึงแปลว่า อำนาจของประชาชน ประชาธิปไตยโดยตรงหมายถึงประชาชนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดมาร่วมประชุมกันเพื่อ ออกเสียงลงประชามติในการออกบทบัญญัติ เพื่อใช้เป็นหลักกฎหมายในการบริหารประเทศชาติ ซึ่งเป็นไปได้ ในสมัยกรีกโบราณ เช่นในเมือง ATHENS และ SPARTA ซึ่งในแต่ละรัฐดังกล่าวนั้นมีประชาชนเพียง 5,000 คนเท่านั้น จึงไม่เป็นการยากเลยที่จะให้คนทั้ง 5,000 คน มาประชุมกันที่ลานกลางแจ้งหรือสนาม การเมืองเพื่อออกเสียงลงมติให้กับร่างกฎหมาย แต่ในปัจจุบันนี้การดำเนินการทางการเมืองดังกล่าวเป็นไป ไม่ได้แล้ว เพราะแต่ละประเทศมีประชากรเป็นล้าน ๆ จึงไม่สามารถมาประชุมโดยพร้อมเพรียงกันในสถานที่ แห่งหนึ่งแห่งใดได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องดำเนินการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยโดยอ้อม

ประชาธิปไตยในประเทศไทยของเรานั้น คือ อำนาจอธิปไตยของรัฐ ซึ่งมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นโดยรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะตุลาการอันมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นแม่บท

ประเทศไทยเราได้ประชาธิปไตยมาจากไหน หรือปวงชนชาวไทยได้อำนาจอธิปไตย มาจากใคร อาจจะมีผู้ตอบว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของคนไทยมาแต่ดั้งเดิม ไม่มีใครที่ไหนมาหยิบยื่นให้ เมื่อดูเผินๆ ก็น่าจะเป็นคำตอบที่ถูกต้องตามสิทธิขั้นมูลฐาน (UNFAMENTAL RIGHTS) ของปวงชนชาวไทย

แต่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ของไทย อำนาจอธิปไตยของคนไทยเรานั้นได้มาจาก พระมหากษัตริย์ขององค์พระมหากษัตริย์ในราชจักรีวงศ์ คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

รัชกาลที่ 7 พระองค์ได้พระราชทานอำนาจในการปกครองแผ่นดินให้กับประชาชนคนไทยทั้งปวง มิใช่แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือคณะใดคณะหนึ่งโดยเฉพาะ ดังกระแสพระราชดำรัสที่ได้อัญเชิญมาประกอบดังนี้

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไปแต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่มีฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร์”

พร้อมกันนั้น พระองค์ก็ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก ให้กับประชาชนชาวไทย ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ดังนั้น จึงถือได้ว่าอำนาจอธิปไตยของไทยเรานั้นเป็นของพระราชทาน ซึ่งโดยจิตสำนึกแล้ว คนไทยทุกคนต้องมีความภาคภูมิใจ ห่วงแหนอำนาจอธิปไตย และเทิดไถ่อย่างสุดชีวิต โดยถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ต่อชีวิตของแต่ละบุคคลในสังคมไทยของเรา เมื่อได้ตระหนักถึงสังขรณ์ในข้อนี้ สมควรแล้วหรือที่จะขายสิทธิ์ ขายเสียง หรือขายอำนาจของตนด้วยเงินตราเพียง 120, 200 , 300 หรือ 500 เป็นต้น มันคุ้มกันแล้วหรือแน่นอน การลงทุนทุกชนิดย่อมเล็งผลกำไร ไม่ใช่เพื่อสร้างสรรคความอยู่เย็นเป็นสุข ให้กับผู้ที่ขายเสียงและประชาชนทั่วไปด้วย เพราะถือว่าได้ซื้อขายขาดกันไปแล้วจึงไม่มีภาระผูกพันอะไรเหลืออยู่อีก

พระราชอำนาจ ซึ่งมีอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ นับว่าเป็นพระราชอำนาจโดยแท้ เพราะถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระมหากษัตริย์ราชาเจ้า ในทุกๆสมัยมาแล้ว ก็ไม่มีใครกล้ายืนยันได้ว่า ประเทศไทยของเรามีเอกราชและอธิปไตยอยู่ได้อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือไม่ ขอยกตัวอย่างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มาให้ท่านผู้อ่านพิจารณา ดังนี้

ในช่วง พ.ศ. 2325-2352 คือ ในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่ออันสำคัญในประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงราชธานี จากกรุงธนบุรีมาเป็นกรุงรัตนโกสินทร์ เหตุการณ์บ้านเมืองอยู่ในช่วงเวลาของการก่อสร้างเมือง เพื่อตั้งราชธานีแห่งใหม่ให้ยิ่งใหญ่สมศักดิ์ศรี ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาประเทศของเรามีภาระหนักมิใช่น้อย ข้าศึกถาวรของไทยในยุคนั้น ซึ่งได้ต่อกรรบกันในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยทำสงครามกันถึง 24 ครั้ง และไทยเราได้ชัยชนะเพียง 2 ครั้งเท่านั้น ตลอดระยะเวลายาวนานถึง 417 ปี (พ.ศ. 1893-2310) และในสมัยกรุงธนบุรีอีก 15 ปี ก็ได้ทำสงครามติดพันกันเรื่อยมา แม้นในปี พ.ศ. 2310 ซึ่งเป็นปีที่กรุงศรีอยุธยาถูกถล่มจนล่มจม แต่ภายในช่วงเวลาประมาณ 6 เดือนกว่าๆ เท่านั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ทรงกู้ชาติได้สำเร็จ ขับไล่ข้าศึกแตกพ่ายไป แต่ก็มิได้หมายความว่าข้าศึกถาวรของเราจะเซ็ดหลาบแต่กลับไปคิดแค้นครุ่นอยู่ในอกตลอดเวลาว่าจะต้องมียึดครองประเทศไทยให้จงได้ และในช่วงเปลี่ยนสมัยจาก ธนบุรีเป็นรัตนโกสินทร์ จึงได้ประเมินสถานการณ์ว่าไทยคงจะไม่แข็งแกร่งเพียงพอที่จะปกป้องตนเองได้ ก็ให้คิดกระหึ่มยืมมืออยู่ในใจว่าคราวนี้กรุงสยามจะต้องเสียแก่พวตนแน่ แต่คาดผิด เพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระอนุชาธิราช คือ สมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ทั้ง 2 พระองค์ทรงเป็นนักรบผู้ยิ่งใหญ่ ที่ได้ทรงกรำศึกมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย จึงทรงมีความเชี่ยวชาญในการสงครามตามตำหรับพิชัยสงครามอย่างดียิ่ง เมื่อข้าศึกได้ยกพลประมาณแสนแปดหมื่นคนกรีธาทัพมาหวังยึดครองกรุงสยามเป็นเมืองขึ้น ในความเป็นจริงการประเมินสถานการณ์ของเขาก็ไม่ผิดเสียเลยทีเดียวเพราะในสมัยต้นรัชกาลที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์อยู่ในระยะก่อร่างสร้างตนจึงยังไม่มีกำลังพลมากมายเพียงพอในการรับมือกับข้าศึกถาวรของเรา กล่าวคือ รัชกาลที่ 1 และสมเด็จพระอนุชาธิราชสามารถรวบรวมกำลังพลได้ประมาณ 30,000 คนเท่านั้น และทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระอนุชาธิราชเป็นแม่ทัพ ยกพลออกไปรบข้าศึก ซึ่งบุกเข้ามาทางด้านเหนือและตลอดแนวด้านตะวันตกไปจนถึงภาคใต้เพื่อตีโอบล้อมสยาม ทัพใหญ่ซึ่งบัญชาการทัพโดยสมเด็จพระอนุชาธิราช ได้เผชิญเข้ากับข้าศึก ณ ตำบลลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี และด้วย

ยุทธวิธีอันเหนือกว่า กองทัพไทยจึงได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด และยุติความเป็นข้าศึกถาวรของประเทศเพื่อนบ้าน เรานับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2367-2394 คือ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ประเทศข้าศึกของเรา ในครั้งกระโน้น ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ ตรงนี้แหละเป็นประเด็นที่สำคัญกล่าวคือ ถ้าหากว่าสยาม พ่ายแพ้แก่ข้าศึกของเราและตกเป็นเมืองขึ้นของเขา หรือถูกเขายึดครองโดยสมบูรณ์ เมื่อเขาตกไปเป็นเมืองขึ้น ของอังกฤษไทยเราก็คงตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษไปด้วยแล้ว ประวัติศาสตร์ไทยก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป ไม่เป็นดังเช่นที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ ณ จุดนี้ กล่าวได้อย่างเต็มภาคภูมิว่าอำนาจในการปกครองบ้านเมืองไทยของ เรานั้น เป็นของพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์มาแต่ก่อนจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2475 จึงได้พระราชทานอำนาจนั้น แก่ปวงชนชาวไทยทั้งหมด จะเป็นได้ชัดเจนว่า คนไทยเราได้รับอำนาจอธิปไตยมาเมื่อไร และจากใคร ฉะนั้น อำนาจประชาธิปไตยของคนไทยเรา จึงเป็นสมบัติวัฒนธรรมอันล้ำค่าของคนไทยทุกคน และเป็นการไม่สมควร อย่างยิ่งที่จะนำไปซึ่งง่ายขายคล่องในทำนองเซาพระเครื่อง เช่นนั้น ถ้าการซื้อสิทธิ์ขายเสียง กลายเป็น วัฒนธรรมการเมืองของไทยไปเสียแล้ว โอกาสที่เราจะได้รัฐบาลอันชอบธรรมนั้นก็เลื่อนกลางเต็มที และยิ่งส่งผล กระทบให้เกิดความสั่นคลอนในเศรษฐกิจและการสร้างงาน ตลอดจนความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ดังที่ได้ ประสพกันมา ถึงเวลาแล้วที่คนไทยผู้ที่ยังตกเป็นเหยื่อของนักกินเมืองทั้งหลาย จะได้หวนกลับมาสู่จิตสำนึกที่ถูก ต้องและปกป้องรักษา พัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย ตามหลักแนวความคิดที่อยู่บนพื้นฐานแห่งประวัติ ศาสตร์อันล้ำค่าของไทย แล้วยุติการกระทำที่เป็นการบ่อนทำลายประชาธิปไตยแต่กลับส่งเสริมธนาธิปไตยอันจะ มีผลประโยชน์แก่กุลเฉพาะกลุ่มบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งจะไม่มีผลดีแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะ ฉะนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะปลุกจิตสำนึก มโนธรรม และความรับผิดชอบ ตามคติพจน์ดังนี้

ขายเสียงขายสิทธิ์

ทำลายชีวิตประชาธิปไตย

ซื้อเสียงซื้อสิทธิ์

เสริมสร้างชีวิตธนาธิปไตย

การเมืองไทยจะไม่ตกต่ำ

ถ้าไทยมีวัฒนธรรมประชาธิปไตย

การร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย ดังนั้น ในการตัดสินใจใดก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นควรมีโอกาสในการตัดสินใจและมีสิทธิในการกำหนดเหตุการณ์ให้เป็นไปตามที่เขาต้องการและกำหนดไว้

แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติของประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมา ภาครัฐไทยจัดการในลักษณะของวาทกรรม จึงทำให้ผลการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนที่ผ่านมาไม่เป็นไปตามแนวคิดที่ได้กล่าวข้างต้น หากเป็นไปตามกลไกที่รัฐเป็นผู้กำหนดให้ชาวบ้านดำเนินการ คำว่า “วาทกรรม (discourse)” ในที่นี้มิได้หมายถึงภาษา คำพูด หรือ ถ้อยคำ อย่างที่มักนิยมเข้าใจกันเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างขวางกว่าแบบเดียวกับที่ มิเชล ฟูกู (Michel Foucault : 1926-1984) ได้ให้ความหมายของ วาทกรรม ว่าหมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง วาทกรรมจะทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้น มิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายบางสิ่งที่ยังดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อมๆ กันด้วย (displace) วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และ สถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย ฟูกู กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “วาทกรรมถูกสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถพูดได้อย่างถูกต้องในช่วงเวลาหนึ่ง (ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่ง) กับสิ่งที่ถูกพูดอย่างแท้จริง สนามของวาทกรรมในขณะใดขณะหนึ่ง ก็คือ กฎเกณฑ์ว่าด้วยความแตกต่างนี้ ฉะนั้น วาทกรรมจึงสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือ การเลื่อนหายไปของสรรพสิ่ง นั่นคือ ควบคู่ไปกับสรรพสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น ยังมีการสร้างและการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถูกพูดถึงโดยวาทกรรมอีกด้วย ”

การหยิบยกเอานิยาม แนวคิด วาทกรรม ขึ้นมากล่าวอย่างสั้นๆ เพื่อชี้ให้เห็นถึงอำนาจและความสามารถของวาทกรรมในการทำงานที่สามารถช่วงชิงอำนาจครอบงำ (hegemony) แนวคิดในการพัฒนาชนบท และทำให้อำนาจรัฐได้รับการยอมรับว่าเป็นอำนาจอันชอบธรรม ความสนใจจะมุ่งไปที่บทบาทของอุดมการณ์ (ideology) และการครอบงำอุดมการณ์เป็นวิธีการที่รัฐใช้มากในการปกครองเพื่อครอบงำความเป็นใหญ่ โดยลดการใช้อำนาจรัฐในด้านการบังคับข่มขู่ลง

การครอบงำของรัฐโดยใช้วาทกรรมการมีส่วนร่วม เริ่มจากการกำหนดแนวคิดการพัฒนาที่เน้นปัจเจกบุคคลเป็นเป้าหมายหลัก มีการพูดถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาคนโดยการพัฒนาจิตใจ กล่าวคือจำเป็น จะต้องปลูกฝังค่านิยมต่างๆ เช่น ความขยัน ความตรงต่อเวลา และความซื่อสัตย์ นัยของมัน ก็คือความด้อยพัฒนาเกิดจากการขาดคุณธรรมเหล่านี้ในตัวชาวบ้านเอง หมู่บ้านหนึ่งจะถูกมองว่าพร้อมสำหรับการพัฒนาหรือไม่ขึ้นอยู่กับระดับศีลธรรมของชาวบ้าน ซึ่งนักพัฒนาจากภายนอกเป็นผู้กำหนดตามค่านิยมข้างต้น โครงการ เช่น โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง เน้นการเลิกติ่มเหล้า การพนัน และการกระทำอื่นๆ ที่ถูกกำหนดว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงถูกกำหนดและวางกรอบสำหรับการพัฒนาชนบททั่วประเทศในยุคที่ผ่านมา

เมื่อประชาชนได้รับการพัฒนาจิตใจแล้ว จะนำมาสู่กระบวนการพัฒนาอีกระดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนให้ประชาชนรู้จัก “การช่วยตนเอง” อันเป็นอุดมคติที่มุ่งลดการพึ่งพารัฐในบริการต่างๆ แต่เมื่อวิเคราะห์แนวคิดนี้ให้ดีจะพบว่า “การมีส่วนร่วม” ของรัฐเป็นเพียงวาทกรรมที่รัฐยกมาเพื่อกดทับแนวคิดอื่นๆ ในทางปฏิบัติจริงจะพบว่ารัฐเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลงมือกระทำมากกว่า

การริเริ่มหรือการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมหรือการช่วยตนเองนั้นเป็นไปตามแนวทางและเงื่อนไขที่กำหนดโดยรัฐ หรือ ภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ในกรณีที่เลวร้ายจะเห็นได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม เช่นนี้เท่ากับเป็นการเกณฑ์แรงงานแบบใหม่ นั่นเอง

ในการมีส่วนร่วมทางการปกครองท้องถิ่นของตนเองก็เช่นกัน คำนี้ในการปฏิบัติจริง จะหมายถึงการปรับตัวให้เข้ากับขั้นตอนการทำงานแบบราชการมากกว่า ทำให้ปราศจากหลักการของความคิดริเริ่ม ความหลากหลายและการกระทำที่เป็นธรรมชาติของประชาชนในชุมชน และถึงแม้ว่าการพัฒนาของรัฐที่ผ่านมา จะมีแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้น “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนแต่ในทางปฏิบัติทางราชการ อำนาจในการตัดสินใจ การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ จะถูกรวบไว้ที่ส่วนกลาง ดังนั้นกรอบโครงการต่างๆ จึงเป็นไปตามกรอบที่รัฐกำหนด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถูกจำกัดในการมีส่วนร่วมตามกรอบที่รัฐกำหนด มิได้มีส่วนร่วมตามกรอบที่ประชาชนต้องการตามสภาพและความเหมาะสมของท้องถิ่นของตน

โดยสรุปถึงแม้แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จะเป็นแนวคิดที่ดีแต่การนำไปปฏิบัติของรัฐไทยที่ผ่านมา ที่พยายามจัดการตามแนวคิดที่เป็นกระแสนิยมของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กระทำได้เป็นเพียงแต่แนวคิดที่เป็นวาทกรรมอันหนึ่งที่รัฐพยายามนำไปครอบงำและกดทับแนวคิดการพัฒนาชนบทที่ผ่านมา ทั้งนี้ในการปฏิบัติจริงนั้น กรอบนโยบาย โครงการ หรือ การจัดสรรทรัพยากรต่างๆ จะถูกกำหนดโดยรัฐ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการลงมือกระทำ แต่ไม่มีส่วนร่วมในการริเริ่มหรือตัดสินใจ ดังนั้น โครงการที่เกิดขึ้นหลายโครงการในชนบทถึงแม้จะอ้างการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ก็อาจจะเป็นโครงการที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนก็ได้ ที่สำคัญโครงการที่เกิดขึ้นอาจไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนและสังคมของท้องถิ่นก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ กระบวนการของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนในการตรวจสอบ ประเมินผล และการดูแลรักษาโครงการก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น คำถามที่มักจะถูกถามกันจากบุคคลภายนอกชุมชน/หมู่บ้าน ที่มองการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของรัฐอย่างผิวเผิน ก็คือ ทำไมประชาชนจึงไม่ติดตามดูแลโครงการข้างต้น รวมถึงการดำเนินประชาชนในชุมชนมากกว่าที่จะศึกษาข้อเท็จจริงของกระบวนการจัดทำโครงการของรัฐต่อชุมชน/หมู่บ้าน

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชน ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาในการคิด พิจารณาโครงการตามที่ชุมชน/หมู่บ้านต้องการ ซึ่งการพัฒนาแบบนี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการในการเรียนรู้ของประชาชนและความใจกว้างของรัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสคิด พิจารณาจัดทำโครงการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนของตนเองอย่างมีอิสระ โดยไม่มีกรอบบังคับใดๆ ทั้งในด้านนโยบายหรือทรัพยากรต่างๆ ที่รัฐจะสนับสนุน ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมอื่นๆ ก็จะติดตามมาอย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นการคิด การตัดสินใจ การร่วมดำเนินการ การติดตามประเมินผล และการดูแลรักษาโครงการ โครงการที่เกิดขึ้นจึงจะเป็นโครงการที่ยั่งยืน และจะยั่งยืนมากกว่าโครงการอื่นๆ ของรัฐที่อ้างการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ร่วมเพียงการลงมือกระทำการ มิได้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม และการตัดสินใจ หากรัฐมีความจริงใจและเปิดใจกว้างให้การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมเป็นไปตามกระบวนการอย่างครบถ้วนจริง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หรือ การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะกลายเป็นแนวทางดำเนินงานที่เกิดประโยชน์มากกว่าเป็นเพียงวาทกรรม (discourse) ที่รัฐกระทำต่อประชาชน โครงการที่เกิดขึ้นก็จะเป็นอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าปรากฏการณ์ในปัจจุบันของโครงการของรัฐที่กระทำต่อประชาชนเท่าที่ผ่านมา

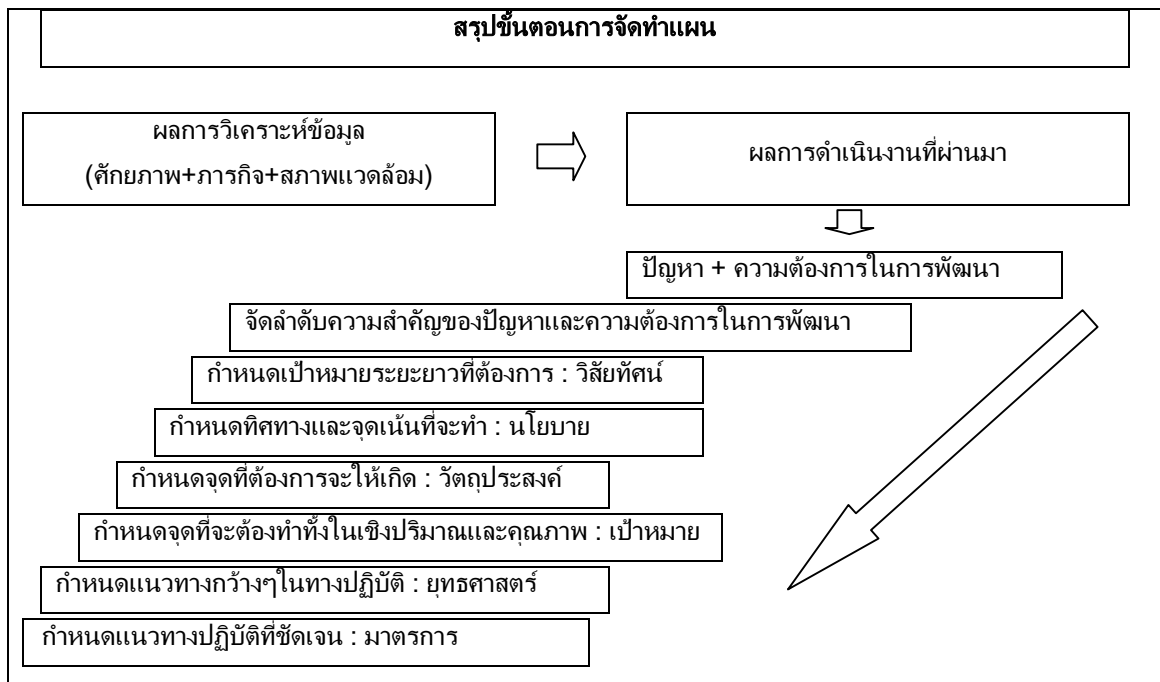
ด้านพัฒนาชุมชน

ชื่อ ดร.กานต์วัฒน์ ภักดีวงศ์ **ตำแหน่ง** อาจารย์ 1 ระดับ 6
หน่วยงาน โปรแกรมบริหารการจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร
ที่อยู่ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร อ.เมือง จ.สกลนคร 47000
โทรศัพท์ 042-713571 **โทรสาร** 042-743793
ชื่อเรื่อง การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน
ระยะเวลาดำเนินการ การจัดทำแผนดังกล่าว สามารถกระทำได้ในทุกเวลาและทุกกรณี เพราะเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวคิดของปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่
วัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวความคิดในการใช้แผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงาน/สรุปสาระสำคัญของบทความ

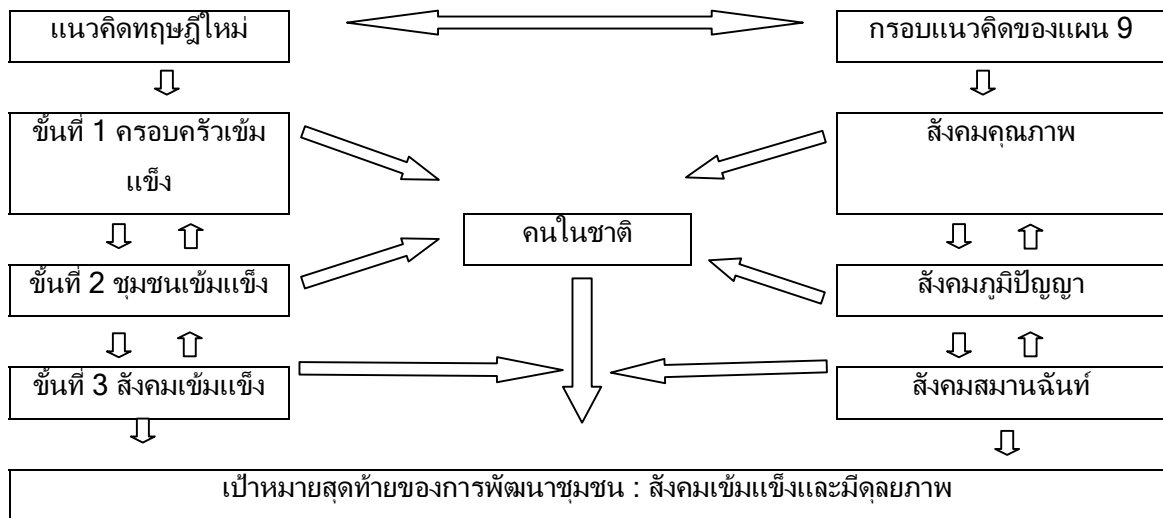
การพัฒนาชุมชนชนบทเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อการวางรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ และหากอาศัยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเข้ามาเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ทั้งของภาครัฐและภาคประชาชนก็จะยิ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

จากแนวคิดที่มองว่าลักษณะและธรรมชาติของชุมชนมีลักษณะที่เทียบเคียงได้กับลักษณะและธรรมชาติขององค์กร จึงมุ่งหมายที่จะใช้ในการนำเสนอแนวคิดในการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยกลไกของแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือชี้ทิศทางและใช้กรอบความคิดในการพัฒนาประเทศตามร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นเครื่องนำทาง กับอาศัยแนวคิดในการพัฒนาประเทศที่ภาครัฐได้นำไปเผยแพร่ในระดับชุมชนเป็นกรอบความคิดในทางปฏิบัติ โดยอาศัยพลังจากประชาชนทุกคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาของตนเอง ด้วยตัวเอง โดยสามารถสรุปขั้นตอนของการจัดทำแผนได้ดังกรอบภาพข้างล่างนี้

โดยการวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบายได้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นแล้ว จะพบว่า การจัดทำร่างแผนนั้น ส่วนใหญ่แล้วจึงมักประกอบด้วย 1.) การวิเคราะห์นโยบายการพัฒนาตามรายแผนงาน (Program) และเป็นการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในทุกด้านเพื่อการมองทิศทางและเป้าหมายในอนาคต การพัฒนาชุมชนนั้นๆ ด้วย 2.) การกำหนดแผนงาน โครงการและงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินตามนโยบาย แต่ละข้อ 3.) การคาดคะเนเรื่องทรัพยากร การเงิน และการงบประมาณ 4.) การจัดทำกลยุทธ์ต่างๆ และกระจายรายละเอียดออกในรูปของแผนกลยุทธ์ ที่จะนำไปสู่การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่ประกอบด้วยโครงการในแต่ละแผนงานโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับเป้าหมาย เป็นไปตามนโยบายแต่ละข้อตามที่ได้กำหนดไว้ และสัมพันธ์กับวงเงินงบประมาณ 5.) การวิเคราะห์และประเมินโครงการ เพื่อจัดโครงการเข้าแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการ และ 6.) การพิจารณาอนุมัติใช้ร่างแผนที่เสนอเป็นแผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการของหน่วยงานในพื้นที่ต่อไป

นอกจากนี้ จะพบว่ากรอบความคิดของการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เป็นแนวคิดของการพัฒนาคน-ครอบครัว-สังคมไปพร้อมกันในลักษณะของการทำงานเป็นคู่ขนานของการพัฒนา หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำกรอบความคิดการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีใหม่มาใช้ในทางปฏิบัตินั่นเอง โดยอาจสรุปเป็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดของทั้งสองแนวคิดในกรอบความคิดของการพัฒนาในแผน 9 ได้ดังแผนภาพข้างล่างนี้

สรุปผลการดำเนินการ/ข้อเสนอแนะ

การจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลายให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอาศัยการทำงานมีการกำหนดผลผลิตและผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ชัดเจนและลงมือปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็ง เต็มกำลังและเต็มศักยภาพที่ตนเองและองค์กรมีอยู่ ต้องเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาให้กับองค์กรและลดอุปสรรคในการดำเนินงานให้กับองค์กร ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ต้องมีเป้าหมายที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ และสร้างสรรค์ผลิตผลของงานด้วยการสร้างแรงจูงใจผลักดันให้งานได้ดำเนินไปจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ การทำงานต้องเป็นไปโดยอาศัยหลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในรูปลักษณะของเครือข่ายการพัฒนา ซึ่งต้องมีการสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา และความไว้วางใจในกันและกันอย่างยิ่งยวด บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและกระบวนการ

เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลไก โดยอาศัยกระบวนการวางแผนกลยุทธ์เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน เพื่อผลในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยพลังของประชาชนในชุมชนนั้นๆ นั่นเอง

ดังนั้นการที่ภาครัฐ และภาคประชาชนจะสามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนในลักษณะนี้ได้ สิ่งที่จะควรจะต้องดำเนินการ ก็คือ

1. เร่งพัฒนาศักยภาพการวางแผนและการนำแผนลงสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นในตัวบุคลากรของทุกองค์กรเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการวางแผนและการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ

2. ในส่วนของภาคประชาชน ต้องสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันและการสร้างทักษะของการวางแผนอย่างมีหลักการและเต็มไปด้วยเหตุผลร่วมกันก่อนลงมือทำงาน

3. ภาครัฐต้องปรับทัศนคติด้วยว่า ภาคประชาชนมีศักยภาพในการวางแผนและมีทักษะในการแปลงแผนลงสู่การปฏิบัติด้วยเหมือนกัน เพียงแต่มีวิธีการคิดที่ต่างกันเท่านั้น ดังนั้นหากภาครัฐจะสามารถแสวงหาจุดสมดุลของวิธีการคิดร่วมกันได้แล้ว จะทำให้บรรลุผลสำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชื่อ ผศ.สุพจน์ บุรพุกศลศรี
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ ภาควิชาคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จ.นครปฐม 73000
โทรศัพท์ (034) 243-428 **โทรสาร** (034) 273-042
ชื่อเรื่อง การดำเนินตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจ แบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ
อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ระยะเวลาดำเนินงาน ปี พ.ศ. 2544

วัตถุประสงค์ มีจุดหมายในปี พ.ศ. 2544 เพื่อ

- 1) พัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมทางการเกษตร
- 2) พัฒนาระบบนิเวศน์วิทยาให้ดีขึ้น
- 3) พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

จัดทำแนวทางในการพัฒนาอำเภอบางเลนออกเป็น 4 ด้าน โดยให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัด
และอำเภอ ซึ่งแนวทางในการพัฒนาทั้ง 4 ด้านดังกล่าวประกอบด้วย

- 1) แนวทางการเพิ่มศักยภาพคนและชุมชน
- 2) แนวทางการฝึกอบรมอาชีพ การมีงานทำ และรายได้
- 3) แนวทางฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ
- 4) แนวทางการเพิ่มบทบาทของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

ชื่อ อาจารย์พิกุล กุลชัย และคณะ* ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7
หน่วยงาน โรงเรียนศรียานุสรณ์
ที่อยู่ โรงเรียนศรียานุสรณ์ อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000 หรือ
2/99 ม.2 ถ.รัศมีกตัญญู ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000
โทรศัพท์ 039-324134 โทรสาร 039-301691
ชื่อเรื่อง (ไทย) การพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี
(อังกฤษ) The Strong Development of Chanthaburi Sudjha Savings Group Research
ระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอผลในการวิเคราะห์ของโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรีที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพลังขับเคลื่อนการสร้างชุมชนเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี
4. เพื่อศึกษาผลการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี จำนวน 95 กลุ่ม สร้างเครื่องมือจากการบันทึกการร่วมกิจกรรมของกลุ่มภายใน 1 ปี ได้แก่ แบบบันทึกการร่วมกิจกรรม แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แบบสอบถาม เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและเครื่องถ่ายวิดีโอโดยเก็บข้อมูลจากเครื่องมือดังกล่าว

การดำเนินการศึกษาวิจัยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) คณะวิจัยร่วมลงภาคสนามปฏิบัติการกิจกรรมร่วมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรีอย่างเป็นเนื้อเดียวกับชุมชน ดังนี้

1. รวบรวมผลงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรีตลอดระยะเวลา 2 ปี 5 เดือน (พฤษภาคม 2541-กันยายน 2543)
2. รวบรวมปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพลังขับเคลื่อนในการสร้างเข้มแข็งของชุมชนสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี
3. รวบรวมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรี

หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทั้งข้อมูลเอกสาร ผลงานที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนาม

สรุปผลการดำเนินงาน/ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผลของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จันทบุรีให้คล่องตัวและประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว แนวคิดของกองทุนเพื่อการลงทุนเพื่อสังคมทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้วิธีคิดสร้างพลังชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนอีก 2 ประการ ได้แก่ ต้นทุนทางสังคมและทรัพย์เงินตราในชุมชน เนื่องจากในชุมชนนี้ปัจจัยทั้งสองส่วนยังไม่สลายไป

กระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นมิติใหม่ที่กำหนดการโดยพระสงฆ์เป็นผู้นำกลุ่มชุมชน โดยชี้เงินเป็นตัวเชื่อมคน ใช้เทคนิคเฉพาะ เช่น กลุ่มบุญ มีการพัฒนาด้วยกิจกรรมและจัดประสบการณ์ สร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้ชุมชนมีสมรรถภาพการบริหารจัดการกลุ่มและเกิดจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาคความยากจนก่อนผลการจัดตั้งกลุ่มทำให้เกิดกระบวนการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน 6 เขต เขตละ 13-20 กลุ่ม ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ เช่น วิธีการพึ่งตนเอง การพลิกฟื้นภูมิปัญญาไทย คุณค่าต้นทุนทางสังคม และองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งสรุปเป็นผลสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม การพัฒนาคน คุณภาพชุมชน และคุณภาพสังคมนำไปสู่การแก้ปัญหาวิกฤตสังคมไทยปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ ได้แก่

1. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนควรมีการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมควบคู่ไปด้วย เนื่องจากงานวิจัยเป็นระบบของการจัดระบบทางความคิด การบันทึกและการประเมินผล ส่งผลให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจนและมีเหตุผล
2. ควรมีโครงการต่อเนื่องเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม เนื่องจากงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ช่วยพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
3. ควรมีโครงการศึกษาบทบาทความร่วมมือของภาคราชการกับการพัฒนาชุมชน
4. ภาครัฐควรมีนโยบายให้การสนับสนุนชุมชนทั้งด้านงบประมาณ การให้ความสำคัญและการยอมรับกิจการของชุมชนโดยการออกกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมและเอื้อประโยชน์ต่อองค์กรชุมชน

ชื่อ ปาน กิมปี
หน่วยงาน ภาควิชาสารัตถศึกษา สาขาวิชาพัฒนศึกษา
โทรศัพท์ - **โทรสาร** 2810438
ชื่อเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน
วัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน และเพื่อการศึกษาความเป็นไปได้และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

ศึกษากรณีเครือข่ายการเรียนรู้ 3 เครือข่าย คือ กลุ่มออมทรัพย์ ต. คลองเปี้ยะ กลุ่มปืมชุมชนสหกรณ์ การเกษตรศรีประจันต์ และกลุ่มยูเกษตรกรพัฒนา การวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนที่ได้สังเคราะห์ได้รับการตรวจสอบความเป็นไปได้และปัจจัยความสำเร็จจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

1. เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานภายในชุมชน และมีการขยายเชื่อมโยงองค์การกับเครือข่ายภาครัฐ เอก้าชน ชุมชน ธุรกิจ หรือองค์กรวิชาการเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก

2. กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่พบในเครือข่ายการเรียนรู้มีทั้งกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการแก้ปัญหาอันเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ด้านการพัฒนาข่าวสารข้อมูล ด้านพัฒนาทักษะและอาชีพโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการโดยองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยการใช้ความรู้จากการศึกษาแบบทางการเสริมต่อด้วยการศึกษานอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอรรถยัตยอันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

3. ปัจจัยความสำเร็จของเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญ คือ

3.1 ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเผยแพร่แนวคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนา การให้ความสำคัญและความต่อเนื่องของรัฐต่อนโยบายการพัฒนาแบบพึ่งตนเองของชุมชน ความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง

3.2 ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความตระหนักในปัญหาของชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาของชุมชน ตลอดจนความสามารถในการประสานเชื่อมโยงกับองค์กรเครือข่ายโดยเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

ชื่อ	คุณรัชชัย กันทะวันนา	ตำแหน่ง	นักวิชาการสาธารณสุข
หน่วยงาน	สถานีอนามัยเหมืองจี้		
ที่อยู่	ต.เหมืองจี้ อ.เมือง จ. ลำพูน		
โทรศัพท์	053 573645	โทรสาร	053 573645
ชื่อเรื่อง	การพัฒนาแบบองค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน		

หลักการและเหตุผล

วิกฤตการณ์ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ประเทศเผชิญอยู่ในขณะนี้ สืบเนื่องมาจากความผิดพลาดในการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมา มีนโยบายในการพัฒนาส่วนใหญ่จะถูกกำหนดจากระดับบนลงสู่ระดับล่าง โดยบางครั้งการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และอีกนัยหนึ่งในการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนต่างคนต่างคิดที่จะแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านของตนเอง โดยบางครั้งหน่วยงาน หรือกลุ่มองค์กรที่สร้างขึ้น ขาดการประสานงานซึ่งกันและกัน กอปรกับการติดตาม การสนับสนุนในด้านต่างๆ ขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์กรที่เกิดขึ้นไม่เข้มแข็ง ไม่สามารถสานต่อกิจกรรมที่เคยทำมาได้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ส่งผลในภาพรวมก่อให้เกิดผลกระทบสู่ทุกชนชั้นในสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดการรวมตัว ระดมความคิด จัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม เกิดพลังอำนาจในการพัฒนาเนื่อกำลังประชาชน และเอกชนทุกฝ่ายในลักษณะประชาสังคมหรือพหุภาคี มาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหารวม ทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการการพัฒนาที่ยั่งยืน

ชุมชนตำบลเหมืองจี้ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมืองลำพูน มีกลุ่มองค์กรในพื้นที่หลากหลาย และผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยเริ่มแรกที่จะทำการศึกษาวิจัยได้จัดเวทีประชุมกับพหุภาคีของพื้นที่ ได้ตั้งประเด็นถึงสภาพปัญหาของประเทศ ของจังหวัด ลึกไปถึงของชุมชนตำบลเหมืองจี้ โดยจากเวทีดังกล่าว พื้นที่ของตำบลเหมืองจี้เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสภาพการดังกล่าว เกิดการยอมรับและความคาดหวังต่อแนวคิด/แนวทาง การจัดการกับปัญหาของชุมชนในลักษณะประชาสังคม

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

ดังนั้นคณะวิจัย จึงสนใจศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อค้นหาปัญหาที่แท้จริงและจัดการกับปัญหาด้วยพลังอำนาจของชุมชน อันนำไปสู่กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จนเกิดการพึ่งตนเองในการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1. สมาชิกชุมชน มีความเชื่อมั่นว่าตนและคนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้
2. สมาชิกชุมชนรักที่จะพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทร รักห่วงใยกัน และพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของตนและชุมชนร่วมกัน
3. สมาชิกชุมชนเลือกผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง
4. มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันในชุมชนต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชีวิตของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนร่วมผลักดันอย่างแข็งขัน
5. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมประเมินสภาพปัญหาของชุมชนร่วมกันกำหนดอนาคตของชุมชน ร่วมคิดตัดสินใจ ดำเนินงานติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน จากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านและการทำงานร่วมกัน
7. มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน โดยมุ่งพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกทุกคน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน
8. การพึ่งพาทภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับหมู่บ้าน / ชุมชนอื่น ท้องถิ่น หน่วยงาน และบุคคลต่างๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนแท้

ชื่อ ดร.อรสา สุกสว่าง และคณะ
หน่วยงาน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
โทรศัพท์ 5613480 # 405 **e-mail**
fsocoss@nontri.ku.ac.th
ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนในการวางแผนพัฒนาด้วยระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องระบบสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อการวางแผนพัฒนาจังหวัด กรณีศึกษา : จังหวัดปทุมธานี ซึ่งใช้เวลาดำเนินการวิจัย 2 ปีระหว่าง พ.ศ. 2542 และ พ.ศ. 2543 กรอบการวิจัยครอบคลุม 3 เรื่อง คือ 1) การพัฒนาโปรแกรมระบบสนับสนุน 2) การประยุกต์ใช้งานวางแผนพัฒนา และ 3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วม สำหรับบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องการถ่ายทอดระบบสนับสนุนการตัดสินใจโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถใช้ระบบสนับสนุนฯ เป็นเครื่องมือในการประสานงานและวางแผนพัฒนาระหว่างองค์กรท้องถิ่นและจังหวัด การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนในการวางแผนพัฒนา การสร้างเครือข่ายประชาชนในการมีส่วนร่วมคิด วางแผน ปฏิบัติ และติดตามโครงการพัฒนาท้องถิ่น มีการประเมินผลการใช้ระบบสนับสนุนฯ โดยผู้บริหารและหัวหน้าส่วนองค์กรปกครองท้องถิ่น พระและครูในท้องถิ่น ระบบการสนับสนุนฯ ดังกล่าวมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง คือ ฐานข้อมูล โปรแกรมระบบสนับสนุนฯซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือวิเคราะห์ เครื่องมือกำหนดมาตรฐานการวางแผนพัฒนาและแบบจำลองโครงการพัฒนา

ชื่อ คุณวิลาศ โลहितกุล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาชนบท 3
 หน่วยงาน สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน
 ที่อยู่ 6 ซ. สุขุมวิท 12 เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110
 โทรศัพท์ 2294611-28 โทรสาร 2294632
 e-mail pda@mozart.inet.co.th
 ชื่อเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเยาวชนเพื่อการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น
 (อบต.เยาวชน)
 ระยะเวลาการดำเนินงาน 3 ปี (2541-2543) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิ Konrad Adenaur
 ปี 2541-2544

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาทและอำนาจหน้าที่ ขอบเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)
2. เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นแก่เยาวชน และเรียนรู้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อฝึกเยาวชนให้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นในรูปแบบของ อบต. จำลอง
4. เพื่อให้สมาชิก อบต. เยาวชนเป็นแกนนำของเยาวชนในหมู่บ้าน หรือตำบลในการรณรงค์ส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน และมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองไทย

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมนี้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 14-24 ปี ที่ได้รับการเลือกตั้งจากเยาวชนในหมู่บ้านนั้นเป็นสมาชิก อบต.เยาวชน หมู่บ้านละ 2 คน (ชาย 1 คน หญิง 1 คน) พื้นที่ดำเนินงานมี ดังนี้

- ปี 2541 ตำบลนาร่อง 2 ตำบล คือ ต.หายโศก อ.พุทไธสง และ ต.หนองโสน อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์
- ปี 2542 ขยายพื้นที่ดำเนินการ 8 ตำบล 8 อำเภอ 6 จังหวัด ได้แก่ จ.บุรีรัมย์ จ.ขอนแก่น จ.มหาสารคาม จ.สุรินทร์ จ.เขียงราย และ จ.พิษณุโลก
- ปี 2543 ขยายพื้นที่ดำเนินการอีก 2 ตำบลของ 2 อำเภอใน จ.บุรีรัมย์และ จ.กาญจนบุรี

วิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการเบื้องต้น รวบรวมศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ตำบล อบต. และเยาวชนในพื้นที่ที่สนใจดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและคัดเลือก 1 ตำบลเพื่อเป็นพื้นที่ดำเนินการ
2. ขั้นตอนดำเนินการเลือกตั้ง ร่วมประชุมวางแผนปฏิบัติการระหว่างผู้นำชุมชน อบต.และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ การรับสมัคร คัดเลือกและเชิญ อบต. เป็นที่ปรึกษาของ อบต.เยาวชน
3. ขั้นพัฒนาศักยภาพเยาวชน จัดการฝึกอบรมภาคทฤษฎีและปฏิบัติด้านต่างๆ เช่น การจัดทำโครงการและงบประมาณ การศึกษาดูงาน เป็นต้น ฝึกปฏิบัติงานและร่วมทำกิจกรรมกับ อบต.

สรุปผลการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

1. เยาวชนใน 12 ตำบลมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายใน 138 หมู่บ้าน โดยมีเยาวชนชายหญิง อายุ 15-24 ปี จำนวน 302 คนดำเนินกิจกรรมเรียนรู้และพัฒนาตนเองและชุมชน
2. แต่ละตำบลเลือกหมู่บ้านศูนย์กลางเพื่อประสานงานการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยเยาวชนร่วมคิด ทำและดำเนินการในรูปของศาลาประชาธิปไตย
3. เยาวชนมีโอกาสแสดงศักยภาพของตนในการสมัครเป็นสมาชิก อบต.เยาวชน
4. เยาวชนได้รับความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ แต่ละปีจะมีการจัดการให้ความรู้ และศึกษาดูงาน ประมาณ 80-90 ครั้งเพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม
5. เยาวชนมีรัฐธรรมนูญ อบต.ของตนเพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ
6. เยาวชนได้รวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาอาชีพ สิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาในชุมชน
7. อบต.เยาวชนสมัครและได้รับคัดเลือกเป็น อบต.
8. การสนับสนุนจาก อบต. 12 ตำบลแก่ อบต.เยาวชนในหลายลักษณะ
9. เยาวชนมีความพึงพอใจที่ได้ร่วมทำกิจกรรม อบต.เยาวชนเพราะได้แสดงความ สามารถและ ประสิทธิภาพที่มีอยู่แต่ต้องการการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและอื่นๆเพื่อดำเนินกิจกรรมโดยเฉพาะการพัฒนาอาชีพ
10. หลักการ แนวคิดและวิธีปฏิบัติในการสร้าง อบต.เยาวชนได้รับการยอมรับจากเจ้าหน้าที่ หน่วยงานภาครัฐและธุรกิจภาคเอกชน และนำไปสู่การประยุกต์ปฏิบัติให้เหมาะกับท้องถิ่น

ชื่อ	นางฉันทนิช อัครานนท์	ตำแหน่ง	อาจารย์ 3 ระดับ 8
หน่วยงาน	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจรัลพงษานุราช		
ที่อยู่	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สีเสนา เทเวศร์ กรุงเทพฯ 10300		
โทรศัพท์	282-9652	โทรสาร	280-4383
ชื่อเรื่อง	โครงการกิจกรรมสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง		
ระยะเวลาในการดำเนินงาน	3 ปี		
วัตถุประสงค์	ใช้โครงการกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน มาปรับใช้ในการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน		

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการ

โครงการกิจกรรมสร้างเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นการนำเอาโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการไปแล้วในสถานศึกษามาปรับใช้โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. โครงการใช้แล้วนำมาใช้อีก หรือ REUSE CENTER

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักศึกษาให้นำหนังสือและอุปกรณ์การเรียนที่เลิกใช้มาฝากขายเพื่อนำเงินไปซื้อหนังสือเรียนใหม่

วิธีดำเนินงาน ตั้งอาจารย์ 4-5 คน เป็นกรรมการดำเนินงานร่วมกับนักศึกษา

ผลที่ได้รับ นักศึกษามีเงินซื้อหนังสือใหม่ มีโอกาสฝึกการขาย การโฆษณา เป็นต้น

2. โครงการสวนอาหาร IMF

วัตถุประสงค์ เพื่อจำหน่ายอาหารกลางวันแก่นักศึกษาในราคาถูกพิเศษและไม่ ประสงค์กำไร และเพื่อช่วยค่าครองชีพแก่ผู้ปกครองที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ

วิธีดำเนินงาน ใช้สถานที่ที่พัฒนาจากพื้นที่ที่ถูกทอดทิ้ง ขายอาหารสัปดาห์ละ 1 วัน 1 ครั้ง ครั้งละ 100-200 จาน ในราคา จานละ 5 บาท

ผลที่ได้รับ สร้างวินัยในการรอรับบริการ และสร้างความร่วมมือการทำงานระหว่างนักการภารโรง ครู นักศึกษา นอกจากนี้ยังแบ่งเบาค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองได้บางส่วนในขณะที่บ้านเมืองมีปัญหา

3. โครงการอุทยานการศึกษา

วัตถุประสงค์ เป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการจากครูผู้สอนไปยังนักศึกษา นอกชั้นเรียน และปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน

วิธีดำเนินงาน ตั้งคณะทำงานและทำการประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษา และให้คณะทำงานช่วยกันจัดหาหนังสือ

ผลที่ได้รับ เป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักศึกษา แต่ละกลุ่มแต่ละชั้นปี เป็นสถานที่ทำงานกลุ่มและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของอาจารย์

4. ศาลาปลอดสารเสพติด

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสถานที่แสดงออกของนักศึกษา และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

วิธีดำเนินงาน ตั้งคณะทำงาน 3-5 คน เชิญบุคคลภายนอกมาสอนงานศิลปะ นอกจากนี้ยังให้นักศึกษาแสดงออกในด้านดนตรี

ผลที่ได้รับ นักศึกษาพอใจกับกิจกรรมที่ตนได้ทำ และผูกพันกับเพื่อนและสถานศึกษา

5. โครงการประหยัดและออมเงิน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษารู้จักออมเงินไว้เมื่อยามขัดสน

วิธีดำเนินงาน ตั้งกรรมการดำเนินงาน 3-5 คน ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลในสถานศึกษาทราบ จากนั้นเชิญเจ้าหน้าที่ธนาคารมาเป็นผู้รับฝาก

ผลที่ได้รับ นักศึกษามีเงินฝากไว้ใช้ยามขัดสน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับองค์กรภายนอก

6. โครงการสุขภาพดีมีคุณค่าต่อการเรียน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษาเอาใจใส่สุขภาพตนเองตามคำแนะนำของแพทย์

วิธีดำเนินการ ตั้งคณะกรรมการดำเนินการ เชิญแพทย์มาให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่นักศึกษา

ผลที่ได้รับ นักศึกษามีสุขภาพที่ดี ไม่ต้องไปพบแพทย์ด้วยอาการเจ็บป่วยเป็นประจำ

7. โครงการพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษามีโอกาสฝึกสมาธิ และซาบซึ้งในพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วิธีดำเนินการ ตั้งคณะทำงาน 2-6 คน ใช้ห้องประชุมของสถานศึกษา โดยครูเป็นผู้ดำเนินการนำสวดมนต์

ผลที่ได้รับ นักศึกษาได้สวดมนต์ โดยครูเป็นผู้ดำเนินการสวดมนต์และอบรม เรื่องการเป็นพลเมืองดีของแผ่นดินตามรอยพระยุคลบาท

8. โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษารู้จักคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และนำไปใช้กับชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้

วิธีดำเนินงาน แจกพันธุ์ไม้แก่นักศึกษาเพื่อนำไปปลูกแล้วนำมาจัดแต่งสถานศึกษา

ผลที่ได้รับ นักศึกษารู้ถึงประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ทำให้สถานที่ได้รับการตกแต่ง เป็นการเพิ่มภูมิทัศน์

9. โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษาและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในรัฐธรรมนูญ และตระหนักถึงความจำเป็นประชาธิปไตย พร้อมทั้งรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน

วิธีดำเนินงาน ดำเนินการร่วมกันระหว่างนักศึกษาและคณาจารย์ โดยให้นักศึกษาอ่านพระราชบัญญัติออกอากาศทุกเช้า และบันทึกเสียงไว้ ส่วนคณาจารย์จัดสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ผลที่ได้รับ สร้างความสนใจในรัฐธรรมนูญต่อนักศึกษาและคณาจารย์ นอกจากนี้ นักศึกษาและคณาจารย์ใช้ระบบเสียงส่วนใหญ่ (Vote) เป็นเครื่องตัดสินใจในกรณีต้องการขอยุติจากคนส่วนรวม

จากการดำเนินการในโครงการต่างๆ ทั้ง 9 โครงการเป็นต้นแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษา ที่ให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นคนมีคุณภาพ สร้างสังคมที่มีคุณภาพ และสงบสุข อันเป็นพื้นฐานของการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ชื่อ	ดร.จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์	ตำแหน่ง	รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
	อาจารย์กนกพร ชินานนท์เวช	ตำแหน่ง	อาจารย์และนักวิจัย
ที่อยู่	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ถนนรามคำแหง 24 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ		
โทรศัพท์	3004543-62 ต่อ 3617-20	โทรสาร	300-4511
e-mail	riau@au.ac.th		
ชื่อเรื่อง	โครงการกิจกรรมครอบครัวเพื่อพัฒนานิยามในตนเองของนักเรียนระดับประถมศึกษา และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกในครอบครัว		
ระยะเวลาดำเนินงาน	1 ปี 6 เดือน		

วัตถุประสงค์

1) เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง และพัฒนาความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในครอบครัว 2) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมและมาตรวัดที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และลดปัญหาขัดแย้งระหว่างเด็กกับสมาชิกในครอบครัว ให้เด็กได้เติบโตท่ามกลางความรักและความอบอุ่น 3) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมและมาตรวัดที่มีประสิทธิภาพ ในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง 4) เพื่อ ศึกษาวิธีการนำโครงการไปปฏิบัติในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ 5) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ขั้นที่หนึ่ง จัดทำโปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับนักเรียน (กิจกรรมนักเรียน) และโปรแกรมสำหรับครอบครัว (กิจกรรมครอบครัว) มาตรวัดวินัยในตนเอง และมาตรวัดการสื่อสาร **“กิจกรรมนักเรียน”** เป็นกิจกรรมพัฒนานิยามในตนเองและการสื่อสารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (2 ห้องเรียน จำนวน 76 คน) **“กิจกรรมครอบครัว”** เป็นกิจกรรมที่จัดให้พ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง และการสื่อสารของเด็กร่วมกัน เพื่อให้ผู้ปกครองได้เข้าใจถึงความสำคัญของสองเรื่องดังกล่าวและร่วมมือกับโรงเรียนในการพัฒนาเด็ก (ผู้ร่วมกิจกรรมมี 18-27 ครอบครัว ประมาณ 40-55 คน) **ขั้นที่สองการนำกิจกรรมไปปฏิบัติ** สำหรับนักเรียนได้จัดในชั้นเรียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที (1 คาบเรียน) เป็นเวลา 23 สัปดาห์ต่อ 1 ห้องเรียน สำหรับครอบครัวได้จัดในหอประชุมของโรงเรียน จำนวน 5 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง ในชั้ววันเสาร์ โดยเว้นระยะห่าง 2 - 3 อาทิตย์ รูปแบบการดำเนินงานเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการสร้างสถานการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม และอ่านนิทานสอนใจ ฯลฯ ให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนานิยามในตนเอง โดยเน้นการพัฒนาด้านความรับผิดชอบ ความอดทน อดกลั้น ความซื่อสัตย์ และความเชื่อมั่นในตนเอง รวมทั้งการสื่อสารที่เหมาะสม **ขั้นที่สามกิจกรรมการเยี่ยมบ้าน** ครั้งแรกเยี่ยมก่อนการฝึกอบรม เพื่อเตรียมความพร้อม รวบรวมข้อมูล ทำความรู้จักชุมชนและสร้างสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน การเยี่ยมอีกครั้งภายหลังการฝึกกิจกรรมครอบครัวเสร็จแล้ว 4 ครั้ง การเยี่ยมครั้งนี้เพื่อติดตามประเมินผลการฝึกอบรม **ขั้นที่สี่ การประเมินผล** จากผลการประเมินของกลุ่มผู้เยี่ยมบ้าน และผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม พบว่าการทำกิจกรรมครอบครัวไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กและบุคคลในครอบครัว ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนในการพัฒนาเด็ก และการนำโครงการไปปฏิบัติในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของโครงการ ผู้รับการฝึกอบรมไม่ได้นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครอบครัว 1 ใน 4 จำเป้าหมายของกิจกรรมแต่ละครั้งไม่ได้ และสิ่งที่ครอบครัวระบุว่าได้รับการเข้าร่วมกิจกรรม คือ ความสนุก ไม่เครียด ได้พบผู้ปกครองคนอื่น ๆ และเพื่อนของลูก ประมาณร้อยละ 25 ของผู้เข้าร่วมโครงการเท่านั้นที่มองเห็นคุณค่าของกิจกรรม ความสำคัญของการพัฒนาการสื่อสารภายในครอบครัว และการพัฒนานิยามในตนเองของบุตรหลาน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมแม้ว่าครอบครัวส่วน

ใหญ่จะแสดงความสนใจในกิจกรรมและ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเสนอความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่มด้วยความตั้งใจ แต่ผลการเยี่ยมบ้านกลับพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ไม่ได้นำสิ่งที่ได้รับไปปรับปรุงแก้ไขปัญหาของบุตรหลานในเรื่องความรับผิดชอบ การพูดจาหยาบคาย ก้าวร้าว ไม่สนใจการเรียน เมื่อถามถึงพฤติกรรมของลูกก็ได้รับคำตอบว่าไม่ดีขึ้น ชอบเถียงเหมือนเดิม แสดงว่าพ่อแม่ก็ไม่พยายามเปลี่ยนแปลงและไม่พยายามเข้าใจลูก ยังคงใช้วิธีการเดิมในการสื่อสารกับลูก พ่อแม่ส่วนใหญ่จะผลักภาระไปให้โรงเรียน โดยระบุว่าเรื่องดังกล่าวเป็นหน้าที่ของครู ให้ครูสอนเด็กเชื่อฟังดี พ่อแม่สอนลูกไม่สนใจและชอบต่อต้าน ปัญหาสำคัญพ่อแม่คิดว่า การขาดระเบียบวินัย และการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมของลูกเป็นสิ่งปกติสำหรับเด็กวัยนี้ เมื่อวิเคราะห์เรื่องการตรวจสอบพฤติกรรมลูกว่ามีเปลี่ยนแปลงหรือไม่ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการกิจกรรมครอบครัว ในด้านความรับผิดชอบ ความอดทนอดกลั้น ความซื่อสัตย์ เช่น ช่วยเหลืองานบ้านเองโดยไม่ต้องเตือน การตรงต่อเวลา ทำตามสัญญาที่ให้ไว้ ตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเองโดยไม่ต้องให้คนอื่นช่วย อ่านหนังสือและทำการบ้านเอง ไม่พูดสวนพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ ไม่อารมณ์เสียเกินเหตุเมื่อถูกขัดใจ ทำงานเสร็จตามเวลาไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง เป็นต้น ผลวิเคราะห์คำตอบ ไม่พบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังโครงการ ทั้งกลุ่มครอบครัวที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก 1) พ่อแม่ไม่ได้สังเกตพฤติกรรมลูกอย่างจริงจัง 2) ผู้ร่วมโครงการไม่ได้นำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติ 3) พ่อแม่ไม่ได้ตระหนักว่าพฤติกรรมบางอย่างของลูกควรได้รับการแก้ไขแต่มองว่าเป็นเรื่องปกติของเด็กวัยนี้ 4) กิจกรรมดังกล่าวสำหรับบุคคลระดับนี้ ไม่สามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาสั้น

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาในเรื่องดังกล่าวกับกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ต้องหาเข้ากินค่า เป็นเรื่องยาก ต้องใช้เวลามากและต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นปัญหาสำคัญ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ด้านร่างกาย (Physiological Need) ถ้ายังไม่เพียงพอก็ยากที่จะให้ความใส่ใจในความต้องการระดับอื่น

อย่างไรก็ดี การฝึกอบรมวินัยในตนเองและการสื่อสารนักเรียนสองห้อง ผลเป็นที่น่าพอใจ (แม้ว่ากิจกรรมที่ทำเสร็จไปเพียง 12 ครั้ง ยังเหลืออีก 11 ครั้ง) ผลการทดสอบวินัยและการสื่อสาร 2 ครั้ง พบว่ามีการพัฒนาในด้านดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ และคะแนนรวมของวินัย และเมื่อพิจารณารายบุคคล พบว่าจะคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบครั้งหลังสูงขึ้นจากเดิมทุกเรื่อง แสดงว่ากิจกรรมนักเรียน ซึ่งฝึกอบรมด้านวินัยในตนเองได้ผลดีระดับหนึ่ง ส่วนการสื่อสารพบว่าการเปลี่ยนแปลงมากและผลเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะห้อง 5/2 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลางก่อนไปทางสูงในการทดสอบครั้งแรก และมีคะแนนเฉลี่ยเหนือระดับปานกลางในการทดสอบครั้งที่สอง ซึ่งสูงกว่าครั้งแรกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเหนือระดับ .001 สำหรับห้อง 5/1 แม้คะแนนเดิมและการเพิ่มของค่าเฉลี่ยไม่มากนักแต่ความแตกต่างก็มีนัยสำคัญทางสถิติเหนือระดับ 001 เช่นกัน

กิจกรรมครอบครัวในโครงการนี้แม้จะไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แต่กลุ่มนักวิจัยเชื่อว่าครอบครัวเหล่านี้ควรได้รับความเอาใจใส่ในการพัฒนาเรื่องวินัยและการสื่อสารเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหนักทั้งปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสภาพแวดล้อมไม่ดี ภายในครอบครัวมีการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น พ่อแม่ผู้ปกครองไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลาน บางครอบครัวพ่อติดเหล้า ลูกได้พบเห็นพ่อแม่ทะเลาะกันทุกวัน และเป้าหมายของครอบครัวก็เพียงเลี้ยงลูกให้เติบโตเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ ฉะนั้นชุมชนลักษณะนี้จึงควรได้รับการดูแลช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมและการพนัน แม้ว่าการทำกิจกรรมจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร แต่ก็เป็นการกระตุ้นให้แต่ละครอบครัวได้ตระหนัก ซึ่งอาจจะเกิดผลดีในอนาคต

ชื่อ นายประเสริฐ คำแดง **ตำแหน่ง** ประธานชุมชนชุมชนสุขสันต์ 26
ที่อยู่ 2513/5 ซ.ลาดพร้าว 101 (วัดบึงทองหลาง) ถ.ลาดพร้าว แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กทม.
โทรศัพท์ 948-4051, (01) 889-1360 **โทรสาร** 948-4612 กต 0
ชื่อเรื่อง (ไทย) ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน : ชุมชนร่วมแก้วิกฤตปริมาณขยะ กทม.
(อังกฤษ) COMMUNITY'S RECYCLE CENTER : PEOPLE PARTICIPATION
APPROACH IN SOLVING COMMUNITY WASTE PROBLEM

ระยะเวลาดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด โดยแยกขยะก่อนทิ้ง
2. เพื่อปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาชุมชนของตนเองให้น่าอยู่
3. เพื่อลดภาระเจ้าหน้าที่ของ กทม. ในการจัดเก็บขยะมูลฝอย
4. ลดพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ แมลงวัน

รายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการ

ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน มีจุดริเริ่มมาจากแนวคิดในการจัดการขยะมูลฝอยโดยการเปลี่ยนขยะให้เป็นเงินของผู้นำชุมชนสุขสันต์ 26 และต่อมาได้พัฒนามาเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชนต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงจนกระทั่งมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเขต บางกะปิ และนำไปสู่การจัดสร้างศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชนในที่สุด โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ คือ

1. ให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ประโยชน์ของขยะรีไซเคิล และการจัดการแปรขยะเป็นรายได้
2. จัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษาความสะอาด 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกรรมการรักษาความสะอาดเป็นที่ปรึกษา กลุ่มละ 3 คน ทำหน้าที่เก็บขยะตามซอยต่างๆ ในชุมชน โดยแต่ละคนจะได้รับเงินเดือน เดือนละ 50 บาท
3. จัดตั้งศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน เพื่อรับซื้อขยะที่สามารถแปรรูปได้ส่งโรงงานรีไซเคิล ศูนย์ดังกล่าวเริ่มเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2543 โดยจัดเป็นศูนย์ขยะแห่งแรกที่ดำเนินการโดย ชุมชน
4. นำขยะจากเศษอาหาร ผัก ผลไม้ มาหมักเพื่อนำสิ่งที่ได้จากการหมักไปใช้ประโยชน์ เช่นทำปุ๋ย กระดาษรีไซเคิล น้ำยาฟอกเยื่อกระดาษ และน้ำยาล้างจาน

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินการของศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้ คือ

1. สามารถช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน
2. ช่วยสร้างพฤติกรรมคัดแยกขยะก่อนทิ้งให้แก่ชุมชน และช่วยปลูกจิตสำนึกในการร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อม
3. ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนดีขึ้น เนื่องจากมีกิจกรรมที่สมาชิกในชุมชนสามารถทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการสร้างชุมชนเข้มแข็งต่อไป
4. สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยการนำผลิตภัณฑ์จากการหมักขยะหรือนำขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ไปขาย
5. ช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดย การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษาความสะอาดทำให้เยาวชนในชุมชนได้ใช้เวลาว่างไปทำประโยชน์

ชื่อ นาวาเอก ประพศติพร อักษรมัต ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองปฏิบัติการจิตวิทยา
 ที่อยู่ กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ กองทัพเรือ พระราชวังเดิม บางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ
 โทรศัพท์ 475-5412 โทรสาร 475-3031
 ชื่อเรื่อง โครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน
 ระยะเวลาในการดำเนินงาน 2540 - 2544

วัตถุประสงค์

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ชายแดน โดยเน้นหนักการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับ
 ความเดือดร้อนจากกองกำลังภายนอกประเทศและการก่อการร้าย รวมทั้งแก้ปัญหาผู้หลบหนีเข้าประเทศ โดย
 ไม่ให้ประชาชนละทิ้งพื้นที่

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการ

พื้นที่ตามแนวชายแดนของประเทศมีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาความมั่นคงซึ่งนอกจาก จะให้ความ
 สำคัญกับกองกำลังทหารแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูศักยภาพของประชาชนทุกด้านทั้งทางเศรษฐกิจ
 สังคม จิตวิทยา การทหาร การเมือง และเทคโนโลยีในหมู่บ้านตามแนวชายแดนให้สูงขึ้น จนพร้อมที่จะเป็น
 “ปรกาการพลังประชาชน” อันนำไปสู่หมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน โดยมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

1. จัดวางระบบหมู่บ้านป้องกันตนเองตามชายแดนตามระบบประชากร โดยการกำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย
 หมายเพื่อการพัฒนา ดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่ เป็นต้น
2. พัฒนาและปรับปรุงระบบป้องกันของหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนทุกหมู่บ้านให้มีศักยภาพ
 มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเหตุการณ์
3. พัฒนาหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดนทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแก้ปัญหาการพัฒนาที่ต่ำ
 กว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยสำรวจความต้องการของราษฎร และกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่เจ้าหน้าที่และ
 ราษฎร ส่งเสริมให้ราษฎรและองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จัดทำแผน
 พัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบท
4. ส่งเสริมและพัฒนาให้ราษฎร และองค์กรประชาชนมีขีดความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านอย่าง
 มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยรณรงค์ให้มีการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตย ฝึกอบรม พัฒนาความรู้ความ
 สามารถของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีขีดความสามารถในการพัฒนา ส่งเสริมและพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน
 ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและกระตุ้นให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน กำหนดให้มีการ
 ติดตามประเมินผลโครงการหมู่บ้านป้องกันตนเองชายแดน และจัดสัมมนาเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาอุปสรรคผลกระทบต่อราษฎร

เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการดังกล่าว บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้
 จึงมีข้อกำหนดแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. โครงการพัฒนาชนบทและกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ได้แก่ โครงการที่ดำเนินการภายใต้
 การดูแลของคณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 แผนงาน คือ
 แผนงานโครงการพัฒนาของกระทรวงหลัก แผนงานโครงการพัฒนาตำบล กองทุนพัฒนาชนบท กองทุนเพื่อ
 กระจายการผลิตและการจ้างงาน ไปสู่ภูมิภาค และแผนงานโครงการพัฒนาจังหวัด
2. โครงการตามแผนงานปกติ ได้แก่ โครงการที่ดำเนินการภายใต้การดูแลของหน่วยงานจากทุก
 กระทรวงที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแผนงานต่างๆ 5 แผนงาน คือ แผนงานเพื่อความมั่นคง แผนงานยกระดับ

รายได้ราษฎร แผนงานสนับสนุนการดำรงรักษาเอกลักษณ์ไทย แผนงานประชาสัมพันธ์ และแผนงานติดตามและประเมินผล

3. โครงการตามแผนงานพิเศษ ได้แก่ โครงการนอกเหนือไปจากโครงการทั้งสองข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยแผนงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แผนงานตามโครงการพัฒนาจังหวัดโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แผนงานตามโครงการที่ใช้งบประมาณช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ และแผนงานอื่นๆ

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

1. ประชาชนในหมู่บ้าน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร และเทคโนโลยี
2. ประชาชนในหมู่บ้าน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
3. ประชาชนในหมู่บ้าน มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
4. มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ด้านเศรษฐกิจ / เศรษฐกิจชุมชน

ชื่อ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียันต์ สุวรรณราช	นางสรณีย์ จันทะวิบูลย์
	นางสุภาภรณ์ หาญทอง	นางสาวอรวรรณ สุทธิพิทักษ์
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	
ที่อยู่	110/1-4 ถ.ประชาชื่น แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210	
โทรศัพท์	954-7300 ต่อ 104 หรือ 105	โทรสาร 580-9605-6
ชื่อเรื่อง	การบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช	

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์กระบวนการก่อตั้งการบริหารและการจัดการกลุ่ม การตั้งโรงงานผลิตยางพาราอบแห้ง และวิธีการบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลไม้เรียง และค้นหาสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการค้าเนินธุรกิจยางพาราของชุมชนดังกล่าว เพื่อเสนอแนะรูปแบบการบริหารและการจัดการที่เหมาะสมสำหรับโรงงานยางพาราอบแห้งของชุมชนตำบลไม้เรียง

ขั้นตอน/ วิธีการดำเนินงาน

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง”การพัฒนาการบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน: ศึกษากรณีธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง” พบว่าการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำธุรกิจยางพาราโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการบริหารและจัดการนั้นได้ประสบผลสำเร็จ ผลผลิตเพิ่มขึ้น คุณภาพดีขึ้น และยังได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงวิธีการจัดการใหม่ โดยเปลี่ยนจากการรวมผลผลิตที่เป็นยางพาราแผ่นดิบเพียงอย่างเดียวมาเป็นรวมน้ำยางสดหรือรับซื้อน้ำยางสดจากสมาชิกเพื่อป้อนเข้าโรงงานผลิตยางแผ่นของกลุ่ม ซึ่งชุมชนไม้เรียงมีโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งเป็นของชุมชน มีการผลิตยางพาราแผ่นที่มีคุณภาพและส่งขายได้ในราคาสูงมาก เหมาะที่จะวิเคราะห์กระบวนการก่อตั้ง การบริหาร และจัดการกลุ่ม ปัญหาและอุปสรรคของโรงงานดังกล่าว

การวิจัยเป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาจำแนกและวิเคราะห์เนื้อหา ร่วมกับคำสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่ดำเนินธุรกิจยางพาราในตำบลไม้เรียง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และรวมถึงบุคคล องค์กรที่เกี่ยวข้อง ภายใตกรอบแนวความคิดการบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชนที่ใช้วัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พึ่งตนเอง

สรุปผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มทำธุรกิจยางพาราของชุมชนนั้นเกิดจากความใกล้เคียงแบบชักชวนกันปากต่อปาก ผ่านทางสายเครือญาติ เพื่อนสนิท และเพื่อนบ้าน จนสามารถรวมกลุ่มรวมผลผลิตยางพาราแผ่นดิบได้เป็นจำนวนมากและสามารถรวบรวมขายโดยวิธีการประมูลซื้อจากพ่อค้ายางพาราในราคาที่สูงกว่าต่างคนต่างขาย แต่การดำเนินการดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้นานเพราะพ่อค้ายางพาราเริ่มรู้สึกว่าเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบในการซื้อขาย ในที่สุดกลุ่มพ่อค้ามีการฮั้วราคาการประมูลหรือสมคบกันในการเสนอราคาประมูล ด้วยการยินยอมแบ่งการเป็นการได้รับชัยชนะจากการประมูลในแต่ละงวด พร้อมกับเสนอราคาที่ลดต่ำลง การแก้ไขปัญหของชาวบ้านจึงเป็นการปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นให้เป็นแบบเดียวกัน และมีมาตรฐานเดียวกันทั้งชุมชนโดยการรับซื้อน้ำยางสดจากสมาชิกเพื่อป้อนโรงงานผลิตยางพาราแผ่นอบแห้งที่มาจากความร่วมมือกัน เพื่อร่วมทุนในการดำเนินธุรกิจยางพาราของชุมชน สำหรับด้านการบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนนั้น เริ่มมาจากประสบการณ์ของกลุ่มผู้นำที่ได้ไปศึกษาเรียนรู้และดูงานจากหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องกับยางพาราทั้งของเอกชนและราชการ หรือคำแนะนำต่างๆ พร้อมลงมือปฏิบัติจริง มีการลองผิดลองถูกจนประสบผลสำเร็จและได้ถ่ายทอดประสบการณ์เหล่านั้นสู่สมาชิกและผู้ปฏิบัติงานอื่นๆ จนเกิดเป็นระบบการบริหารและการจัดการธุรกิจยางพาราของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับชุมชนนั้นๆ ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ในท้องถิ่นที่อาศัย วัฒนธรรมชุมชนในด้านความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจกันในการดำเนินธุรกิจยางพาราของชุมชน จนลุล่วงหมดไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ธุรกิจยางพาราของชุมชนมีความเจริญเติบโต มีการขยายจำนวนสมาชิกได้มากขึ้นและขยายผลสู่การพัฒนาแบบพึ่งตนเองได้ครบวงจรทั้งตำบลไม่เรียง

ชื่อ ผศ. จ่านง สมประสงค์ ตำแหน่ง นายกสสมาคม
 หน่วยงาน สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย
 ที่อยู่ 52/183 ถ.พหลโยธิน 45 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
 โทรศัพท์ 579-5150 โทรสาร 940-5134
 ชื่อเรื่อง (ไทย) การพัฒนาเศรษฐกิจชนบทตามลำดับขั้นของในหลวง
 (อังกฤษ) The Rural Development on the Step of the King Bhumiphol
 ระยะเวลาในการดำเนินงาน 2523 ถึง ปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 2 ระบบย่อย ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจในเมือง คือ กิจการการค้าและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยมีสถาบันการเงินสนับสนุนเรื่องสินเชื่อ ซึ่งมีการระดมเงินออมถึงทั้งระบบไว้สูงถึงร้อยละ 98 และระบบเศรษฐกิจในชนบท คือ อาชีพของเกษตรกร โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) บริการให้สินเชื่อ ซึ่งรวมทั้งประเทศไม่เกินร้อยละ 2 ของเงินออมทั้งประเทศ เป็นเหตุให้เกษตรกรความขาดแคลนเงินทุน มีหนี้สินล้นพ้นตัว และต้องอพยพเข้ามาทำงานในเมือง ประกอบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจึงทำให้เกษตรกรประสบกับปัญหามากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ในหลวงทรงพระราชทานแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทไว้ 3 ลำดับขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 รัฐต้องส่งเสริมให้เกษตรกร ทำการเกษตรแบบผสมผสาน และเพียงพอแก่การเลี้ยงตนเองได้

ขั้นที่ 2 รัฐต้องสนับสนุนให้เกษตรกรรู้จักการประหยัดและการออมในระดับหมู่บ้านเป็นเงินทุนหมุนเวียนของตน และยังเป็นการศึกษาความรู้และประสบการณ์ด้านบริหารจัดการการเงิน-บัญชี

ขั้นที่ 3 รัฐต้องปฏิรูปการเกษตรจากการผลิตและขายผลผลิตขั้นต้นให้พ่อค้า เป็น “ระบบทำธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมเกษตรแบบครบวงจร” ในทุกระดับ

นอกจากนั้น ในหลวงยังทรงพระราชทานแนวทางแก้ปัญหาความยากจนและหนี้สินเกษตรกรไว้ 5 ชั้น

ขั้นที่ 1 คือ การออมทรัพย์ร่วมกันเป็นเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านในรูปแบบ “ธนาคารหมู่บ้าน”

ขั้นที่ 2 คือ การสาธิตบริหารการเงิน-การบัญชีแก่คณะกรรมการบริหารธนาคารหมู่บ้าน เป็นการสร้างความรู้และประสบการณ์แก่เกษตรกรได้เรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 คือ การตั้งร้านค้าสาธิตหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งฝึกสมาชิกให้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการขายและการตลาด

ขั้นที่ 4 คือ ทำธุรกิจการค้าอุตสาหกรรมแปรรูปในหมู่บ้านให้เข้มแข็ง

ขั้นที่ 5 คือ การพัฒนาหมู่บ้านสู่ “ระบบหมู่บ้านสหกรณ์” ต่อไปในอนาคต

จากการเล็งเห็นความสำคัญในแนวพระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรดังกล่าว สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทยจึงถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อขยายผลการทดลองจัดตั้ง “ธนาคารหมู่บ้าน” ขึ้น คือ การจัดตั้งระบบเงินทุนหมุนเวียนของชาวบ้าน เป็นการสาธิตการบริหารการเงิน การบัญชี การตลาด

การผลิต การทำธุรกิจชุมชนพึ่งพาตนเองให้เข้มแข็ง อันเป็นรากฐานในการรองรับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต่อไป โดยได้ทดลองในปี 2532-2534 ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก และในปัจจุบันได้ขยายผลการจัดตั้งไปกว่า 10,000 หมู่บ้าน ในท้องที่ 75 จังหวัด มีชาวบ้านร่วมกิจกรรมประมาณ 3.7 แสนคน มีเงินทุนหมุนเวียนของตนเองประมาณ 3.5 พันล้านบาท

นอกจากนั้น สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย ยังมีแนวคิดในการจัดตั้ง “ศูนย์องค์กรการเงินระดับจังหวัด (ศอช. จังหวัด)” โดยเชิญผู้แทนจากองค์กรต่าง เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มเกษตรกร ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ รูปแบบต่างๆ เข้าร่วมเป็นองค์กรสมาชิกเพื่อร่วมกันคิดร่วมกันทำ ซึ่งในปัจจุบันสามารถจัดตั้งศูนย์เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนระดับจังหวัดได้ 74 ศูนย์แล้ว

โครงการต่อไปในอนาคตที่สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย จะดำเนินการต่อไปซึ่งได้จากการประชุมผู้แทนคณะกรรมการศูนย์เครือข่าย เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2543 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีโครงการดังต่อไปนี้ คือ

1. จัดตั้ง”สภาองค์กรการเงินชุมชนแห่งชาติ (สอช.)” โดยกำหนดแผนและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อปฏิรูประบบธุรกิจการค้าและการลงทุนอุตสาหกรรม
2. ตราพระราชบัญญัติจัดตั้ง “ธนาคารประชาชนแห่งประเทศไทย (ธปช.)” เป็นองค์กรในการกำกับดูแลองค์กรการเงินชุมชนของชาวบ้าน และชาวเกษตรกร เพื่อส่งเสริมสวัสดิการชุมชนที่มั่นคงและมีหลักประกันในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ
3. โครงการประกันสังคมเกษตรกร โดยประกันใน 3 กรณี คือ กรณีจ่ายค่ารักษาพยาบาล กรณีค่าฌาปนกิจศพ และกรณีสงเคราะห์ครอบครัวผู้ตายรายเดือน
4. โครงการกองทุนประกันความมั่นคงอาชีพเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ และโรคระบาด
5. วางแผนปฏิรูปสู่ “ระบบธุรกิจการค้าการอุตสาหกรรมเกษตรแบบครบวงจร” โดยมอบให้คณะกรรมการสภาองค์กรการเงินชุมชนแห่งชาติ ไปดำเนินการ

ชื่อ	ดร. สิ้นธ์ สโรบล	ตำแหน่ง (1)	อาจารย์
หน่วยงาน	ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ		
ที่อยู่	มหาวิทยาลัยพายัพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่		
โทรศัพท์	(053) 304805 ต่อ 491	โทรสาร	(053) 241983
ตำแหน่ง (2)	ผู้ประสานงานสำนักงาน สกว.ภาค สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย		
ที่อยู่	ชั้น 2 อาคารเฉลิมพระเกียรติ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่		
โทรศัพท์	(053) 944648, 892662	โทรสาร	(053) 892662
e-mail	trfsin@loxinfo.co.th		
ชื่อเรื่อง	การวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือ: ประสพการณ์ประสานงานโครงการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงาน สกว.ภาค		

แนวทางการพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนเพื่อให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาสถาบันของตนเองและสังคมโดยรวม โดยเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในครอบครัวและชุมชน การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนการพัฒนาเศรษฐกิจให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการเสริมสร้างการจัดตั้งองค์กรชุมชนเครือข่ายของชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยและสรุปบทเรียนการดำเนินงานขององค์กรชุมชนทุกประเภท เพื่อสร้างรูปแบบและตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและสามารถนำไปส่งเสริมประยุกต์ใช้กับองค์กรชุมชนต่างๆในอนาคต ดังนั้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้จัดตั้งฝ่ายวิจัยชุมชน ในปี 2539 เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ในมิติต่างๆ ของชุมชน และจัดตั้งสำนักงานภาคเหนือ ในปี 2541 โดยมี **วัตถุประสงค์** เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนโดยใช้แนวทางการวิจัยในการสร้างบูรณาการในระดับชุมชนหรือพื้นที่ (Community/Area-Based Approach) ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ อาจเรียกได้ว่าเป็นการทำงานแบบ “ล่างขึ้นบน” อย่างแท้จริงเพราะโจทย์ของการทำงานวิจัยและพัฒนาไม่ได้เกิดวางไว้ก่อนเช่นเดิม แต่เป็นการพัฒนาโจทย์วิจัยที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้งานวิจัยที่เกิดขึ้นเป็นงานเชิงปฏิบัติการของชุมชนเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในตัวเองโดยไม่ต้องไต่ถามว่าใครจะได้อะไรจากงานวิจัยนี้ และทั้งกระบวนการอาจเรียกรวมได้ว่าเป็น **“กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน”** โดยผ่านกระบวนการวิจัย ทั้งนี้ สกว. ได้กำหนดนิยามการทำงาน **“เศรษฐกิจชุมชน”** ซึ่งปฏิบัติการวิจัยว่าหมายถึง *ทางเลือกในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการจัดการและบริหารระบบฐานทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับระบบการผลิต ระบบการจำหน่าย ระบบการบริโภค และระบบการจัดการทุนของชุมชนอันมีความเกื้อกูลและเหมาะสมต่อวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนระบบนิเวศของชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีเป้าหมายร่วมกันอันนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน*

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

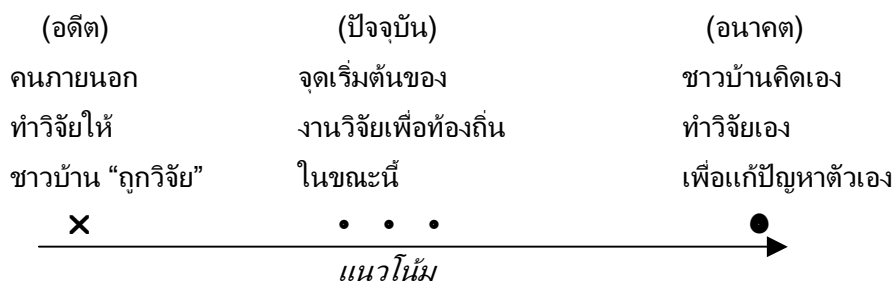
ทางด้านขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานนั้น สกว. ได้เริ่มดำเนินการได้วางเป้าหมายไว้ที่ “คน” ในชุมชน เข้ามาร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผนและทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบและเรียนรู้จากการทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการจริง (Action Research) เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล งานวิจัยลักษณะนี้ต่างจากงานวิจัยอื่นๆ อย่างมากตรงที่มีได้เน้น **“ผลงานวิจัย”** เป็นหลัก แต่มองการวิจัยเป็น **“กระบวนการ”** ในฐานะ **“เครื่องมือ”** ที่จะเพิ่มพลัง (Empower) ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดการ

ชีวิตของตัวเอง เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ ดังนั้น “ผลงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น” ที่สำคัญยิ่งของงานวิจัยนี้ มีขอบเขตความทางวิชาการหรือเทคโนโลยีใหม่ แต่คือ “คน” และ “กลุ่ม” ที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนเข้ามาร่วมกระบวนการวิจัย ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนตนเองทั้งในปัจจุบัน และมีความพร้อมในการรับมือกับอนาคต ในการชี้แนะและเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของชุมชนต่อไปด้วย

นอกจากนี้ สกว.ยังได้ตั้งคำถามว่า “ทำอะไรชุมชนท้องถิ่นจะได้ประโยชน์จากงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชน?” ซึ่งต้องหาคำตอบ 3 ประการคือ (1) *เรื่องที่ทำวิจัยเป็นเรื่องที่คนในชุมชน(ชาวบ้าน)ต้องการ* (2) *ต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมในการทำวิจัยตามระดับความเข้มข้น และ* (3) *สร้างงานวิจัยที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับชุมชนที่เห็นอย่างเห็นรูปธรรม* การทำงานเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขสามอย่างนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย และเป็นสิ่งใหม่ ดังนั้นทั้งชุมชน ชาวบ้าน นักวิชาการ นักพัฒนา ผู้บริหาร และแหล่งทุนวิจัยจึงต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดนี้ และปรับแนวคิดนี้ให้เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการทำวิจัยเพื่อตอบคำถามของชุมชน หรือเพื่อแก้ปัญหาของชาวบ้านให้ได้ อย่างไรก็ตามหากจะช่วยกันตอบคำถามดังกล่าวได้ดีและครบถ้วนนักวิจัยคงต้องเริ่มงานวิจัยจากเรื่องที่ชุมชนและชาวบ้านต้องการ โดยที่ สกว. จะไม่ตั้งหัวข้อวิจัย (Research Issues) ล่วงหน้า แต่ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด โดยผ่านเวทีชุมชน และตรวจสอบหลายๆ ทางให้แน่ใจว่าเป็นประเด็นของชุมชนนั้นจริง ทั้งนี้โดยใช้ “เวที” เป็นเครื่องมือสำคัญในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การประมวลสถานการณ์และองค์ความรู้ในชุมชน ตั้งโจทย์วิจัย วางแผนการวิจัย เสนอโครงการวิจัย เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และรายงานผลการวิจัย เพื่อให้คนในชุมชนเข้าร่วมตัดสินใจให้มากที่สุด

จากผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี2541เป็นต้นมา ทราบว่ากระบวนการจัดระบบความคิดเกี่ยวกับการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นนี้มักจะใช้เวลาหลายเดือนแต่ก็จำเป็นทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าชุมชนมีโอกาสระบุมความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจว่ามีแกนนำที่จะเป็น**ทีมวิจัย** ซึ่งประกอบด้วย “ชาวบ้าน” และ “ภาคี” ที่พร้อมเข้าร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมวิเคราะห์ เพื่อหาทางออกหรือทางเลือกในการแก้ไขปัญหา เป็นการสานความเข้าใจของทุกฝ่าย นักวิจัยหรือนักพัฒนาเองก็ต้องเปิดใจกว้าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้จากชาวบ้านและปรับประเด็นให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผู้ประสานงานจำเป็นต้องสนับสนุนให้เกิดการ “คิดเป็นหมู่ ทำเป็นหมู่” โดยการพัฒนาระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยของชาวบ้านมีหลายระดับตามความเข้มข้น (รูปที่ 1) ตั้งแต่การเป็นผู้ “ถูกวิจัย” (ปลายซ้ายสุด) ซึ่งเป็นภาพในอดีต ไปจนถึงการคิดงานวิจัยเอง ทำงานวิจัยเองได้ (ปลายขวาสุด) ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในอนาคต แต่ในปัจจุบันรูปธรรมชัดเจนที่มักพบคือจุดที่อยู่ระหว่างปลายทั้งสอง กล่าวคือชาวบ้าน “ร่วม” เป็นผู้วิจัย “ร่วม” ตัดสินใจในกระบวนการวิจัย เลือกรูปวิธีการแก้ปัญหของตนเอง โดยยังต้องมีคนภายนอกช่วยเหลืออยู่บางส่วน อย่างไรก็ตามสถานภาพนี้ควรจะเคลื่อนไปทางขวาเรื่อยๆ เมื่อชาวบ้านมีประสบการณ์และความชำนาญมากขึ้น

(รูปที่ 1) เส้นทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น

หลังจากการประชุมหารือแล้ว ทีมวิจัยจะจัดทำเอกสารเชิงหลักการ (concept paper) ที่ได้จากข้อสรุปของการหารือ เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับพัฒนาแผนปฏิบัติการ (action plan) ร่วมกับ สกว. ซึ่งจะเป็นภาพรวมของขั้นตอนการทำงานโดยละเอียดต่อไป อันจะประกอบด้วยกิจกรรม ผู้ดำเนินการ ช่วงเวลา ประมาณการงบประมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับ และตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงาน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีลักษณะพิเศษคือไม่สามารถจัดทำแผนปฏิบัติงานที่ตายตัวหรือวางแผนระยะยาวได้อย่างแม่นยำ จำต้องเป็นแผนปฏิบัติงานที่มีความยืดหยุ่น พร้อมปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายเดิม โดยมีชุมชนเป็นฐานหรือเวทีของการเรียนรู้ สกว. เชื่อว่า หลังจากที่บ้านได้ร่วมค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการเสริมศักยภาพในโครงการ โดยมีทั้งการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมี “พี่เลี้ยง (Research Counsellor)” ในพื้นที่ทำงานใกล้ชิดกับทีมวิจัยด้วยนั้น ชาวบ้านจะเกิดความมั่นใจมากขึ้นในการร่วมสร้างความรู้ใหม่ และจะสามารถทำงานวิจัยในขั้นต่อไปได้ลึกซึ้งมากขึ้นกลายเป็น “นักวิจัยท้องถิ่น” อย่างแท้จริงในอนาคต

ข้อเสนอแนะเพื่อความคาดหวังในการดำเนินงาน

การทำงานของ สกว.ภาค ได้ช่วยเสริมพลังของชุมชนโดยการสร้างโครงการวิจัยเชิงนโยบายและเชิงวิชาการผ่านสำนักงาน สกว.กลางที่จะสนับสนุนกับงานวิจัยในท้องถิ่น เพื่อสร้างเงื่อนไขใหม่ในระดับบนที่จะเอื้อกับชุมชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เชื่อมโยงงานวิจัยท้องถิ่นหลายๆ โครงการเข้าด้วยกันเป็น “เครือข่าย” เพื่อให้เกิดพลังที่จะผลักดันการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นด้วย ดังนั้นการทำงานลักษณะนี้จึงหวังผลว่า

(1) ระดับของท้องถิ่น หวังว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนเอง จากผลของงานวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยผ่าน “คน” และ “กลุ่มคน” ในชุมชน

(2) เกิด **ระบบภายนอก** ที่จะเสริมการปฏิบัติการในชุมชน เช่น ระบบการตลาด มาตรฐานสินค้า การรวมกลุ่มผู้บริโภคเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชน การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบและมาตรการต่างๆ ของชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

(3) สังเคราะห์ความรู้จากจากโครงการวิจัยที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ กัน เป็น **แนวคิดใหม่** ที่จะเอื้อกับชุมชนมากขึ้น ให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ดีขึ้น และให้รัฐใช้ทรัพยากรของชาติได้ประสิทธิภาพสูงขึ้นในการพัฒนา อย่างไรก็ตาม การทำงานลักษณะนี้ มุ่งเน้นการให้เกิดเป้าหมายย่อยใน 5 ระดับ คือ

(ก.) การสร้างองค์ความรู้ใหม่และต่อยอดองค์ความรู้เดิมของชุมชนท้องถิ่น

(ข) สร้างกระบวนการเรียนรู้และการสืบสานในชุมชน

(ค) สร้างนักวิจัยระดับปฏิบัติการของชุมชน

(ง) สร้างการทำงานเชิงปฏิบัติการทางสังคม

(จ) สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายและมาตรการของชุมชน ทั้งนี้ภายใต้เป้าหมายย่อย

ดังกล่าว สกว.ภาคได้เสนอให้ใช้ **“โครงการวิจัย”** เป็นเครื่องมือในการทำงานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสังเคราะห์และร่วมสรุปประสบการณ์เชิงความรู้ และการกระทำที่เห็นผลจริงเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนและท้องถิ่น /

หน่วยงาน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
ชื่อโครงการ ศูนย์ส่งเสริม อุตสาหกรรมขนาดย่อม นทพ.
ระยะเวลา พ.ศ. 2542
วัตถุประสงค์

การพัฒนาเยาวชนเพื่อความมั่นคงให้หน่วยของ นทพ. เป็นสถานที่ใช้เป็นศูนย์ในการฝึกอบรม (Training Center) สำหรับฝึกเยาวชน ทั้งทางด้าน ระเบียบวินัย ด้านการเกษตรและอาชีพเสริมการเกษตร จึงได้ประสานสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นำผลงานที่ผ่านการวิจัย ทดลองและนำมาใช้จนได้ผลแล้ว ทำเป็นอาชีพเสริมการเกษตรในรูปแบบอุตสาหกรรม ขนาดย่อมแบบยั่งยืน ได้แก่ การผลิตอิฐดิน ซีเมนต์ ปูนหมัก ปูนน้ำ สารสกัดสะเดากำจัดศัตรูพืช โดยคำนึงถึงหลักการ ดังนี้ คือ เป็นผลิตภัณฑ์ ที่อนุรักษ์ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ ช่วยส่งเสริมให้เกิดเกษตรอินทรีย์เป็นอุตสาหกรรม ขนาดย่อม ที่มีตลาดรองรับมีการพัฒนาแรงงาน และวางแผนด้านการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้กับแรงงาน โดยพัฒนาจากงานไร้ทักษะฝีมือ (Unskill) ไปสู่งานที่มีทักษะ ฝีมือ (Skill) ประการสำคัญคือ การใช้วิธี สหกรณ์ โดยการลงหุ้น การจัดการแบ่งปัน ผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก เพื่อความมีส่วนร่วม และมีความรู้สึก เป็นเจ้าของเกิดความรักและหวงแหน มีความตั้งใจปฏิบัติงาน

กลุ่มสมาชิกผู้ผลิต จะได้จากกลุ่มเยาวชนที่ร่วมพัฒนากับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และราษฎร ในพื้นที่

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

1. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในผลิตภัณฑ์ ที่จะผลิตในศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม นทพ.
2. จัดตั้งคณะกรรมการ ในกลุ่ม เพื่อการจัดการด้านการแบ่งเวรในการผลิต การจัดหา วัตถุดิบ การเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ ดูแลเครื่องจักร และด้านการตลาด การแบ่งปันผลกำไร
3. การทำรายงานผลการดำเนินงาน การทำบัญชีบดุลของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต
4. การหาสมาชิกเพิ่มและลงหุ้น

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินการพัฒนาเยาวชนของ นทพ. ดังกล่าว จะทำให้เยาวชนมีพื้นฐานทางด้าน การพัฒนา อาชีพ และความรู้ทางด้านการจัดการการตลาด อันจะนำไปสู่การพัฒนาในรูปธุรกิจชุมชน เมื่อเติบโตใหญ่ และ นำความรู้ ความสามารถที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและด้านปฏิบัตินำไปปรับใช้ กับชีวิตประจำวันและ อาชีพเกษตรกรที่เป็นอาชีพส่วนใหญ่ และเป็นชนชั้นรากหญ้าที่สำคัญของประเทศ และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการปูรากฐานจากวัยเยาวชนโดยยึดการพัฒนาคุณภาพของคน เป็นหลัก เนื่องจากตระหนักว่า อนาคตของชาติจะดีหรือไม่อย่างไร ก็มาจากเยาวชนในวันนี้แน่นอน

ชื่อ ดร.เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์
หน่วยงาน คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ชื่อเรื่อง สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และทัศนะของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐ
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนิน และพัฒนาธุรกิจในประเทศไทย
2. เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ และการดำเนินงานของภาครัฐในส่วนที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาธุรกิจ
3. เพื่อเสนอแนะภาครัฐให้มีการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินนโยบาย ตลอดจนโครงการต่างๆ ที่จะช่วยขจัดอุปสรรค และเสริมสร้างศักยภาพการประกอบธุรกิจในประเทศไทย

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

การสำรวจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และทัศนะของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของภาครัฐนี้ ธนาคารโลกได้ดำเนินการพร้อมกันทั่วโลกกว่า 100 ประเทศ สำหรับประเทศไทยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ทำการสำรวจ มีระยะเวลาของการสำรวจคือ ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2542 โดยสำรวจผู้ประกอบการธุรกิจในประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 422 ราย ทั้งในเขตกรุงเทพฯ รวมปริมณฑล และต่างจังหวัด โดยแบ่งจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของรายได้ประชาชาติ กลุ่มตัวอย่างยังถูกแบ่งเป็นสัดส่วนตามขนาดและสาขาของธุรกิจด้วย สำหรับขนาดของธุรกิจได้แบ่งเป็น ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยเลือกนิยามตามขนาดของเงินทุน ส่วนสาขาของธุรกิจได้มีการกระจายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทั้งสาขาการผลิต การบริการ การค้า การเกษตรเหมืองแร่ และก่อสร้าง

สรุปผลการดำเนินงาน

1. อุปสรรคต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาภาคธุรกิจ ผลการสำรวจระบุว่า อุปสรรคสำคัญที่มีผลกระทบต่อการทำงานและการเจริญเติบโตของธุรกิจในช่วงที่ทำการสำรวจ ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภาษีและมาตรการภาษี การหาแหล่งเงินทุน นโยบายที่ไม่แน่นอนของภาครัฐ การสร้างอุปสรรคการแข่งขันทางธุรกิจโดยรัฐและเอกชน และการคอร์รัปชัน

2. คุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการของภาครัฐ ภาคธุรกิจมีความเห็นว่า การให้บริการจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ มีคุณภาพ และประสิทธิภาพแตกต่างกัน เมื่อแบ่งการบริการจากหน่วยงานของรัฐเป็น 5 หมวดใหญ่ ได้แก่ หมวดของกฎระเบียบปฏิบัติและกระบวนการยุติธรรม หมวดงานสาธารณสุข หมวดการบริการด้านสาธารณสุข หมวดงานด้านความมั่นคง หมวดด้านนโยบาย

ภาคธุรกิจเห็นว่า หมวดงานสาธารณสุขมีบริการอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยที่หมวดด้านนโยบายมีคุณภาพและประสิทธิภาพต่ำสุด เมื่อพิจารณาในภาพรวม หน่วยงานที่ให้บริการอย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด คือ กรมไปรษณีย์ การไฟฟ้า องค์การโทรศัพท์ ศาล และกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพค่อนข้างแยควรปรับปรุง ได้แก่ การบริหารราชการท้องถิ่น รัฐสภาและการประชุมสภา ธนาคารแห่งประเทศไทย และความเป็นผู้นำของรัฐบาลกลาง

3. กฎและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ ภาคธุรกิจส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ และมีความสามารถตีความระเบียบปฏิบัติต่างๆ ได้อย่างไม่คลาดเคลื่อน ความเข้าใจในเรื่องกฎ และระเบียบปฏิบัติเหล่านี้ดีขึ้นเมื่อเทียบกับ 3 ปีก่อน

เมื่อให้เปรียบเทียบอุปสรรคจากกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการต่อการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจพบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคมาก คือ กฎระเบียบด้านภาษีและการจัดเก็บภาษี รองลงมาได้แก่ พ.ร.บ. แรงงาน กฎระเบียบเกี่ยวกับศุลกากร และกฎระเบียบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เป็นอุปสรรคน้อย ได้แก่ กรมทะเบียนการค้า กฎระเบียบเกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัย รวมทั้งความปลอดภัย

4. ระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม ภาคธุรกิจเห็นว่าระบบศาลและกระบวนการยุติธรรมไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินและพัฒนารัฐกิจในประเทศไทย เป็นระบบที่ภาคธุรกิจเห็นว่าค่อนข้างดีและมีการคอร์รัปชันน้อย ในการดำเนินคดีความทางธุรกิจ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เชื่อว่าระบบศาลมีความยุติธรรม เชื่อสัตย์ และสอดคล้องกับตัวบทกฎหมาย อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ภาคธุรกิจส่วนใหญ่เลือกที่จะแก้ปัญหาด้วยวิธีอื่นที่ไม่เป็นทางการก่อนที่จะพึ่งพากระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเห็นว่าใช้เวลานานและเสียค่าใช้จ่ายสูง

5. ความล่าช้าของระบบราชการและการคอร์รัปชัน ระบบราชการไทยมีความล่าช้าและมีขั้นตอนที่ยุงยาก จะเห็นได้จากการที่ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทต่าง ๆ ต้องเสียเวลาในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้และการตีความตามกฎหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เฉลี่ยคิดเป็น 14% ของเวลาทั้งปี

การจ่ายเงินพิเศษหรือค่าสินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้การติดต่อราชการได้รับการอำนวยความสะดวก ได้กลายเป็นประเพณีปฏิบัติสำหรับภาคธุรกิจ โดย 79% ของผู้ประกอบการยอมรับว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ธุรกิจจะต้องจ่ายเงินพิเศษดังกล่าวให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่จะต้องจ่ายเงินพิเศษนี้ 52% ของผู้ประกอบการตอบว่าจะเป็นที่รู้ล่วงหน้าว่าจะต้องจ่ายเป็นจำนวนเท่าใด จ่ายอย่างไร โดยไม่ต้องมีใครเอ่ยปาก 25% ของผู้ประกอบการตอบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้เรียกร้องและบอกจำนวนเงิน 23% ตอบว่าผู้ประกอบการเป็นผู้เสนอและตัดสินใจจำนวนเงินที่เหมาะสมเอง โดยส่วนใหญ่เมื่อจ่ายเงินพิเศษแล้วจะได้รับการอำนวยความสะดวกตามที่ได้ตกลงกันไว้ และผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐทำผิดระเบียบ ผู้ประกอบการสามารถไปพบผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่รายนั้น เพื่อให้ได้รับบริการที่ตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องจ่ายเงินเพิ่มพิเศษแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาเงินสินบนหรือเงินพิเศษที่ภาคธุรกิจจ่ายให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ภาครัฐ หน่วยงานที่ธุรกิจจ่ายเงินพิเศษเฉลี่ยต่อปีสูงสุด ได้แก่ กรมศุลกากร (60,793 บาท) รองลงมาคือ หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ (29,445 บาท) กรมสรรพากร (19,757 บาท) การไฟฟ้า (11,121 บาท) นักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ (6,247 บาท) ตำรวจ (4,400 บาท) องค์กรโทรศัพท์ (1,686 บาท) ผู้พิพากษาและศาล (837 บาท) และกรมทะเบียนการค้า (780 บาท)

จำนวนเงินพิเศษที่ธุรกิจจ่ายจะสอดคล้องกับความถี่ของการติดต่อใช้บริการ ยกเว้นตำรวจจราจรและตำรวจอื่น ๆ ซึ่งภาคธุรกิจติดต่อด้วยบ่อยแต่เสียค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก (เฉลี่ย 4,399.6 บาทต่อปี) เมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆ หน่วยงานที่เรียกเก็บเงินพิเศษบ่อยที่สุดเมื่อมีการติดต่อกับธุรกิจคือ หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ โดยมีการเรียกเงินพิเศษ 57% ของจำนวนครั้งของการติดต่อ นักการเมืองที่เกี่ยวข้อง (44% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) ตำรวจจราจรและตำรวจอื่น ๆ (39% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่ศุลกากร (19% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่การไฟฟ้า (18% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) เจ้าหน้าที่สรรพากร (13% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) กรมทะเบียนการค้า (12% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) พนักงานองค์กรโทรศัพท์ (10% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ) และผู้พิพากษาและศาล (10% ของจำนวนครั้งที่ติดต่อ)

เมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว จำนวนเงินที่ธุรกิจจ่ายพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่างๆ ส่วนใหญ่คงเดิมไม่ว่าจะเป็นกรมศุลกากร หน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ กรมสรรพากร ตำรวจ ฯลฯ ยกเว้นเงินจ่ายพิเศษเพื่อการติดตั้งไฟฟ้าและโทรศัพท์ ซึ่งในปัจจุบันลดลงเมื่อเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว

ในเรื่องของการดำเนินธุรกิจกับภาครัฐบาล ภาคธุรกิจประสบปัญหามากในเรื่องของการแข่งขันในการประมูล และการจ่ายเงินพิเศษ มีปัญหาปานกลางในเรื่องของการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเปิดประมูลงานของรัฐ คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ยื่นประมูลงาน ขนาดของสัญญาเมื่อเทียบกับขีดความสามารถของกิจการ การดูแลของภาครัฐให้เป็นไปตามสัญญา ความตรงต่อเวลาและความครบถ้วนของการชำระเงินค่าสินค้าหรือบริการและเพื่อให้มั่นใจว่าจะได้รับสัญญาจ้างนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (18%) ต้องจ่ายเงินพิเศษ 1-5% ของมูลค่าของสัญญา ผู้ประกอบการ 11% จ่าย 6-10% ของมูลค่าสัญญา ผู้ประกอบการ 4.8% จ่าย 11-15% ของมูลค่าสัญญา

เมื่อถามถึงความยินดีเสียภาษีเพิ่ม เพื่อให้มีการกำจัดคอร์รัปชัน หน่วยธุรกิจยินดีจ่ายภาษีเพิ่ม 12.5% เพื่อให้คอร์รัปชันถูกกำจัดไปคิดเป็นร้อยละสูงสุด เมื่อเทียบกับการยินดีจ่ายภาษีเพิ่มเพื่อกำจัดกฎระเบียบปฏิบัติที่ยุงยาก (ยินดีจ่ายเพิ่ม 11.3%) และการกำจัดอาชญากรรม (ยินดีจ่ายเพิ่ม 10%)

6. ความสามารถในการคาดการณ์ของภาคธุรกิจ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่คาดการณ์ได้น้อยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในนโยบายด้านเศรษฐกิจและการเงินที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ รวมทั้งส่วนใหญ่ยังคาดการณ์ได้น้อยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กฎหมายระเบียบวิธีปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อธุรกิจ ผู้ประกอบการเห็นว่าการออกกฎเกณฑ์ระเบียบหรือนโยบายใหม่ ๆ ที่จะส่งผลต่อธุรกิจมักไม่มีการบอกกล่าวให้ทราบล่วงหน้า และในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงส่วนสำคัญของกฎหมายหรือนโยบายซึ่งมีผลกระทบต่อการค้า ธุรกิจ รัฐบาลรับฟังเสียงของผู้ประกอบการและสมาคมธุรกิจที่ผู้ประกอบการสังกัดน้อย

7. การให้บริการของภาคการเงิน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน ซึ่งเริ่มในปี 2541 ทำให้สถาบันการเงินบางส่วนต้องเลิกกิจการไป ธุรกิจต่าง ๆ ประสบปัญหาสภาพคล่อง ด้วยเหตุนี้เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในระบบการเงินของประเทศ ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ (68%) ตอบว่าไม่มีความเชื่อมั่นเต็มที่ ซึ่งความเชื่อมั่นในระบบการเงินนี้ลดลงเมื่อเทียบกับ 3 ปีที่แล้ว ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ที่ผ่านมาในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ธุรกิจใช้เงินทุนจากแหล่งเงินทุนภายในหรือกำไรสะสมเป็นส่วนใหญ่ รองลงมายังคงใช้บริการจากธนาคารพาณิชย์ในประเทศ รวมทั้งมีการกู้ยืมจากครอบครัวและเพื่อนฝูง นอกจากนี้ยังมีการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ และขายหุ้นของบริษัทเป็นต้น

อุปสรรคด้านการเงินที่ธุรกิจประสบปัญหาหนักที่สุดคือ อัตราดอกเบี้ยที่สูง สถาบันการเงินมีเงินให้กู้ยืมไม่เพียงพอ การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ระยะยาว และการขาดทรัพย์สินที่ใช้ค้ำประกันกับสถาบันการเงิน การเข้าถึงธนาคารต่างประเทศ และการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่สถาบันการเงิน

8. การแข่งขันทางธุรกิจ การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมีสภาพของการแข่งขันสูง ส่วนใหญ่คู่แข่งสำคัญจะเป็นธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมภายในประเทศ การปฏิบัติของคู่แข่งที่ผู้ประกอบการเห็นว่าส่งผลกระทบต่อกิจการมากที่สุด คือ การแข่งขันด้านราคาของผู้ผลิตในประเทศ การที่คู่แข่งหลีกเลี่ยงภาษีและการที่คู่แข่งได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

ชื่อ วัลลภ พิชญ์พงศ์ตา ตำแหน่ง ผู้ประสานงานโครงการระบบเงินตราชุมชน
 หน่วยงาน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา /Local Development Institute (LDI)
 ที่อยู่ 693 ถนนบำรุงเมือง ป้อมปราบ กรุงเทพฯ 10100
 โทรศัพท์ (02) 6217810-2 โทรสาร (02) 6218042-3
 E-mail: tccs@loxinfo.co.th
 ชื่อเรื่อง เบี้ยกุดชุม : การพัฒนาจากภาคประชาชน

ความเป็นมา

ชุมชนตำบลนาโสนและชุมชนใกล้เคียงได้มีประสบการณ์ในงานพัฒนามายาวนาน ซึ่งครอบคลุมหลายด้าน เช่น เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ศาสนา สาธารณสุข ฯลฯ โดยกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมา เช่น กองทุนร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิตเครือข่ายร้านค้าชุมชน กองทุนยาประจำหมู่บ้านชมรมหมอยาพื้นบ้านและผู้สนใจสมุนไพร อำเภอกุดชุม กลุ่มสังฆอาสาพัฒนา(กลุ่มพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน) โครงการทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้สู่ชาวอีสาน โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชน ศูนย์สุขภาพและพัฒนาวัตถุติบสมุนไพรรองสีข้าวชมรมรักษารัฐมชาติ การส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์ กลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินซึ่งเน้นการทำกิจกรรมพึ่งตนเอง และกลุ่มธุรกิจชุมชนขนาดเล็กซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ทำการผลิตสินค้าต่างๆ ได้แก่นมถั่วเหลือง แชมพูสมุนไพรร้ายล้างจาน ทอผ้าสีธรรมชาติ กระติบข้าว

ในวันที่ 21-23 กันยายน 2541 ตัวแทนจากชุมชนกุดชุมได้เข้าร่วมสัมมนาเรื่อง”ระบบเงินตราชุมชนกับการพึ่งตนเอง” กับโครงการระบบเงินตราชุมชน (Thai Community Currency Systems Project) ที่ศูนย์ฝึกอบรม มุณินิพัฒนาอีสาน (ศูนย์เนท) จังหวัดสุรินทร์ และได้นำเรื่องนี้กลับไปปรึกษาหารือกับแกนนำและสมาชิกในชุมชน แนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนสอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินซึ่งมีความคิดที่จะสร้างระบบแลกเปลี่ยนในท้องถิ่นและได้ทำการแลกเปลี่ยนโดยไม่ใช้เงินมาบ้างแล้ว ดังนั้นจึงได้มีการติดต่อกับโครงการ เพื่อหารือในเรื่องความเป็นไปได้ในการจัดทาระบบเงินตราชุมชนของตนเอง สำหรับความพร้อมของชุมชนนั้นมีในหลายด้าน อันได้แก่ชุมชนมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเพื่อการพึ่งตนเองมาเป็นเวลานาน มีผู้นำและกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการผลิตที่หลากหลายในชุมชน ดังนั้นการจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้นที่อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธรจึงได้เริ่มขึ้น

การจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนในกุดชุม

การออกแบบและวางระบบเงินตราชุมชน หลังจากนั้นที่ได้แนะนำแนวคิดไปในหมู่บ้านและกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ จึงได้มีการรวมกลุ่มของผู้สนใจขึ้นเป็นคณะทำงานจำนวน 14 คน จาก 5 หมู่บ้านซึ่งส่วนหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน เพื่อจัดตั้งระบบการแลกเปลี่ยนขึ้นในชุมชน 5 หมู่บ้าน คือ บ้านโสกขมปูน บ้านท่าลาด บ้านสันติสุข ตำบลนาโสน บ้านกุดหิน ตำบลกำเม็ด อำเภอกุดชุม และบ้านโคกกลางตำบลไผ่ อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร โดยคณะทำงานได้ร่วมกันประชุมเพื่อออกแบบและวางระบบเงินตราชุมชน ตั้งแต่กำหนดวัตถุประสงค์ รูปแบบ ชื่อเรียกสื่อกลางที่ใช้แลกเปลี่ยน และการบริหารจัดการระบบ

วัตถุประสงค์ของระบบ

1. ด้านสังคม
 - 1.1 เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองในชุมชน ลดการพึ่งพาภายนอก
 - 1.2 เพื่อสร้างกิจกรรมที่มีความหลากหลายและยั่งยืน
 - 1.3 เพื่อสร้างความสัมพันธ์ไมตรีอันดีต่อกันระหว่างคนในชุมชน

2. ด้านเศรษฐกิจ

- 2.1 เพื่อลดจำนวนการไหลออกของเงินบาทและทรัพยากรไปนอกชุมชน
- 2.2 เพื่อให้สมาชิกมีเงินเก็บออม

การเลือกรูปแบบของระบบ ที่มาของชื่อเบี้ยกุดชุม และ การออกแบบเบี้ย

จากกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงรูปแบบของระบบแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมกับชุมชน สรุปว่า รูปแบบระบบบัตร(คูปอง)เหมาะสมที่สุดในการใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน เนื่องจากสะดวกและเข้าใจได้ง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับระบบจดบันทึก

ชื่อที่จะใช้เรียกสื่อในการแลกเปลี่ยนถูกเสนอมาอย่างหลากหลาย เช่น แอ็ก หมาก กิโละ เบี้ย บุญ หน่วย ถัง เป็นต้น ในที่สุดที่ประชุมคณะทำงาน ได้มีมติใช้ชื่อเรียกสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนของชุมชนว่า “เบี้ย” เนื่องจากมีความหมายที่ดี “เบี้ย”ในภาษาอีสาน แปลว่า “ต้นกล้าของต้นไม้” ซึ่งเป็นคำที่สื่อความหมายถึงการเจริญเติบโตของชุมชนในอนาคต ดั้งเดิมกล้าที่จะเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ต่อไป

สำหรับการออกแบบเบี้ยนั้น สมาชิกของชุมชนได้ร่วมกันคิดคำขวัญและวาดรูปแสดงถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นของชาวอีสาน เพื่อนำไปพิมพ์ลงในเบี้ย

การบริหารจัดการระบบเบี้ยกุดชุม

บทบาทคณะทำงาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. การเงินการบัญชี ทำงานในธนาคารเบี้ยกุดชุม(ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง) ทำหน้าที่ออกและรับฝากเบี้ยและทำบัญชีเบี้ย
2. ฝ่ายส่งเสริม ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีการใช้เบี้ยอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างสมาชิก
3. ฝ่ายประเมินผลและตรวจสอบ ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลการใช้เบี้ย ตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรค

การใช้เบี้ย

1. สมาชิกสามารถเบิกเบี้ยไปใช้ได้ไม่เกิน 500 เบี้ย
2. สมาชิกหรือผู้ใดก็ตามที่ใช้เบี้ย จะนำเบี้ยไปแลกกับเงินบาทไม่ได้
3. กรณีมีการเบิกหรือฝากเบี้ยจะไม่มีดอกเบี้ย ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น
4. การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของสมาชิกสามารถเป็นไปได้ใน 3 กรณี คือ (1) ใช้เบี้ยเพียงอย่างเดียว (2) ใช้เบี้ยคู่กับเงินบาท และ(3) ใช้เงินบาทเพียงอย่างเดียว เช่น การซื้อนมถั่วเหลือง 1 ถัง ราคา 5 บาท ผู้ซื้อจะจ่ายเป็นเงิน 5 บาท หรือจ่ายเป็นเงิน 2 บาทกับ 3 เบี้ย หรือจ่ายเป็นเบี้ยทั้งหมด 5 เบี้ยก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย

การรับสมัครสมาชิก ผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกต้องเป็นสมาชิกในชุมชน

กิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยน ประกอบไปด้วย *การจัดตลาดนัดชุมชน* เพื่อเป็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกในชุมชน และ *การฝึกอบรมอาชีพเสริม* ให้แก่สมาชิกในชุมชน เพื่อส่งเสริมการผลิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น ตอบสนองความต้องการของชุมชน และทดแทนสินค้าที่ต้องนำเข้าจากนอกชุมชน

การดำเนินงานของระบบเบี้ยกุดชุม

ระบบเบี้ยกุดชุมได้เริ่มดำเนินการในวันที่ 29 มีนาคม 2543 โดยมีพิธีเปิดที่บ้านสันติสุข และมีการจัดตลาดนัดเพื่อให้สมาชิกนำสินค้ามาแลกเปลี่ยน การใช้เบี้ยกุดชุมได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนอย่างมากและนำเสนอเรื่องราวของเบี้ยกุดชุมอย่างกว้างขวาง ทำให้เป็นที่สนใจจากฝ่ายต่างๆ อีกทั้งแนวคิดเรื่องระบบเงินตราชุมชนยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับประเทศไทย ทำให้หลายฝ่ายที่ได้รับข้อมูลไม่เพียงพอและยังไม่เข้าใจในแนวคิดเกิดความเข้าใจผิดและมีมุมมองด้านลบ มีผลทำให้หน่วยงานราชการต่างๆ เข้าไปในพื้นที่เพื่อหาข้อมูลและตรวจสอบการใช้เบี้ยกุดชุม ด้วยมีข้อสงสัยเกรงว่าการใช้เบี้ยกุดชุมอาจจะละเมิดกฎหมาย เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติและชุมชนอาจจะตั้งตนเป็นรัฐอิสระ และในวันที่ 14 กรกฎาคม 2543 ที่ประชุมคณะผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีมติว่าการใช้เบี้ยกุดชุมเข้าข่ายละเมิดกฎหมาย 2 มาตรา คือมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. 2501 ที่ว่าห้ามมิให้ผู้ใดทำ จำหน่าย ใช้ หรือนำออกใช้ซึ่งวัตถุแทนเงินตรา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ที่ว่าบุคคลใดนอกจากธนาคารพาณิชย์จะใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อในธุรกิจว่า “ธนาคาร” มิได้

เมื่อทราบคำวินิจฉัยจากธนาคารแห่งประเทศไทย คณะทำงานเบี้ยกุดชุมได้มีมติ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2543 ให้ระงับการใช้เบี้ยกุดชุมชั่วคราวอย่างเป็นทางการ (ซึ่งในทางปฏิบัติสมาชิกได้หยุดใช้เบี้ย หลังจากวันที่ 29 เมษายน 2543 เป็นต้นมา) และได้เปลี่ยนชื่อ “ธนาคารเบี้ยกุดชุม” เป็น “กลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง” และทางกลุ่มได้ขอความช่วยเหลือจากสหภาพความในการยื่นเรื่องถึงกระทรวงการคลังเพื่อให้พิจารณากรณีเบี้ยกุดชุมใหม่อีกครั้ง

ระบบเบี้ยกุดชุมมีสมาชิกจำนวน 120 คน และมีสมาชิกที่นำเบี้ยออกจากกลุ่มไปใช้จำนวน 33 คน เป็นจำนวน 7,000 เบี้ย มีการจัดตลาดนัดในหมู่บ้านต่างๆ เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชน จำนวน 6 ครั้ง ตั้งแต่วันที่ 29 มีนาคม - 6 พฤษภาคม 2543 โดยมีการใช้เบี้ยกุดชุมในการแลกเปลี่ยนสินค้า จำนวน 4 ครั้ง เป็นช่วงเวลา 1 เดือน ตั้งแต่วันที่ 29 มีนาคม - 29 เมษายน 2543 และหลังจากที่ได้หยุดการจัดตลาดนัดมาเป็นเวลาประมาณ 5 เดือน ชาวบ้านได้ตกลงกันว่า จะทำการเปิดตลาดนัดทุกวันเสาร์ โดยได้เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2543 เป็นต้นมา

เบี้ยกุดชุม : การพัฒนาจากภาคประชาชน

จากประสบการณ์อันยาวนานในการพัฒนาของชุมชนกุดชุม การริเริ่มระบบเบี้ยกุดชุมเป็นกลไกหนึ่งที่มาเสริมกระบวนการพัฒนาของชาวบ้าน เพื่อแสวงหาการพึ่งตนเอง เป็นเครื่องมืออันล่าสุดของชุมชนที่พยายามใช้สร้างฐานทางสังคมและเศรษฐกิจภายใต้การพัฒนาระแสหลักที่ชุมชนเสียเปรียบ ไร้อำนาจต่อรอง และทรัพยากรถูกดูดออกไปนอกชุมชน

คุณลักษณะสำคัญของการจัดตั้งระบบเบี้ยกุดชุม คือ

- *การมีส่วนร่วมของชุมชน* กล่าวคือ ชุมชนเป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกที่จะจัดตั้งระบบเงินตราชุมชนขึ้น ซึ่งเป็นการตกผลึกของชุมชนที่ได้ทบทวนการพัฒนาที่มาและหาทางแก้ไขปัญหาที่คาดว่าจะมีผลร้ายแรงต่อชุมชน ในขั้นตอนการจัดตั้งระบบเบี้ยกุดชุม ชาวบ้านยังได้ร่วมคิดและตัดสินใจในการออกแบบและวางหลักการบริหารจัดการระบบ และชุมชนเป็นผู้ที่ดำเนินการระบบด้วยตนเอง

- *การผลานเนื้อหาทางด้านประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นพื้นฐานในการจัดตั้งระบบ* โดยสะท้อนออกมาในภาพประกอบในเบี้ยที่แสดงถึงวิถีชีวิตชาวนา ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ คำกลอนอีสานหรือคำขวัญที่สื่อด้านออกมาถึงการพึ่งตนเอง ตัวอย่างเช่น

“เพียงตนเองสร้างมิตรไมตรี พี่พ้องมีพ้อมกับของใช้ เก็บออมแลกเปลี่ยนกะได้ เงินไปไหนไปทางนอก”

“เฮมาพากันสร้างชุมชนแบบใหม่ ซ่อยกันเก็บออมไว้ภายนอกหน้าสืบบาย สอนครัวเฮ็ดไว้พ้อมให้มีหลาย เหลือกินเฮาจ่ายภายในชุมชนนั้น”

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของระบบเบี้ยกุดชุมยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง มาจากการตีความข้อกฎหมายของหน่วยงานภาครัฐซึ่งนำมาจำกัดการพัฒนาของชุมชน เมื่อข้อจำกัดเป็นเช่นนี้ ทางออกทางหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุดก็คือการที่หน่วยงานรัฐเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนกับชุมชนในการ วางแนวทางการดำเนินการของระบบเบี้ยกุดชุม ในลักษณะโครงการทดลองพร้อมกับการศึกษาวิจัยผลการ ดำเนินงานควบคู่ไปด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมการริเริ่มของชุมชนที่พยายามจะช่วยเหลือตนเอง โดยไม่ได้รอให้ รัฐสั่งลงมาว่าต้องพัฒนาอย่างไร

สนใจต้องการข้อมูลเพิ่มเติม สามารถค้นหาได้ที่ <http://members.tripod.com/asiaccs> และ <http://ccdev.lets.net> หรือติดต่อสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ด้านสาธารณสุข

ชื่อ ท.พ. เฉลิมชัย วุฒิพิทยามงคล ตำแหน่ง ทันตแพทย์ 8
 หน่วยงาน สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดลำปาง
 ที่อยู่ 106 ถ.ช้างทิพย์ ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง 52000
 โทรศัพท์ (054) 222-078 โทรสาร (054) 227-524
 ชื่อเรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหาฟันตกกระโดยชุมชนในจังหวัดลำปาง
 ระยะเวลาในการดำเนินงาน 6-8 เดือน
 วัตถุประสงค์ แก้ปัญหาทันตกรรมของชุมชนในจังหวัดลำปาง โดยชุมชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการ

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่ประสบปัญหาน้ำดื่มมีปริมาณฟลูออไรด์สูงเกิน 0.5 ส่วนในน้ำล้านส่วน (ppm.) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความผิดปกติของฟัน คือ ฟันตกกระ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปางทราบถึงปัญหาดังกล่าวจึงมีความต้องการในการแก้ปัญหาดังกล่าวแต่ประสบปัญหาด้านงบประมาณที่ต้องใช้เป็นจำนวนมากในการปรับเปลี่ยนแหล่งน้ำหรือแก้ไขคุณภาพน้ำ

สำนักงานสาธารณสุขจึงจัดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาค้น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยในเบื้องต้นเจ้าหน้าที่จะดำเนินการหาข้อมูลของแหล่งน้ำดื่มที่มีปริมาณฟลูออไรด์สูงเกินมาตรฐานในพื้นที่ที่กำหนด 27 แห่ง 9 อำเภอ จากทั้งหมด 13 อำเภอ ซึ่งในปี 2543 ได้กำหนดดำเนินการ 12 แห่ง โดยกำหนดให้มีจุดนำร่องก่อน 3 แห่ง จากนั้นกำหนดบทบาทและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทุกระดับที่เกี่ยวข้อง คือเจ้าหน้าที่ระดับตำบล มีหน้าที่ในการสำรวจข้อมูล ให้ข้อมูล ให้การสนับสนุน ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่ชุมชน เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องจัดหาวัสดุทันตบุคลากรในโรงพยาบาลชุมชน และให้การสนับสนุน พร้อมทั้งให้การปรึกษาทางวิชาการแก่เจ้าหน้าที่ระดับตำบล เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องจัดหาวัสดุทันตบุคลากรในโรงพยาบาลชุมชน และให้การสนับสนุน พร้อมทั้งให้การปรึกษาทางวิชาการแก่เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ

ในการหาข้อมูลเจ้าหน้าที่จะดำเนินการโดยวิธีการสำรวจข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นเจ้าหน้าที่จะนำข้อมูลที่ได้นำเสนอต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้าใจปัญหาและนักวิชาการก็จะเสนอทางเลือกต่างๆ พร้อมทั้งข้อดีข้อจำกัด ตลอดจนค่าใช้จ่ายในแต่ละทางเลือกให้ชุมชนทราบ ในขั้นสุดท้าย ชุมชนจะอภิปรายปัญหา และทางเลือกต่างๆ ร่วมกันจนได้ข้อสรุปและตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชี้นำชุมชนให้ตัดสินใจเบี่ยงเบนไปตามความต้องการของตน จากนั้นชุมชนจะดำเนินการแก้ปัญหาโดยใช้ทรัพยากรและแรงงานของตนเป็นหลักและอาจได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.)

สรุปผลการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินโครงการดังกล่าว ได้ผลสรุปดังนี้

1. ชุมชนตัดสินใจปิดบ่อบาดาลของกรมทรัพยากรธรณีที่มีฟลูออไรด์สูง และใช้ประปาของ อ.บ.ต. แทน นอกจากนั้นยังมีโครงการต่อท่อประปาของ อ.บ.ต. ไปใช้ โดยชุมชนเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่าย หลังจากชุมชนทราบข้อมูลจากเจ้าหน้าที่
2. ชุมชนตัดสินใจมาบริโภคน้ำฝนแทน โดยอ.บ.ต. มีแผนจะสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาโอ่งน้ำให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือน

อย่างไรก็ตามหลังจากที่ชุมชนได้เลือก เจ้าหน้าที่ที่จะคอยติดตามดูแลและให้การสนับสนุนชุมชนอย่างใกล้ชิด เนื่องจากชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอที่จะดำเนินการแก้ปัญหาได้เอง นอกจากนั้นยังให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการและจัดเวทีให้ตัวแทนชุมชน และเจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆ ร่วมสนทนาเพื่อเสนอความก้าวหน้าของการดำเนินการแก้ไขปัญหา ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ร่วมกัน ทุก 6 เดือน

การดำเนินการแก้ไขปัญหาพื้นที่ตกระของจังหวัดลำปาง สามารถเห็นผลสำเร็จเมื่อดำเนินการไปเพียง 6-8 เดือน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จของโครงการ ประการแรก ได้แก่ การปฏิรูปทางความคิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการแก้ไขปัญหาชุมชน จากการหยิบยื่นทุกอย่างให้กับชุมชนมาเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการให้ข้อมูลที่มีคุณภาพแก่ชุมชน แล้วให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ประการต่อมา ได้แก่ การกำหนดแนวทาง การประสานงาน และเชื่อมโยงในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากรของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในทุกระดับ

ถึงแม้ การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาพื้นที่ตกระของจังหวัดลำปาง จะประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ แต่ก็เป็นการประสบผลสำเร็จในเบื้องต้นเท่านั้น การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังต้องใช้เวลาอีกต่อไป และยังต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ความถูกต้องในแนวความคิดดังกล่าวนี้ต่อไป

ชื่อ รองศาสตราจารย์ ดร.พาลาก สิงหเสนี
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย / หัวหน้าฝ่ายความปลอดภัยเคมีวัตถุ
หน่วยงาน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ อาคารสถาบัน 2 จุฬาลงกรณ์ 62 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 2188144 , 2188152-3 **โทรสาร** 2188149 , 2532395
e-mail spalarp@chula.ac.th
ชื่อเรื่อง (ไทย) การประชมหารูปแบบระบบเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพจากสารเคมีใน ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมอนามัยประชาชนอย่างยั่งยืน
(อังกฤษ) Community Surveillance Model Development for Sustainable Health Promotion
ระยะเวลาดำเนินงาน 1 ปี

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อปรับปรุงการรายงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ ที่ได้รับจากอุบัติภัยสารเคมีให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง และตรงตามความต้องการของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาระบบการเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพจากสารเคมี สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูล

รายละเอียดของกิจกรรม

1. การบรรยาย / การอภิปราย
2. การระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการค้นหาอนาคต Future search (Solomon Asch & Giel Stein) แห่ง Federation of International Training
3. แบ่งกลุ่มย่อย มีผู้นำสนทนา แสดงความคิดเห็นได้เสรีจากประสบการณ์และความรู้ ให้สมาชิกกลุ่มอ่านความคิดเห็นและสรุปประเด็นเพื่อนำเสนอ

บทคัดย่อ

วิระ นิยมวัน* พาลาก สิงหเสนี* ศศิธร แจ่มถาวร* กัลยาณี ตันตฤงฆาร* เสาวนีย์ เสมาทอง* ศุทธฤทัย เขียวขวัญมา* วีรวัฒน์ ฉายา* กัลยา ชาพวง* อนุสรณ์ รังสิโยธิน* เอกพันธ์ ฤทธา* ฤวิลาดี บุรีกุล** สุชัย สุเทพารักษ์*** สมาน พุตระกูล**** อธิยุทธ สุระมานะ* ทิพิชา โปษยานนท์* นพรัตน์ นันทรัตนพงศ์* อภิญญา พานทอง* และนิกร ดุสิตสิน*. 2544.

* สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** สถาบันพระปกเกล้า

*** คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬา

**** กองระบาด กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

ในการจัดประชมหารูปแบบระบบเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพจากสารเคมีท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมอนามัยประชาชนอย่างยั่งยืน ณ สำนักงานเทศบาลนครมาตาพุด คณะทำงานได้จัดให้มีการบรรยาย / อภิปราย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และวิเคราะห์ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่มีต่อสุขภาพของประชาชน ในตำบลมาตาพุด ของสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม การเชื่อมโยงข้อมูลการได้รับสัมผัสวัตถุอันตราย และประเมินความเสี่ยงโดยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประชุมกลุ่ม

ย่อยระดมความคิดเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยใช้กระบวนการค้นหาอนาคต (Future search) มีผู้เข้าร่วมประชุมจากหลายสาขาทั้งนักวิชาการในสวนกลาง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง คณะกรรมการองค์การบริหารตำบลต่างๆ ผู้นำชุมชน รวมทั้งคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้แก่ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันพระปกเกล้า สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ จากการประชุมได้ผลสรุปเป็นความคาดหวังและความมุ่งหมายในอนาคต (กลวิธีหลัก) จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสุขภาพ เรื่องการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เรื่องข้อมูล เรื่องการสอบสวนโรค เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุ และเรื่องการเฝ้าระวังการเจ็บป่วยเนื่องจากอุบัติเหตุ นอกจากนี้ผลการประชุมกลุ่มเลือกสรรได้เสนอกิจกรรมหลักเพื่อรองรับกลวิธีดังกล่าว 5 โครงการ คือ โครงการจัดตั้งศูนย์ประสานงานข้อมูลสุขภาพ โครงการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพในชุมชนมาตาพุด โครงการเสริมสร้างความรู้แก่ ประชาชนในการป้องกันตนเอง โครงการพัฒนาการวินิจฉัยโรค และโครงการจัดทำแผนงานเฝ้าระวัง ติดตามสอบสวนโรค ป้องกันรักษา และส่งเสริมสุขภาพ และการรวบรวมเชื่อมโยงข้อมูลด้านสุขภาพและสารเคมี กลวิธีและกิจกรรมที่ได้จากการประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียครั้งนี้จะนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบการแก้ปัญหาซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติงานได้จริง และตรงตามความต้องการของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะสนับสนุนการพัฒนาระบบเฝ้าระวังสุขภาพของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะสนับสนุนการพัฒนาระบบเฝ้าระวังสุขภาพของชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการกำหนดแนวทางในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการในอนาคตที่ชุมชนมีส่วนร่วมต่อไป

ชื่อ	กฤษณะ เหมะชัย
หน่วยงาน	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี
ชื่อเรื่อง	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนนำร่องของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วัตถุประสงค์	เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

สืบเนื่องจากองค์การอนามัยโลก ได้วางกรอบแนวความคิดใหม่ โดยให้โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสุขภาพควบคู่ไปกับการเรียน รัฐบาลไทยได้สนองแนวความคิดดังกล่าวโดยมอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขตทั้ง 12 แห่ง พัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพนำร่องขึ้น เนื่องจากโครงการดังกล่าวเป็นนโยบายใหม่ จึงได้มีการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการดำเนินงาน

การศึกษาประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์/ปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผลโครงการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองในโรงเรียนนำร่องของศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 6 ทั้งหมด 8 โรงเรียน โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเองด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ กับผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนทั้งหมด 173 คน ระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2543

สรุปผลการดำเนินงาน

ผลการศึกษาพบว่าผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานทั้ง 4 ขั้นตอน ในระดับปานกลางมากที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานทั้ง 4 ขั้นตอนพบว่า ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหา(ร้อยละ 72.3) และขั้นตอนการดำเนินงาน(ร้อยละ 72.8) มากกว่าการมีส่วนร่วมในการวางแผน(ร้อยละ 65.3) และการติดตามประเมินผล(ร้อยละ 65.2) ส่วนผลการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นจากผู้บริหารโรงเรียน พบว่าการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองยังมีปัญหาในเรื่องการสร้าง ความเข้าใจในแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับต่ำ ประกอบกับครูบางคนยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจนในแนวคิดจึงอาจสร้างความเข้าใจให้ผู้ปกครองได้ไม่เต็มที่นัก อีกทั้งผู้ปกครองยังต้องใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการประกอบอาชีพ และการพัฒนาโรงเรียนบางครั้งจะมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณดำเนินการ ซึ่งตรงกับความเห็นของผู้ปกครอง แต่โดยภาพรวมผู้บริหารโรงเรียนพึงพอใจในการดำเนินงานของผู้ปกครองเพราะถือเป็นการเริ่มต้นและต้องพัฒนาวิชาการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังนั้นในการพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จะต้องมีการพัฒนาวิชาการให้กับครูประจำการ กลไกการสื่อสาร รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน และควรเน้นระบบบริหารจัดการที่เน้นให้ประชาชนทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุด เพื่อเอื้อให้ทุกคนในชุมชนมีภาวะสุขภาพที่ดี และมีความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเองตามเป้าหมายของโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ชื่อ นายมาโนช วาฆานนท์ **ตำแหน่ง** **เลขารการ**
หน่วยงาน มูลนิธิพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน
ที่อยู่ ชั้น4 อาคาร 5 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เลขที่88/20 กระทรวงสาธารณสุข ถนนบุรี
โทรศัพท์ 01- 9056758 ,5901541 **โทรสาร** 5901541

ชื่อเรื่อง

1. การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม
2. การพัฒนาความร่วมมือเพื่อสุขภาพดีถ้วนหน้าภาครัฐและเอกชน
3. การรณรงค์ดำเนินงานในการพัฒนารูปแบบเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางสาธารณสุข
4. การพัฒนาความรู้เรื่องเอดส์แม่บ้านชาวประมง
5. โครงการพัฒนาศักยภาพชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข
6. โครงการประชาสัมพันธ์การปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพอนามัยในชุมชน

รายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

บุรีทำจากไวยาสุบมวนด้วยกระดาษ โดยในไวยาสุบนอกเหนือจากสารเสพติดที่มีอยู่ในธรรมชาติของยาสูบยังมีสารปรุงแต่งต่างๆอีกมากมาย เช่น แอมโมเนีย ไกลคอลฟอร์มาลดีไฮด์ ในควันบุรีจะมีสารประกอบทางเคมีประมาณ 4,000 ชนิด ในจำนวนนี้มีสารก่อมะเร็งอยู่ประมาณ 42 ชนิด นอกเหนือจากสารเสพติดและสารก่อระคายเคืองต่างๆ

วัตถุประสงค์ เพื่อรณรงค์ให้หมู่บ้านมีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมด้านภัยบุรี

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน โดยการรณรงค์หมู่บ้านสดีใสไร้ควันบุรี

จัดกิจกรรมเพื่อหมู่บ้านให้มีสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นภัยต่อสุขภาพ ให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันด้านดีมีอากาศที่ปลอดโปร่งแจ่มใส เป็นการป้องกันส่งเสริมสุขภาพให้ปลอดจากโรคภัยไข้เจ็บ ดำรงรักษาสุขภาพ เสริมสร้างคุณภาพกายและคุณภาพจิต รวมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างราบรื่นกลมกลืนมีดุลยภาพเกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมตลอดจนสังคม ในกิจกรรมดังนี้

1. สร้างภาพลักษณ์อากาศดีใสชื่นใจดี เน้นการประชาสัมพันธ์ แนะนำกลุ่มเป้าหมายผู้สูบบุหรี่คู่สมรสที่สูบบุหรี่ วัยรุ่น เด็ก ให้เห็นภาพพจน์ของอันตรายของบรรยากาศที่มีควันบุรี โทษของพฤติกรรมทำร้ายสิ่งแวดล้อม และเชิญชวนให้มีอากาศรอบตัวบริสุทธิ์สดชื่น แจ่มใสในหมู่บ้าน
2. คลินิกเลิกสูบบุหรี่ ให้รณรงค์ในหมู่บ้านที่มีผู้สูบบุหรี่จัดตั้งคลินิกเลิกสูบบุหรี่ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ สสมช. กระตุ้นแนะนำวิธีการจัดเขตปลอดบุรี ส่งเสริมกิจกรรมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาต่างๆ
3. สร้างแนวร่วมอากาศดีใส ในหมู่บ้าน-ในกลุ่มที่เคยสูบบุหรี่เป็นแนวร่วมในการชี้แจงให้เห็นโทษจากประสบการณ์ในการเลิกสูบบุหรี่เป็นตัวอย่างที่ดีในกลุ่มที่ไม่เคยสูบบุหรี่ ชี้แจงบุคคลที่เป็นที่เชื่อถือยอมรับในสังคม ชี้แจงประโยชน์ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ -กลุ่มที่สูบบุหรี่ไม่ยอมเลิก เป็นกลุ่มที่เป็นตัวอย่างไม่ดีสร้างเขตที่ต้องการสูบบุหรี่เป็นเขตปลอดบุรี(ติดสติ๊กเกอร์)ชี้ให้เป็นตัวอย่างทำลายอากาศเสีย
4. สร้างแนวร่วมช่วยการเลิกสูบบุหรี่ สร้างแนวร่วมจากผู้นำหมู่บ้านกลุ่มต่างๆ นำความรู้ที่ได้จากกาอบรมไปถ่ายทอด ให้กลุ่มสูบบุหรี่เลิกสูบบุหรี่ ร่วมกันปรึกษาช่วยชักชวนให้คนในหมู่บ้านเลิกสูบบุหรี่ ขยายเครือข่ายเป็นการชักชวนแบบขบวนการลูกโซ่ ให้รางวัลในการสร้างบรรยากาศปลอดบุรีในสถานที่ต่างๆ

สรุปผลการดำเนินงาน

1. หมู่บ้านมีสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นภัยต่อสุขภาพ
2. ผู้สูบบุหรี่จัดตั้งคลินิกเลิกสูบบุหรี่ส่งเสริมกิจกรรมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา
3. คนในหมู่บ้านเลิกสูบบุหรี่ ขยายเครือข่ายเป็นการชักชวนแบบขบวนการลูกโซ่
4. กลุ่มที่สูบบุหรี่ไม่ยอมเลิก เป็นกลุ่มที่เป็นตัวอย่างไม่ดี สร้างเขตที่ต้องการสูบบุหรี่เป็นเขตสูบบุหรี่(ติดสติ๊กเกอร์)ชี้ให้เป็นตัวอย่างทำลายอากาศเสีย

2. การพัฒนาข่ายความร่วมมือเพื่อสุขภาพดีถ้วนหน้า ภาครัฐและเอกชน

การดำเนินการให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบบการพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนตลอดจนการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขมูลฐานที่มีพัฒนาการและความเป็นมายาวนานถึง 20 ปี จากภาวะสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจเช่นขณะนี้ การลงมือผืนีกกำลังและปฏิบัติการโดยบริษัทธุรกิจ องค์กรเอกชนสาธารณกุศล องค์กรชุมชน กลุ่มท้องถิ่น ชมรมอาสาสมัครตลอดจนภาครัฐร่วมมือ ร่วมใจปฏิบัติการร่วมกันในรูปแบบการรวมตัวของการทำงานในพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายให้ได้รับการส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจควบคู่กับสนับสนุนกิจกรรมด้านสาธารณสุขมูลฐาน พัฒนาจากระดับบุคคล องค์กรขนาดเล็กในชุมชน ขยายเชื่อมโยงออกเป็นรูปการ จิตสำนึกที่กว้างขวางและมีบทบาทที่ชัดเจนร่วมเป็นเครือข่ายองค์กรสุขภาพดีถ้วนหน้า เพื่อแสวงหาทางออกต่อการจัดการด้านเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืนของสุขภาพดีถ้วนหน้า

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมภาคเอกชนที่มีความต้องการช่วยเหลือชุมชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมกับภาครัฐและองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้ชาวชนบทได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะเชิงธุรกิจสร้างงานและแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของตนเองและหมู่บ้านเพื่อสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวชนบท ด้วยการเปิดโอกาสทางการตลาดและส่งเสริมอุตสาหกรรมโรงงานที่มีความพร้อมและศักยภาพที่เหมาะสมไปพัฒนาและกระจายการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมในหมู่บ้านส่งเสริมกิจกรรมการสาธารณสุขมูลฐานควบคู่กับการพัฒนาอาชีพทำให้สามารถแก้ปัญหาความเจ็บป่วยและปัญหาทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันลดการย้ายถิ่นและคืนสู่สังคมชนบทสุหมู่บ้านไทย โดยใช้ทรัพยากรทั้งในและนอกท้องถิ่น

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน ระยะที่ 1

1. แนะนำโครงการต่อผู้บริหารระดับสูงของบริษัท
2. ประเมินความต้องการของบริษัทธุรกิจโดยใช้แบบสอบถามและการสอบถามโดยตรง
3. แต่งตั้งคณะทำงาน (ภาครัฐ - เอกชน - องค์กรสาธารณกุศล)
4. จัดการประชุมคณะทำงาน
5. จัดการประชุมเจ้าของพื้นที่ดำเนินการ
6. เสนอพื้นที่ให้บริษัทพิจารณาดำเนินการด้านกิจกรรม
7. บริษัทและคณะทำงานออกเยี่ยมชมพื้นที่ดำเนินการ
8. จัดการประชุมบริษัท คัดเลือกหมู่บ้านวางแผนพัฒนาและดำเนินกิจการด้านธุรกิจโดยมีผู้ประสานงานหมู่บ้าน
9. เสนอผลการดำเนินงานในทุกระดับ

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน ระยะที่ 2 ขั้นตอนบริษัทดำเนินงานโครงการ

ดำเนินการที่ ศสมช. (หมู่บ้าน อสม.ดีเด่น หรือหมู่บ้าน ศสม.ดีเด่น) การดำเนินงานโดยคณะกรรมการของ บริษัท มูลนิธิ ม.พ.สสมชลข ตลอดจนผู้ประสานงานประจำหมู่บ้านทำหน้าที่ปฏิบัติงานและประสานงานอำนวยความสะดวกในพื้นที่ให้แก่บริษัทต่างๆ ในขณะที่มูลนิธิจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานรวบรวมข้อมูลติดตามผลงาน สนับสนุนในส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานทั้งนี้มีการดำเนินการศึกษาดูงานที่มูลนิธิช่วยพัฒนาและสมาคมพัฒนาประชากรสำนักงานใหญ่(กรุงเทพฯ) และบุรีรัมย์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติงาน ผลการวิเคราะห์การศึกษาดูงานให้นำมาใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

แนวคิดในการพัฒนาชุมชนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องมาจากการเพิ่มทักษะ ความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ควบคู่กับการลงทุนในโครงการบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมากกว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย

1. **ระดับชุมชน** องค์กร(ชุมชน) จะต้องมีความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการกิจกรรมในชุมชน เน้นการส่งเสริมในการพัฒนาอาชีพเสริมให้เหมาะสมเปิดพื้นที่สาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆให้กับกลุ่มประชาชน องค์กรต่างๆเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกให้เป็นนักธุรกิจที่ดำเนินถึงผลกำไรและความยั่งยืนของธุรกิจมีความอิสระในการดำเนินงานทุกขั้นตอนกระบวนการคิดเกิดจากจิตสำนึกที่ได้รับการปลูกฝังแสวงหาแนวทางในการร่วมมือทำงาน เปิดช่องทางการสื่อสารมีกระบวนการเรียนรู้ให้ข้อมูลข่าวสาร

2. **ระดับเจ้าหน้าที่** ต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจถึงแนวคิดใหม่ๆสนับสนุนกลุ่มองค์กรที่มีในท้องถิ่นควรแก้ไขกฎระเบียบให้เหมาะสมเปิดพื้นที่สาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆให้กับกลุ่มประชาชน องค์กรต่างๆเจ้าหน้าที่ได้รับการฝึกให้เป็นนักธุรกิจที่ดำเนินถึงผลกำไรและความยั่งยืนของธุรกิจมีความอิสระในการดำเนินงานทุกขั้นตอนกระบวนการคิดเกิดจากจิตสำนึกที่ได้รับการปลูกฝังแสวงหาแนวทางในการร่วมมือทำงาน เปิดช่องทางการสื่อสารมีกระบวนการเรียนรู้ให้ข้อมูลข่าวสาร

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน ระยะที่ 3 ขั้นตอนการติดตามประเมินผล

ประเมินผลโดยภาพรวมประเมินกระบวนการทำงานของคณะกรรมการเพื่อปรับปรุงแก้ไขประเมินค่าใช้จ่ายโครงการเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของบริษัทและผลที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

สรุปผลการดำเนินงาน

มูลค่าของงบประมาณทางด้านเศรษฐกิจที่ชุมชนได้รับจากการมีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการและจากการพัฒนาชุมชนในภาพรวมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ยั่งยืนสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ประชาชนในการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การอนามัย สิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย การดูแลฟื้นฟูสภาพ การมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ประชาชนได้เรียนรู้การบริหารจัดการทางด้านเศรษฐกิจชุมชน การดำเนินการให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนตามระบบการพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนตลอดจนการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขมูลฐานที่มีการพัฒนาการมีส่วนร่วม การรวมตัวทำงานในพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้รับการส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจควบคู่กับการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานเป็นการพัฒนาจากระดับบุคคลไปสู่องค์กรขนาดเล็กในท้องถิ่นและชุมชน เชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวางในท้องถิ่นเป็นเครือข่ายสุขภาพดีถ้วนหน้าในที่สุด

3. การรณรงค์ดำเนินงานในการพัฒนารูปแบบเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางสาธารณสุข

วัตถุประสงค์ เพื่อให้หมู่บ้านในชนบทและเขตชุมชนในเมืองบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

1. **การทบทวนข้อมูล** องค์การภาครัฐและเอกชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน ได้ดำเนินการสำรวจและศึกษาข้อมูลตามความต้องการและจำเป็นที่สมควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมดำเนินงานตามโครงการฯ ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามและการสนทนากลุ่มการสำรวจและสอบถามผู้นำองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 60 จังหวัดการปฏิบัติงานที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนเฉลี่ย สัปดาห์ละ 5 - 7 กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนอบรมแกนนำครอบครัว แก้ไขปัญหา ปรับปรุง ทั้งนี้ได้ร่วมประชุมระหว่าง อสม.กับเจ้าหน้าที่ความถี่การประชุมเดือนละ 1 ครั้งจัดการรณรงค์กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆในด้านสาธารณสุขเป็นส่วนใหญ่มีการศึกษาภาพด้านอาชีพเสริมผลิตด้านการเกษตร/อาหารและเทคโนโลยีพื้นบ้านเช่นสิ่งทอ,จักสานและผลิตภัณฑ์ของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนรวมกลุ่มทำไร่นาสวนผสม (การเกษตร-ปศุสัตว์) และจัดตั้งร้านค้าชุมชน

2. **ประชุมสัมมนาผู้นำองค์กรร่วมเพื่อกำหนดกิจกรรม** ได้จัดการประชุมผู้นำองค์กรอาสาสมัครสาธารณสุขจำนวน 80 คนในงานบริหารจัดการองค์กรและด้านวิชาการ ตลอดจนนำไปศึกษาดูงาน 3 หน่วยงาน 3 จังหวัดหลังจากการดูงานแล้วได้ประชุมสรุปกำหนดกิจกรรมให้นำมาใช้ประโยชน์ตามแนวคิดในการพัฒนาชุมชนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องมาจากการเพิ่มทักษะ ความรู้ความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ควบคู่กับการลงทุนในโครงการบริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมากกว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างการศึกษาดูงานให้นำมาใช้ประโยชน์ได้จึงได้จัดให้มีการในพื้นที่ขององค์กรผู้นำอสม.เสนอโครงการให้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้ได้รับการฝึกฝนด้านอาชีพในชุมชน

3. กิจกรรมดำเนินงานรณรงค์เพื่อแก้ไขสภาพปัญหา

จัดให้มีการอบรมวิชาการแบบพื้นบ้านส่งเสริมเศรษฐกิจพึ่งตนเองทั้ง 4 ภาค ดังนี้ตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเหนือจังหวัดกำแพงเพชร ภาคกลางจังหวัดสิงห์บุรี ภาคใต้จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. ศึกษาผลกระทบและประโยชน์ที่เกิดพร้อมโครงการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานจากการรณรงค์เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาของพื้นที่

จากการศึกษาของพื้นที่ในแต่ละภาค ชุมชนมีการรวมตัวเป็นองค์กรแบบธรรมชาติและรวมตัวเป็นกลุ่มสหกรณ์อสม.(อุบลราชธานี) การรวมตัวของกลุ่มสามารถถ่ายทอดแนวคิดและความรู้ประสบการณ์ตลอดจนดำเนินการด้านเศรษฐกิจชุมชนของตนเองและชุมชนอื่นได้ การสนับสนุนในเรื่องแนวคิดและกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องของมูลนิธิพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานโดยเปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่ได้พัฒนาระบบการบริหารจัดการเองเพื่อให้สามารถระดมความร่วมมือของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ของชุมชนเองในการดำเนินงานกิจการตามความต้องการของกลุ่ม การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มทักษะการผลิตและขายสินค้าในราคายุติธรรมและเกิดอำนาจต่อรองในการขายสินค้าให้ได้ราคาดียิ่งขึ้นหลังจากการดำเนินการของมูลนิธิกลุ่มสมาชิกมีความรู้และได้รับการสนับสนุนด้านการจัดการและจำหน่ายสินค้าด้านการเสริมสร้างสุขภาพตรงตามความต้องการของชุมชนได้พัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้ตลอดจนมีการพัฒนาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมมีการพัฒนาความรู้ในการบริหารจัดการของชุมชนเอง

สรุปผลการดำเนินงาน

การจัดกิจกรรมรณรงค์รูปแบบตามสภาพปัญหาสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่ที่สามารถวัดผลได้ทันทีหรือในระยะเวลาอันสั้นหลังจากการจัดกิจกรรมบ่งชี้ถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ได้ยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นในลักษณะภาวะตามความต้องการการดำเนินงานโครงการพบว่าการส่งเสริมการรวมกลุ่มขององค์กรภาครัฐเอกชนตลอดจนประชาชน เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาคำสั่งสำคัญของการดำเนินการ ได้แก่ ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขในทุกระดับดังนั้นความร่วมมือ หรือสนับสนุนของภาครัฐจึงเป็นปัจจัยบางส่วนในบางพื้นที่ การเสริมสร้างศักยภาพองค์กรสาธารณสุขด้านความรู้ทักษะ และก่อให้เกิดเครือข่ายในการเข้าร่วมพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานให้ยั่งยืน พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขมีรูปแบบการดำเนินงานจัดกิจกรรมรณรงค์รูปแบบตามสภาพปัญหาสาธารณสุขในพื้นที่เชื่อมโยงเข้ากับวิถีการดำเนินงานรูปแบบการปฏิบัติงาน ด้านสุขภาพของประชาชนถูกเชื่อมโยงเข้ากับความเป็นพื้นฐานการในการจัดการผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด และพอเพียงในชุมชน

4. การพัฒนาความรู้เรื่องเอดส์แม่บ้านชาวประมง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้แม่บ้านเรือประมง แม่บ้านร้านค้าย่อยมีความรู้เรื่องเอดส์และมีศูนย์กลางการถ่ายทอดการเรียนรู้และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเรื่องเอดส์ในกลุ่มและสังคมชาวประมง

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

1. ประสานงานและประชุมเพื่อดำเนินงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องจังหวัดระนอง จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดปัตตานี เพื่อร่วมรณรงค์เผยแพร่ความรู้ และสร้างความเข้าใจในกลุ่มเป้าหมายถึงอันตรายของโรคเอดส์ รวมทั้งสร้างความเข้าใจ และช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ให้อยู่รวมในสังคมได้ตามปกติ

2. จัดการประชุมเพื่อจัดทำหลักสูตร ได้รายละเอียดเนื้อหาหลักสูตรคือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเอดส์ (รู้จักโรคเอดส์, การแพร่เชื้อ HIV (เอดส์) อาการหลังจากได้รับเชื้อเอดส์, การป้องกันเอดส์ ลักษณะอาการของโรคและการดูแลรักษาโรคแทรกซ้อนและการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อเอดส์และการดูแลโดยครอบครัวและการดูแลตนเองของผู้ติดเชื้อเอดส์และการดูแลโดยครอบครัว จัดทำสื่อ เอกสารสิ่งพิมพ์, ป้ายประชาสัมพันธ์, โปสเตอร์, เอกสารแผ่นพับ วีดีโอ และม้วนเทปถ่ายทอดความรู้ผ่านหอกระจายข่าว

3. จัดการประชุมและอบรมถ่ายทอดการเรียนรู้ในแม่บ้านเป้าหมาย ตามขบวนการอบรมตามหลักสูตร โดยการบรรยาย/ใช้สื่อการเรียนการสอนเช่นฉายภาพวีดีโอ/จัดนิทรรศการแผ่นภาพโปสเตอร์ และให้จัดตั้งศูนย์กลางจากแม่บ้านแกนนำทำหน้าที่ให้ความรู้และเผยแพร่สื่อความรู้เรื่องเอดส์ในกลุ่มหรือสังคมการประมง

สรุปผลการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมากกว่าที่ตั้งไว้และร่วมมือในการเรียนรู้ขยายเครือข่ายสู่ครอบครัวที่เป็นชาวประมงได้ถ่ายทอดให้ไตง/ช่างเครื่องและนายท้ายเรือประมงเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจที่ถูกต้อง มีศักยภาพ ตระหนักถึงปัญหาเรื่องเอดส์กับการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันกลุ่มเป้าหมายเข้มแข็งในการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมจรจรโลงวัฒนธรรมในท้องถิ่น ยุติค่านิยมที่ไม่เหมาะสม และใช้วิถีชีวิตที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการนำสู่สถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อและร่วมแก้ปัญหาเอดส์

5. การพัฒนาศักยภาพชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข

ปัจจุบันโครงสร้างและสถานการณ์ในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน การเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นได้แก่การผลิตแบบเกษตรอุตสาหกรรมและวิถีการบริโภคแบบสังคมตะวันตกส่งผลกระทบต่อการดูแลสุขภาพเป็นอย่างมาก การมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงย่อมนำมาซึ่งความสุขแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ จากภาวะวิกฤตด้านเศรษฐกิจจึงเป็นโอกาสให้ประชาชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมมรดกกับความรู้ที่ตนเองมีอยู่ร่วมกันนำความรู้ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมมาส่งเสริมสุขภาพของชุมชน ควบคู่กับการปฏิบัติงานพัฒนาท้องถิ่นตามระบบวิถีความเป็นอยู่ที่ชุมชนต้องการต่อไป

วัตถุประสงค์.. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการรวมตัวผนึกกำลัง พลังอาสาสมัครสาธารณสุขได้จัดตั้งเป็นองค์กรชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขในทุกระดับของท้องถิ่นและสมาคมอาสาสมัครสาธารณสุขร่วมศึกษาและพัฒนากิจกรรมการพัฒนาในหมู่บ้านและงานสาธารณสุข

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

จัดเวทีรวมตัวผนึกกำลังพลังอาสาสมัครสาธารณสุขและจัดตั้งองค์กรตลอดจนดำเนินการขยายเครือข่ายในทุกระดับท้องถิ่นให้ได้พัฒนากิจกรรมร่วมกันของสมาชิกตลอดจนทบทวนความรู้ด้านวรรณกรรมท้องถิ่นสำรวจและรวบรวมข้อมูลการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของท้องถิ่น

จัดกิจกรรมรณรงค์อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมทางสุขภาพให้ชุมชน

จัดการประชุมสัมมนา ด้านองค์ความรู้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของท้องถิ่นและรวบรวมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมทางสุขภาพในชุมชนตลอดจนรณรงค์ให้ส่งเสริมสุขภาพควบคู่กับการมีทักษะทางด้านเศรษฐกิจอย่างพอเพียง

สรุปผลการดำเนินงาน

เกิดองค์กรการรวมตัวผนึกกำลัง มีพลังอาสาสมัครสาธารณสุขได้จัดตั้งเป็นองค์กรชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขในทุกระดับของท้องถิ่นและมีสมาคมอาสาสมัครสาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขความตระหนักในการดูแลสุขภาพและจากการเรียนรู้ตามโครงการทำให้สามารถในการบริหารจัดการทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพร้อมปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุขมูลฐานตลอดจนรวมความเข้มแข็งของอาสาสมัครพัฒนาท้องถิ่นต่อไปการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมทางสุขภาพให้ชุมชนเกิดผลการแก้ไขสภาพปัญหาการปฏิบัติงานในพื้นที่ดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพอนามัยในชุมชน

ปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาที่กระจายเคลื่อนย้ายแปรเปลี่ยนรวดเร็วในชุมชนซึ่งมีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพและพัฒนาระบบพื้นฐานในท้องถิ่นหลายแนวทาง การเคลื่อนไหวสู่กรอบใหม่ในการมองปัญหาสุขภาพน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาสุขภาพ และพัฒนาระบบสาธารณสุขของชุมชนสุขภาพที่ดีเป็นพื้นฐานของสังคมที่เป็นสุขเป็นขุมพลังของผลิตผลเชิงเศรษฐกิจ เป็นแรงขับเคลื่อนให้ประเทศพัฒนาไปสู่บทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการที่สท่อนออกมาอย่างเป็นระบบต่อไป

วัตถุประสงค์. เพื่อปรับเปลี่ยนแนวความคิดและความเข้าใจในการสร้างกระแสความเข้าใจกับสาธารณชนและกลุ่มวิชาการสาธารณสุขในการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุขในระดับหนึ่งของชุมชน โดยวิเคราะห์สถานการณ์ตามสภาพปัญหาสุขภาพซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินงานตลอดจนรับผิดชอบต่อสิทธิของตน

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

รวบรวมข้อมูลงานการส่งเสริมประชาคมในการสร้างพลังแนวคิดปฏิรูประบบงานส่งเสริมสุขภาพในชุมชน จากความร่วมมือระหว่างนักวิชาการ ประชาชน ผู้ให้บริการสาธารณสุข องค์กรชุมชน ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกกระทรวงสาธารณสุขวิเคราะห์สถานการณ์และกระบวนการที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จัดการประชุมเสวนาประชาคมปฏิรูประบบการดูแลสุขภาพอนามัยในชุมชนให้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่สมัครใจรวมตัวเป็นประชาคม ทุกจังหวัด นักวิชาการที่สมัครใจเป็นพลังสร้างแนวคิดปฏิรูประบบงานส่งเสริมสุขภาพในชุมชน ผู้บริหารซึ่งตระหนักและให้ความสำคัญในการสร้างพลังแนวคิดปฏิรูประบบงานส่งเสริมสุขภาพ และสรุปผลการจัดการประชุมเสวนาประชาคมนำเสนอต่อสาธารณชนเพื่อนำไปเป็นประโยชน์ในระบบการดูแลสุขภาพอนามัยในชุมชน. โดยจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

สรุปผลการดำเนินงาน

ประชาคมได้ร่วมสร้างพื้นฐานการรองรับแนวทางการปรับเปลี่ยนระบบการพัฒนาสาธารณสุขในอนาคต โดยกำหนดวิธีการและกระบวนการจากสถานการณ์ของทางเลือกต่างๆที่หลากหลายทางเลือกต่างๆอย่างชัดเจนจากพื้นที่ซึ่งยอมรับจากทุกส่วนของสังคมประชาชนได้เรียนรู้กระบวนการและแนวทางปรับโครงสร้างชุมชนและปฏิรูประบบการส่งเสริมสุขภาพที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยกำหนดความต้องการอย่างชัดเจนของท้องถิ่น

หน่วยงาน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา
ชื่อเรื่อง จรรโลงแพทย์แผนไทย พืชสมุนไพร
ระยะเวลา ปี พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์

เพื่อร่วมเฉลิมฉลอง เนื่องในวโรกาส ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบแล้ว และตอบสนองความต้องการของสังคมที่เริ่มตระหนักในคุณค่าของสมุนไพร และการรักษาด้วยการ แพทย์แผนไทยที่ช่วยให้ประชาชนคนไทยได้รู้จักดูแลสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืน ด้วยวิธีการง่าย ๆ ไม่เสียค่าใช้จ่ายแพงเกินไปและเพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านให้เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริม การปลูกสมุนไพร และการใช้ยาสมุนไพรที่ไม่ก่อผลเสียข้างเคียงที่เป็น อันตรายต่อสุขภาพ

ขั้นตอนวิธีการดำเนินงานโครงการ

เริ่มตั้งแต่การบรรจุวิชาการอบรมแพทย์แผนไทย พืชสมุนไพร เข้าในหลักสูตรของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี โดยใช้หลักสูตรจากสถาบันการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข และประสานวิทยากรทั้งจาก ศูนย์ประสานงานสาธารณสุขจังหวัด รวมทั้งวิทยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ สำหรับการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการศึกษาและแปรรูปเป็นรายได้ การปลูกสมุนไพรปลูกได้ทั้งในพื้นที่วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ และที่บ้านของเยาวชน โดยคำนึงถึง สมุนไพรที่ขึ้นได้ดีในท้องถิ่นนั้น ๆ และนำมาใช้ในการ ทำเวชสำอางค์ ยาแผนไทย และอาหารเสริมสุขภาพ ประการสำคัญ คือ การจัดให้ผู้มี ความรู้ออกนิเทศ ให้คำแนะนำขั้นตอนในการปลูก การเก็บ และการแปรรูปสมุนไพร เพื่อความมีคุณภาพของสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบ และจะเป็นที่ต้องการ ของตลาดเป็นอย่างมาก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ให้เยาวชนที่ นทพ. ร่วมพัฒนากับวิทยาลัยเกษตรฯ มีความรู้ ความเข้าใจคุณค่าของสมุนไพร การปลูก การแปรรูป และการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรควบคู่กับความรู้ ความเข้าใจ ในการบำบัดรักษาโดย แพทย์แผนไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคในเบื้องต้น รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยมการใช้สมุนไพร ส่งเสริมให้นำสมุนไพรมาผลิตผลิตภัณฑ์พืชสมุนไพรและส่งเสริมเยาวชน ราษฎรให้ใช้ผลิตพืชสมุนไพร ที่ผลิต จากวัตถุดิบที่ตนเองปลูก โดยเน้นประเด็นที่สำคัญคือ การส่งเสริมการพัฒนาระบบการเพาะปลูก พืชสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน เพื่อการผลิตวัตถุดิบที่มีคุณภาพและคุณค่า ในการนำมาผลิตยา และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นั่นคือ กระบวนการปลูกพืชที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) จะต้องมีการปลูกควบคุมการดูแล รักษาอย่างดีที่จะส่งผลให้ได้ตัวยาหรือสารเคมีที่ต้องการสูง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ รวมทั้งการเก็บเกี่ยวการเก็บรักษาที่ดีด้วย

ด้านสิ่งแวดล้อม

หน่วยงาน โครงการป่าเพื่อชีวิต
ชื่อเรื่อง กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม จ. สุราษฎร์ธานี

ชุมชนบ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 13 ต.ท่าอุแท อ.กาญจนดิษฐ์ เป็นหมู่บ้านที่โอบล้อมด้วยผืนป่าต้นน้ำคลองคราม มีวิถีชีวิตผูกพันกับผืนป่ามาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ จนกระทั่งผืนป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันกลับถูกบุกรุกทำลายจากคนภายนอก แต่ชุมชนที่อาศัยอยู่กับผืนป่ามานานกลับถูกตราหน้าว่าเป็นผู้บุกรุกทำลายป่า วิกฤตความเสื่อมโทรมและปัญหาความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากร ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแสดงความเข้มแข็งและเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดูแลรักษาป่า การต่อสู้ของชาวบ้านหน้าถ้ำดำเนินไปต่างๆที่ไม่มีอำนาจทางกฎหมาย ไม่มีหลักประกันความปลอดภัยในชีวิต ไม่มีผลตอบแทนในรูปของอามิสสินจ้างใดๆ และในเบื้องต้นไม่มีความช่วยเหลือใดๆจากภายนอก มีเพียงพลังชุมชนคนรักป่า รักถิ่นที่ซบเซาเคลื่อนไหวให้การต่อสู้ของชุมชนชาวบ้านหน้าถ้ำดำเนินต่อไป

ชาวบ้านหน้าถ้ำต้องบูรณาการกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ประสานความร่วมมือกับองค์กรที่หลากหลาย และต้องปรับเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานการณ์ ปัญหาอุปสรรคมาต่อเนื่องยาวนาน จนสามารถพิสูจน์ให้หน่วยงานภาครัฐเห็นว่า ชาวบ้านเพียงไม่กี่ร้อยคนสามารถดูแลผืนป่ากว่าสองหมื่นไร่ไว้ได้

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519-2520 ชาวบ้านป่าเริ่มสัมผัสได้ถึงภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นกับระบบนิเวศ โดยสังเกตได้จากความผิดปกติที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมต่างๆที่อยู่รอบตัว จากนั้นชาวบ้านก็ได้รวมตัวกันคัดค้านโครงการต่างๆที่จะเข้ามาสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากร รวมทั้ง ในปี พ.ศ. 2536 ชุมชนได้มีการส่งตัวแทนเข้าร่วมสัมมนาเครือข่าย 10 ป่าอนุรักษ์ จังหวัดสุราษฎร์ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาวิถีทางในการจัดการและอยู่ร่วมกับป่าอย่างเป็นระบบและยั่งยืน รวมทั้งร่วมวางแผนงานในการอนุรักษ์ป่า

ปี พ.ศ. 2537 จึงก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม โดยมีผู้ใหญ่ปลอบ หนูจู่ เป็นประธาน มีการร่างกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกับป่าและใช้ประโยชน์จากป่า จากนั้นมีการส่งตัวแทนของกลุ่มอนุรักษ์ฯ ไปประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง กรณีหากต้องถูกอพยพจากที่ดินที่อุทยานประกาศทับ นอกจากนี้ กลุ่มอนุรักษ์ฯยังได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งมีการเข้าอบรมและสัมมนาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้ จากปี 2542 ถึงปัจจุบัน กลุ่มอนุรักษ์ฯดำเนินกิจกรรมต่างๆอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกในชุมชนและประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคต่างๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษา

ปี พ.ศ. 2543 ชุมชนได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่ารักษาชีวิต” จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าการอุทิศตนเพื่อปกป้องผืนป่าของพวกเขาได้รับการยอมรับ ชุมชนสามารถพิสูจน์ให้เห็นว่า คนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างไร และในปีนี้ กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ “รางวัลลูกโลกสีเขียว” อันเป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญอีกบทหนึ่งที่ยังคงชื่นชมชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าได้

ปัจจุบัน คณะกรรมการกลุ่มฯ ซึ่งมีนายปิติพงศ์ กิตติการเหมาะ เป็นประธาน ได้กำหนดพื้นที่การดูแลป่าเป็น 4 โซน ในแต่ละเดือนจะมีการประชุมว่าด้วยเรื่องป่าและชุมชน 3 ครั้ง ทั้งในระดับโซน ระดับคณะกรรมการกลุ่ม และการประชุมในเวทีขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อระดมความคิดจากทั้งผู้ปฏิบัติงานชาวบ้านในชุมชน และผู้นำ เพื่อให้เป็นเวทีความคิดเสรีอย่างแท้จริง

ชื่อ นส กัญญารัตน์ วงศ์ภูคา
ที่อยู่ ศูนย์ประสานงานประชาคม รพ.น่าน จ.น่าน
โทรศัพท์ 054 710977
ชื่อเรื่อง การใช้สิทธิเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 (วิทยานิพนธ์สาขาบริหารกฎหมายการแพทย์และสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล)

ปัจจุบันองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีบทบาทในการอนุรักษ์และพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ได้ให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการใช้สิทธิเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชนตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้แก่ การใช้สิทธิการได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ การได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐและการร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อเจ้าพนักงาน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์จากผู้รับผิดชอบงานด้าน สิ่งแวดล้อมจำนวน 31 คน และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกระดับผู้บริหารองค์กรจำนวน 12 คนกลุ่มตัวอย่างคือ องค์กรพัฒนาเอกชน ที่จดทะเบียนต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์ ฯ ที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชนมีระยะเวลาการก่อตั้งโดยเฉลี่ย 13.2 ปี แหล่งเงินทุนที่สนับสนุนร้อยละ 23.5 ได้จากการบริจาคของประชาชน การใช้สิทธิเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมองค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่มีการใช้สิทธิน้อย (87.1 %) และได้สิทธิการได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ ร้อยละ 22.9 การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำความผิดต่อพนักงานร้อยละ 6.5 และการได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าชดเชยจากรัฐมีเพียงร้อยละ 3.2 การบริหารจัดการองค์กรอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง (90.3%) ผู้แทนองค์กรความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ (71.0%) ที่สอดคล้องต่อพรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ของผู้แทนองค์กรส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ดี (80.6%) โดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายการบริหารจัดการองค์กรมีความสัมพันธ์กับการใช้สิทธิอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ (p=0.001) การวางแผนและการจัดองค์กรมีความสัมพันธ์กับการใช้สิทธิอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.001และ0.000 ตามลำดับ) ความรู้และทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้สิทธิ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ความไม่ชัดเจนของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในการใช้สิทธิเพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมมากขึ้น องค์กรพัฒนาเอกชนควรปรับปรุงการวางแผนและการจัดองค์กร

ชื่อ	นางสาวโซไรดา ซาลาลา	ตำแหน่ง	ผู้ก่อตั้ง/ กรรมการ และเลขาธิการ
หน่วยงาน	มูลนิธิเพื่อนช้าง		
ที่อยู่	เลขที่ 350 หมู่ 8 ซอยรามอินทรา 61 ถนนรามอินทรา (ก.ม.6) แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10230		
โทรศัพท์	945-7124-6	โทรสาร	945-7124-6
e-mail	fae @ loxinfo.co.th		
ชื่อเรื่อง	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยเหลือช้างไทยของมูลนิธิเพื่อนช้าง		
ระยะเวลาดำเนินงาน	ต่อเนื่องไม่มีกำหนด เพราะการบริหารรักษาและดูแลช้างที่เจ็บป่วยไม่สามารถดำเนินการเป็นเฉพาะกิจได้		

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ปัญหาของช้างต่อประชาชนโดยรวมและปัญหาสุขภาพช้างผู้ที่มีช้างในครอบครอง
2. เพื่อเข้าไปให้ความรู้เบื้องต้นในการดูแลสุขภาพช้าง
3. เพื่อดำเนินการป้องกันต่างๆการเจ็บป่วยของช้างโดยการฉีดวัคซีน
4. เพื่อดำเนินการรักษาและบริหาร (แบบให้เปล่า) แก่ช้างป่วยทุกเชือก/ตัว ไม่ว่าจะเป็นของเอกชนหรือของรัฐ
5. เพื่อจัดเตรียมพื้นที่เลี้ยงช้างที่ไม่มีใครต้องการ (หรือที่เรียกว่าโครงการบ้านหลังสุดท้าย)

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการ

1. ให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมกับโครงการของมูลนิธิด้วยการนำความรู้และความชำนาญตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ช้าง ในโครงการสัตวแพทย์สัญจร โครงการโรงพยาบาลช้าง และโครงการบ้านหลังสุดท้าย
2. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแจ้งข่าวสารการพบช้างเจ็บป่วยแก่มูลนิธิ เพื่อมูลนิธิจะได้รับดำเนินการประสานงานให้ช้างได้รับการช่วยเหลืออย่างรวดเร็ว รวมทั้งให้การดูแลเรื่องอาหารและที่พักแก่ช้างและคนเลี้ยง ขณะเดียวกันก็จะให้ความรู้และหางานที่ถูกกฎหมายและเหมาะสมแก่ช้างและผู้เลี้ยงช้างด้วย

สรุปผลการดำเนินงาน

1. สามารถก่อตั้งโรงพยาบาลช้างขึ้นเป็นแห่งแรกของโลกได้สำเร็จใน พ.ศ.2537
2. ในระยะเวลาเกือบ 8 ปีที่ผ่านมา มูลนิธิเพื่อนช้างสามารถรักษาช้างป่วยทั้งในและนอกโรงพยาบาล ช้างไปแล้วกว่า 600 ชีวิต

ชื่อ นายสมพร ปีนอักษรสกุล **ตำแหน่ง** เลขานุการ
หน่วยงาน สมาคมพลังงานและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่ 40/98 ม. 10 ซ.โชคชัย 4 ถ.ลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230
โทรศัพท์ 5385888, 01-4209625 **โทรสาร** 5385888
e-mail aksornskul@hotmail.com
ชื่อเรื่อง (ไทย) การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายวงแหวน
รอบนอกกรุงเทพมหานครด้านใต้ (ถนนกาญจนาภิเษก) สมุทรปราการ
(อังกฤษ) Public Participation on the Project of Motorway Outer Ring Road Southern
Bangkok (Kanjanapisek), Samutprakarn.

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

เพื่อให้ประชาชนที่จะได้รับและอาจจะได้รับผลกระทบจากการสร้างเส้นทางสายนี้ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโครงการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการก่อสร้างเส้นทางสายดังกล่าว

รายละเอียดกิจกรรมที่ดำเนินการ

1. การสำรวจเก็บข้อมูลและการประสานงานต่างๆในพื้นที่โครงการโดยเฉพาะข้อมูลจากผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. การทำการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussiion) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึก คำถาม และข้อเสนอแนะจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากโครงการ
3. จัดประชุมผู้แทนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งทางตรงและผู้ที่จะได้รับผลกระทบทางอ้อม รวมทั้งผู้นำทางความคิด เช่น นักวิชาการ ข้าราชการในพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
4. สรุปผลทั้งจากความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากบุคคลต่างๆในข้อ 3 ร่วมกับเจ้าของโครงการ คือ กรมทางหลวงเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาให้ดีที่สุด
5. ประชุมสัมมนาร่วมกันโดยเชิญผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้นำทางความคิดของผู้ได้รับผลกระทบ และเจ้าของโครงการ คือ กรมทางหลวง เพื่อสรุปผลและตกลงร่วมกัน

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน (ตุลาคม 2543- มีนาคม 2544)

หน่วยงาน ศูนย์การศึกษาและพัฒนาบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย
ชื่อเรื่อง การศึกษาริวิจัยและฝึกอบรมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหามลพิษ จากการประกอบการอุตสาหกรรมน้ำยางข้น และการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน

บทคัดย่อ

ศูนย์การศึกษาและพัฒนาบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้ริเริ่มที่จะ แก้ไขปัญหา มลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมน้ำยางข้น ด้วยการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคอุตสาหกรรม อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้นสถาบันฯ จึงได้ประสานความร่วมมือกับสมาคมผู้ผลิตและส่งออกน้ำยางข้น ไทย กรมควบคุม มลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม พร้อมทั้งจัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคนิคในการจัดการมลพิษ อุตสาหกรรมมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อหาแนวทางและวางกลยุทธ์ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การดำเนินงานศึกษาริวิจัยและฝึกอบรมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหามลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมน้ำยางข้น และการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนนั้น ได้เลือกบริษัทนาร์บีเบอร์แอนด์ลาเทคส์ จำกัด เป็น โรงงานนำร่องเพื่อดำเนินการศึกษาริวิจัยด้านเทคนิค และเลือกชุมชนรอบโรงงานนำร่อง 3 ชุมชน เป็นชุมชน นำร่องในการศึกษาเพื่อวางระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ในการดำเนินการศึกษาริวิจัยครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นการวิจัยในเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการสร้างบทบาทใหม่ แห่งความร่วมมือและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท้องถิ่น ระหว่างอุตสาหกรรมและชุมชนรอบสถานประกอบการ โดยเน้นกระบวนการสร้างกลไกที่จะทำให้ชุมชนและผู้ประกอบการหันมาทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการวางแผน ตลอดจนร่วมกันจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการโครงการในเบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้จัดให้มีการประชุมโต๊ะกลมเพื่อหาแนวทางในการ แก้ไขปัญหามลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมน้ำยางข้น และนำผลจากการประชุมมาประกอบในการวางแผน การดำเนินงานโครงการให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานโครงการนี้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการประสานความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และการแก้ปัญหามลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป หลังจากนั้นคณะผู้วิจัย ได้เริ่มดำเนินงานภาคสนาม โดยการส่งทีมงานไปประจำที่พื้นที่นำร่อง ซึ่งทีมงานจะประกอบด้วยนักวิจัยด้าน ต่างๆ และจะแบ่งบทบาทหน้าที่เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนวิจัยด้านเทคนิค ซึ่งจะเน้นศึกษาริวิจัยเพื่อหาแนวทางใน การปรับปรุงระบบบำบัดมลพิษในโรงงานนำร่องไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน และสามารถบำบัดมลพิษภายใต้ ค่ามาตรฐานของกรมโรงงานอุตสาหกรรม และในส่วนวิจัยด้านนโยบายชุมชนจะเน้นการศึกษาริวิจัยเพื่อวาง ระบบการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของชุมชน ในการดำเนินงานด้านเทคนิคทุกขั้นตอน คณะผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรหรือผู้ควบคุมระบบบำบัดมลพิษของโรงงานนำร่อง โดยได้ ใช้กระบวนการฝึกอบรมพร้อมๆ กับการดำเนินงานปรับปรุงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงงานนำร่อง และมีการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวให้กับเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติการควบคุมมลพิษของโรงงาน ในกลุ่มน้ำยางข้นด้วย

ชื่อ	นายวีระศักดิ์ ฤทธิเดช	ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ผังเมือง 7ว
หน่วยงาน	สำนักงานผังเมืองจังหวัดและศูนย์วิชาการปฏิบัติการผังเมือง		
ที่อยู่	ศูนย์วิชาการปฏิบัติการผังเมืองสุราษฎร์ธานี ชั้น 4 ถ.ดอนนกก อ.เมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี		
โทรศัพท์	(077) 204-568	โทรสาร	(077) 204-569
ชื่อเรื่อง	การศึกษาวิสัยทัศน์ในลักษณะประชาคมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากองที่เยวบ้านบางปรุ (หมู่ที่ 6) ตำบลคลองศก อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี		
ระยะเวลาในการดำเนินงาน	ตุลาคม 2543- มีนาคม 2544		

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้นำชุมชนและประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนากองที่เยวของบ้านบางปรุ
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ในลักษณะการจัดทำประชาคม
3. นำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการจัดวางผังองค์กรการบริหารส่วนตำบลการจัดทำแผนงานโครงการหรือการกำหนดมาตรฐานของชุมชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการขยายตัวและเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง เนื่องจากมีปัจจัยด้านต่างๆ เช่น มีแหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี แต่ผลกระทบจากการพัฒนาเกิดปัญหาตามมาเช่นกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ และต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งบ้านบางปรุ หมู่ที่ 6 ตำบลคลองศก อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดที่มีกิจการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดรายได้แก่ชาวบ้านส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ส่งผลกระทบต่อสังคมเนื่องจากขาดการจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวกระทรวงมหาดไทยมีนโยบายในการแก้ไข ซึ่งกรมการผังเมืองถือเป็นนโยบายสำคัญและได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของกรมการผังเมือง ให้การวางผังเมืองเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนพัฒนาทั้งชุมชนเมืองและชนบท ให้สอดคล้องและเป็นธรรม โดยอาศัยกระบวนการในลักษณะ “ประชาสังคม” ดังนั้น ศูนย์วิชาการและปฏิบัติการผังเมืองสุราษฎร์ธานี จึงจัดโครงการนี้ขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากองที่เยวและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนสืบไป

โครงการนี้มีวิธีการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (สำรวจ และจัดทำแบบสอบถาม)
- ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมจัดทำรายงาน/แผนที่
- ขั้นตอนที่ 3 จัดทำประชาคมเพื่อกำหนด “วิสัยทัศน์การอนุรักษ์และพัฒนา การท่องเที่ยวบางปรุ”
- ขั้นตอนที่ 4 จัดทำรายงานการศึกษานับสมบูรณ์ (เสนอท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและประชาสัมพันธ)
- ขั้นตอนที่ 5 นำผลการศึกษาเสนอหน่วยงานและสื่ออื่นๆ

สรุปผลการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

โครงการดังกล่าวอยู่ในระหว่างการดำเนินการ ซึ่งคาดว่าจะได้รับผลดังนี้

1. ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและประชาชน ในพื้นที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวของบ้ำบางปรุ
2. ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเอง
3. นำผลการศึกษาไปสู่การวางผังองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำแผนงาน/โครงการและการกำหนดมาตรการร่วมกันของชุมชน

ชื่อ	นายสิทธิศานต์ ทรัพย์ศิริโสภา	ตำแหน่ง	นักวิชาการสาธารณสุข
หน่วยงาน	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย		
ชื่อเรื่อง	ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาระบบกำจัดมูลฝอยของเทศบาลตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย		

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยชุมชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ในปัจจุบันเทศบาลตำบลท่าบ่อมีการกำจัดมูลฝอยอย่างไม่ถูกสุขลักษณะและสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่อย่างมาก ประชาชนมีการรวมตัวกันเพื่อร้องขอให้มีการกำจัดมูลฝอยอย่างถูกต้องหลายครั้ง แต่ปัญหาก็คงยังไม่หมดไปจากชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ การศึกษาถึงความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผนดำเนินงานเพื่อลดความขัดแย้งอันเกิดจากการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการ

การศึกษาคือการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้านกุดบง หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านเดื่อ บ้านโนนศิลาหมู่ที่ 2 ตำบลบ้านถ่อน และบ้านนาไพร หมู่ที่ 1 ตำบลหนองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยศึกษาถึงระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ต่อการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาลตำบลท่าบ่อ รวมถึงปัจจัยด้านลักษณะประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม และปัจจัยเกี่ยวข้องอื่นๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุปผลการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมูลฝอย การจัดการมูลฝอยและการกำจัดมูลฝอยเป็นส่วนใหญ่ แต่มีความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยการจัดการมูลฝอยและตระหนักเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในระดับปานกลางมากที่สุด และประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมในการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยในระดับปานกลาง เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมูลฝอย และความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยชุมชน ส่วนปัจจัยด้านอาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อความต้องการของประชาชนในการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอยชุมชน

ส่วนอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การที่ประชาชนไม่เคยทราบเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการมูลฝอยหรือการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้นำชุมชน ไม่ได้แจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการให้ประชาชนทราบ และประชาชนไม่เคยทราบมาก่อนว่าตนมีสิทธิในการร่วมดำเนินงานต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย คือ ควรที่หน่วยงานภาครัฐและบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่ายมากที่สุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และควรจัดให้มีการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนต่อการสร้างระบบกำจัดมูลฝอยชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการก่อสร้างโครงการ

หน่วยงาน มูลนิธิศึกษาวิจัยนกเงือก
ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนอนุรักษ์นกเงือกเทือกเขาบูโด
วัตถุประสงค์

เมื่อปี พ.ศ. 2537 โครงการศึกษานิเวศวิทยาของนกเงือก ซึ่งดำเนินการโดย ดร.พิไล พูลสวัสดิ์ ได้ทราบข่าวว่าชาวบ้านจากหลายหมู่บ้านที่อาศัยอยู่รอบเทือกเขาบูโด ได้จับลูกนกเงือกที่พบในพื้นที่ดังกล่าว ไปขายเป็นประจำทุกปี ซึ่งนกเงือกเหล่านี้อยู่ในสถานะเสี่ยงใกล้สูญพันธุ์ ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า รวมไปถึงความสำคัญของคนที่จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ให้คงอยู่ ทางโครงการศึกษานิเวศวิทยาของนกเงือก จึงได้ริเริ่ม “โครงการชุมชนอนุรักษ์นกเงือกเทือกเขาบูโด” ขึ้น เพื่อกำหนดมาตรการที่จะอนุรักษ์นกเงือกในพื้นที่ดังกล่าวให้สามารถดำรงชีวิตต่อไป และรักษาไว้เป็นสมบัติของท้องถิ่นรวมทั้งเป็นมรดกทางธรรมชาติของประเทศอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า โดยใช้นกเงือกเป็นสื่อ ประกอบกับเพื่อศึกษาชีววิทยาและนิเวศวิทยาของนกเงือกที่ใกล้จะสูญพันธุ์

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานขั้นแรก เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2537 ทางโครงการศึกษานิเวศวิทยาของนกเงือก ได้ร่วมมือกับชาวบ้านจากหลายๆหมู่บ้าน ที่อาศัยอยู่โดยรอบเทือกเขาบูโด โดยทางโครงการได้พยายามอธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึงความสำคัญของนกเงือก ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติและเป็นสมบัติของท้องถิ่น และพยายามชักชวนให้ชาวบ้านเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์นกเงือก โดยในช่วงแรกมีชาวบ้านเข้าร่วมกับโครงการทั้งหมด 10 คน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2543 ได้มีชาวบ้านเข้าร่วมงานกับโครงการ ทั้งหมดรวม 28 คน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นชาวบ้านที่มาจากหมู่บ้านต่างๆ รวม 9 หมู่บ้าน จาก 5 อำเภอ 3 จังหวัด ทางโครงการได้ให้ชาวบ้านช่วยเก็บข้อมูลทาง วิชาการ ตลอดจนช่วยเฝ้าสังเกตพฤติกรรมในการทำรังของนกเงือก โดยคาดว่ากิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์นกเงือก และป่าให้กับชาวบ้านเหล่านี้ได้

จากการดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาชีววิทยาและนิเวศวิทยาของนกเงือกในพื้นที่ป่าบูโดอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทราบว่ากรณีที่นกเงือกบางรังไม่เข้าโพรง อาจมีสาเหตุมาจากโพรงชำรุด หรือเสื่อมสภาพ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2542 ทางเจ้าหน้าที่ของโครงการ จึงได้เริ่มดำเนินการสำรวจสภาพโพรงรังของนกเงือก และยังมี การปรับปรุงโพรงรังของนกเงือกให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และในปลายปีพ.ศ. 2543 ทางโครงการ ได้ร่วมมือกับอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการดำเนินงานเพื่อติดตั้งโพรงเทียม เพื่อช่วยให้นักเงือกในป่าบูโดสามารถขยายพันธุ์ได้มากขึ้น แต่ว่าการติดตั้งโพรงเทียมยังเป็นงานที่อยู่ในขั้นทดลอง และหากผลการทดลองติดตั้งโพรงเทียมได้ผลดี ทางโครงการจะพยายามเพิ่มปริมาณโพรงเทียมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยให้นักเงือกมีแหล่งสร้างรังมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มประชากรของนกเงือกในป่าบูโด ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นต่อไป

หน่วยงาน มูลนิธิสวัสดิ์
ชื่อเรื่อง โครงการปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่ปี 2534 พื้นที่ฝั่งอ่าวไทยได้มีอุตสาหกรรมหนักเกิดขึ้นอย่างมาก การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เหล่านี้ ได้ก่อมลภาวะขึ้นอย่างมากทั้งในอากาศ แม่น้ำ และทะเล ประกอบกับมีนโยบายเน้นหนักให้จังหวัดระยองเป็นพื้นที่ในการพัฒนาอุตสาหกรรม การใช้ทะเล ในเขตนี้จึงถูกใช้ในลักษณะที่เป็นที่รองรับของเสียจากภาคอุตสาหกรรมไปด้วยโดยปริยาย ภาวะท้องทะเลที่ถูกใช้เป็นทั้งแหล่งทรัพยากร และที่บำบัดถ่ายเทของเสีย อันเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวได้ก่อตัวขึ้นอย่างไร้ระเบียบ ขาดมาตรฐานและเกินกำลังความสามารถในการรองรับของท้องทะเล ทำให้สภาพทะเลในเขตจังหวัดระยองเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว จึงส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของชาวประมงขนาดเล็กในเขตน่านน้ำอนุรักษ์ ซึ่งมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ได้หล่อเลี้ยงการดำรงอยู่ของสังคมในรูปของอาหาร การจ้างงาน การหมุนเวียนของเศรษฐกิจในหลายๆสาขาที่เชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจท้องถิ่นกับเศรษฐกิจแห่งชาติ ในขณะเดียวกันการดูแลสิ่งแวดล้อมในการใช้ท้องทะเลและทรัพยากรทางทะเลก็ได้อาศัยชาวประมงขนาดเล็กเฝ้าระวังดูแลทรัพยากรทางทะเลมาช้านานทำให้ชะลอความเสื่อมโทรมลงได้บ้าง

มูลนิธิสวัสดิ์จึงได้ริเริ่มโครงการปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมทางทะเล เนื่องจากเห็นว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญ ที่ต้องมีการฟื้นฟู บูรณาการท้องทะเลโดยเฉพาะในเขตพื้นที่อนุรักษ์ โดยมีการร่วมมือกับชุมชนประมงขนาดเล็ก 17 ชุมชนในเขตจังหวัดระยอง ภายใต้ความร่วมมือระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์การประชาชน โดยมีพื้นที่ปฏิบัติการเน้นหนักที่บริเวณอ่าวระยอง ตั้งแต่ช่องเสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ถึงเกาะเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

เพื่อมุ่งลดภาวะความเสื่อมโทรมและสร้างจิตสำนึกในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางทะเลและระบบนิเวศชายฝั่ง รวมทั้งให้มีการเฝ้าระวังและจัดการทรัพยากรอย่าง เหมาะสม, พัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของคน-องค์กรชุมชนในท้องถิ่นให้มีขีดความสามารถเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

หลังจากที่มูลนิธิสวัสดิ์ได้เก็บข้อมูลจากชาวประมงขนาดเล็ก 17 ชุมชนดังกล่าวแล้ว ได้มีการขยายแนวคิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือในทิศทางที่ถูกต้องตรงกันแล้ว ก็ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมในด้าน การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการงานด้านเศรษฐกิจ ชุมชนได้ระยะหนึ่ง จึงได้เกิดข้อเสนอแนะจากคณะทำงานและสมาชิกซึ่งเป็นชาวประมงเรือเล็กให้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เรียกชื่อว่า “ชมรมประมงเรือเล็กจังหวัดระยอง” ขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2542 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชายฝั่งให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ และเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งตามสิทธิอันพึงมี รวมทั้งเพื่อให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างเหมาะสม นอกเหนือจากนี้ ยังเพื่อเสนอข้อมูลและทางออกให้มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชาวประมงเรือเล็กบนพื้นฐานของความถูกต้องเป็นธรรมกับทุกฝ่ายและด้วยสันติวิธี

ชื่อ หม่อมหลวงวัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และคณะ* **ตำแหน่ง** นักวิจัยชำนาญการ 8
หน่วยงาน สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่อยู่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทรศัพท์ 02 - 2230195 **โทรสาร** 02 - 2262112
ชื่อเรื่อง (ไทย) แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่พัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าแห่งประเทศไทย (กฟผ.)
(อังกฤษ) Public Participation Model for EGAT Thermal Power Plant
Developing Site
ระยะเวลาดำเนินงาน พ.ศ. 2543 1 ปี

ขั้นตอน / วิธีการดำเนินงาน

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่พัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) นี้ เป็นโครงการที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมไทยที่กระแสรู้สึกของคนไทยต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการคำนึงถึงสิทธิของตนและสิทธิของชุมชนเริ่มมีมากยิ่งขึ้นตามการกำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและจัดการโครงการต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

สาเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้หน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง กฟผ. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานอันเกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชน เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยด้านสังคมมากยิ่งขึ้นในอดีต กฟผ. มีระบบการบริหารองค์กรแบบที่เรียกว่า “ระบบ SSM” (Supply Side Management) คือระบบการตั้งรับ เพราะเป็นรัฐวิสาหกิจเพียงแห่งเดียวที่ เป็นผู้แสวงหาแหล่งผลิตไฟฟ้า ด้วยระบบนี้จึงทำให้นโยบายและการทำงานของ กฟผ. ในอดีต ให้ความสำคัญต่อปัจจัยด้านสังคมและประชาชนเป็นรอง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน กฟผ. ได้เปลี่ยนแปลงมาให้ระบบการบริหารองค์กรแบบที่เรียกว่า “DSM” (Demand Side Management) ซึ่งเป็นระบบการบริหารที่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าของ กฟผ. ที่ทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ในพื้นที่ชุมชนขนาด 4,019 ไร่ ย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คนในพื้นที่โครงการและผู้ที่อยู่ใกล้เคียงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ

จากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้นักวิจัยต้องการแสวงหาคำตอบสำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการ ฯ 4 ประการ ตั้งแต่ขั้นเตรียมโครงการโรงไฟฟ้า ขั้นก่อสร้างโรงไฟฟ้า และขั้นตอนการผลิตกระแสไฟฟ้า คือ

1. สภาพปัจจุบันของประชาชนในพื้นที่โครงการ ฯ ในประเด็นเหล่านี้เป็นอย่างไร
 - 1.1 คุณลักษณะ และวิถีชีวิตของประชาชน
 - 1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม
 - 1.3 ปัญหา ข้อจำกัด ความขาดแคลน ตลอดจนความต้องการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน
 - 1.4 ศักยภาพของชุมชน บทบาทผู้นำท้องถิ่น การรวมกลุ่มและเครือข่ายของชุมชน

* ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ , รศ.ดร. สปรียา ควรรตชะคุปต์ , ผศ.ดร. ชินนะพงศ์ บำรุงทรัพย์ , ดร. พงษ์เทพ วรทิงโยการร ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก กฟผ.

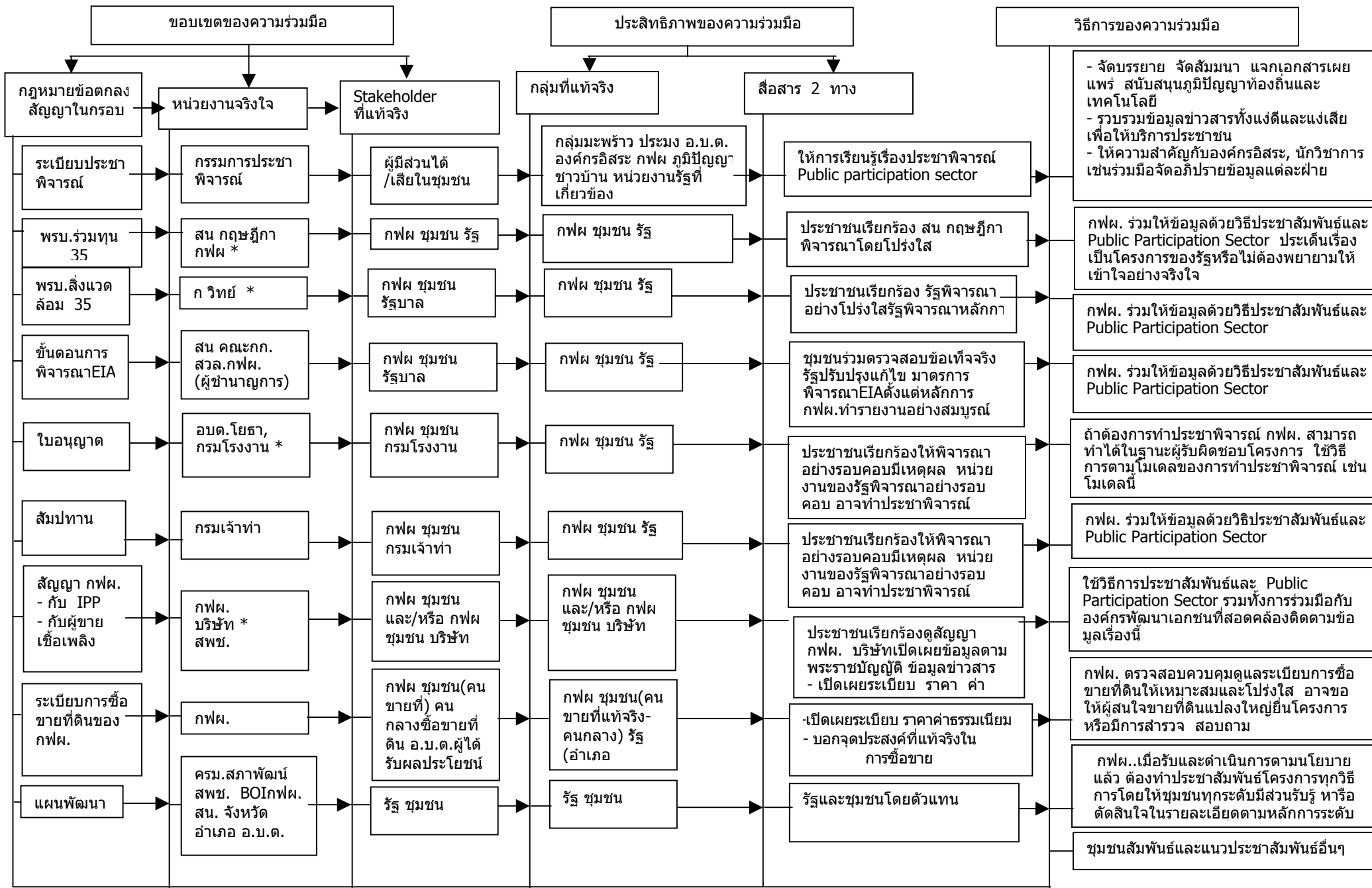
2. หากโครงการ ฯ นี้เกิดขึ้น ประชาชนในพื้นที่โครงการ ฯ จะเป็นอย่างไร
 - 2.1 ความรู้สึก ทศนะ ความคาดหวังต่อโครงการ ฯ
 - 2.2 ศักยภาพของชุมชนที่จะสนับสนุนโครงการ ฯ หรือเข้าร่วมโครงการ ฯ
 - 2.3 ความรับผิดชอบต่อชุมชน และทรัพยากร
3. ผลประโยชน์ที่จะได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันในระยะสั้นและระยะยาวของกลุ่ม Stakeholders ต่าง ๆ รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นด้วย
4. ทางเลือกของประชาชนที่จะดำรงชีวิตต่อไปในระยะยาว ตลอดจนโครงการ ฯ สามารถสนับสนุนการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่โครงการ ฯ ที่ประชาชนต้องการเป็นอย่างไร

อนึ่ง การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นกลไกสำคัญยิ่งในระดับหนึ่งมีความหมายเพื่อลดความขัดแย้งจากโครงการทางด้านการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าที่เป็นโจทย์ปัญหาของการหารูปแบบถ้าหากได้คำตอบอย่างหมดจดว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเป็นอย่างไร แต่จากการวิจัยได้พบว่ากระบวนการนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาหนึ่งมาจากมุมมองของภาครัฐและเอกชนต่อมิติของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีความหมายต่างกัน ประชาชนต้องการการมีส่วนร่วมที่พัฒนาตั้งแต่การรับรู้ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นการมีส่วนร่วมในการจัดตัดสินใจ โดยได้รับการยอมรับการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นอย่างเท่าเทียมกันตั้งแต่ต้น จนกระทั่งถึงการมีส่วนร่วมในการกำกับและตรวจสอบการดำเนินโครงการ ฯ ให้เป็นไปตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ นอกจากนี้ องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้ ก็เพราะประชาชนตรงกลุ่มเป้าหมายสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนและเป็นไปในลักษณะการสื่อสารสองทางให้คลายความกังวลและสงสัย ซึ่งจะยังผลให้ไม่เกิดปัญหาว่าไม่มีความจริงใจต่อกันในที่สุด

อย่างไรก็ดี ในเวลานี้ประสบการณ์ของการต่อสู้หาความจริงใจทำให้แนวคิดและเป้าหมายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนามาถึงอุดมการณ์และเจตนารมณ์อันสูงส่งว่าการแก้ปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมต้องมีใช่เป็นเรื่องที่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อการสร้างภาพพจน์แก้ปัญหาคความขัดแย้งอีกต่อไปแล้ว แต่ทว่ามันควรจะเป็นเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืนและเป็นธรรมต่างหาก มิติความคิดนี้น่าจะเป็นสิ่งที่ กฟผ. และ / หรือ เจ้าของโครงการใหญ่ที่จะนำโครงการ ฯ ไปตั้งในชุมชน ควรหันมาทบทวนอย่างจริงจังและถือเป็นเรื่องจริงจังเพื่อให้เกิดแนวทางของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงต่อไป

งานวิจัยนี้ได้พยายามที่จะตอบปัญหาสังคมโดยหาแบบจำลองหรือ Model ของการมีส่วนร่วมจากวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยศึกษาข้อมูลจากการเข้าไปมีส่วนร่วมกับบุคคลและเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องจริงและเกิดขึ้นแล้วในสังคมของเรา มิได้ใช้วิธีการหาแบบจำลองทางคณิตศาสตร์หรือการสมมติสถานการณ์ ผลของการวิจัยระดับหนึ่งคือการเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 59 ที่เน้นภาคประชาชน ด้วยขั้นตอนและวิธีการทำประชาพิจารณ์ ดังแผนผังที่แนบ

แผนผัง แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นตอนและวิธีการทำประชาพิจารณ์

ชื่อ นางสาวอุบลวรรณ สุภาแสน **ตำแหน่ง** อาจารย์ ระดับ 4
หน่วยงาน ภาควิชาศึกษาศึกษาทั่วไป คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ที่อยู่ ภาควิชาศึกษาศึกษาทั่วไป คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50290
โทรศัพท์ 053-878092 **โทรสาร** 053-498151
e-mail u_supasaen@hotmail.com หรือ u_supasaen@yahoo.com
ชื่อเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ใน
 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ระยะเวลาการดำเนินงาน ประมาณ 1 ปี 6 เดือน

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิทธิชุมชนตาม
 รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 นอกจากนี้ยังต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์การบริหารส่วน
 ตำบลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้มารวมทั้งความพึงพอใจของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจ
 ต่อสภาพป่าไม้ในชุมชน

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงานเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาและข้อมูลจากแหล่งข้อมูลได้แก่หนังสือ บทความการ
 ประชุมสัมมนา วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนตลอดจนข้อมูลจากการสังเกต
 การณ์ภาคสนาม ในหลาย ๆ พื้นที่และได้ตัดสินใจเลือกป่าชุมชนของตำบลศรีบัวบานเป็นพื้นที่ศึกษาใช้เวลา
 ประมาณ 6 เดือน เครื่องมือในการเก็บข้อมูลอันได้แก่ แบบสอบถามและโครงสร้างการสัมภาษณ์พร้อมทั้ง
 กำหนดกลุ่มเป้าหมายได้แก่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลศรีบัวบาน ประชาชนตำบลศรีบัวบาน และคณะ
 กรรมการป่าไม้ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนของประชาชนในการจัดการดูแลป่าไม้ กระบวนการนี้ใช้เวลา
 ประมาณ 2 เดือน ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลได้สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลไว้ 2 ประเภท อันได้แก่แบบ
 สอบถามจากประชาชนตำบลศรีบัวบาน 342 คนเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ความรู้
 ความเข้าใจต่อทรัพยากรป่าไม้และสิทธิของชุมชนในการดูแลรักษาป่าตามรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 การมีส่วน
 ร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ เป็นต้น ส่วนเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอีกประเภทก็คือโครงสร้างการ
 สัมภาษณ์ซึ่งจะทำการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากคณะกรรมการป่าไม้ หมู่บ้านละ 2 คน รวม 24 คน
 และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลอันถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชน อีก 6 คนรวมทั้งสิ้น 372 คนใช้ระยะ
 เวลาในการเก็บข้อมูล กว่า 4 เดือนและทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

สรุปผลการดำเนินงาน/ข้อเสนอแนะ

จุดเริ่มต้นในการดูแลรักษาป่าของตำบลศรีบัวบานเริ่มต้นมาจากหมู่บ้านเพียงแห่งเดียวและไม่ได้เริ่ม
 จากการดูแลป่าเพราะเห็นคุณค่าป่าโดยตรงแต่เห็นคุณค่าในฐานะที่จะช่วยฟื้นฟูสภาพแหล่งน้ำอันถือเป็นปัจจัย
 ที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตและต่อมาได้กลายเป็นจุดเด่นของชุมชนเนื่องจากชุมชนอื่นกำลังได้รับบทเรียนจากความ
 แห้งแล้งอันเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่าและได้เริ่มหันมายึดเอาบ้านทุ่งยาวเป็นแบบอย่าง กระบวนการ
 เปลี่ยนผ่านในช่วงเวลาดังกล่าวประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมายส่งผลต่อจิตสำนึกในการหวงแหน
 ทรัพยากรป่าไม้ของชาวบ้านสำหรับกระบวนการดึงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมใช้วิธีการตั้งองค์กรชุมชนเพื่อเป็น
 แกนนำในการจัดการดูแลป่าคือ คณะกรรมการป่าไม้ของแต่ละหมู่บ้านเป็นองค์กรที่เข้ามาใช้อำนาจอธิปไตย

แทนประชาชนในท้องถิ่นและมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการจัดการป่าของชุมชน วิธีการจัดการป่าของชุมชนมิใช่มีทั้งดูแลรักษาเท่านั้นการปลูกเสริมและทดแทนป่าที่ถูกลักลอบทำลายหรือถูกใช้ประโยชน์โดยชาวบ้าน และการปลูกฝังจิตสำนึกความรักและหวงแหนป่าให้กับคนในชุมชนและเยาวชน โดยมีการประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลและโรงเรียนภายในชุมชนสร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาป่าและสอดแทรกการอนุรักษ์ป่าในการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในการจัดการป่าของชุมชนในขณะนี้ ได้แก่ การปลูกจิตสำนึกของคนให้หันมารัก และดูแลป่าโดยมองความสัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมากกว่ามองประโยชน์ในเชิงเศรษฐศาสตร์เท่านั้น รวมทั้งเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการมองว่าป่าเป็นของคนทุกคนมิใช่ของสาธารณะเพราะคำว่าสาธารณะ มีความหมายโดยนัยว่ารัฐต้องดูแล เมื่อเกิดความเสียหายรัฐต้องรับผิดชอบแต่อัตราการการลดลงของจำนวนพื้นที่ป่าในปัจจุบันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ารัฐไม่สามารถดูแลป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงได้อีกต่อไป อีกประเด็นหนึ่งคือ ข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจของชุมชนในการดูแลรักษาป่าซึ่งชาวบ้านไม่มีอำนาจตามกฎหมายและส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในทางปฏิบัติทั้งนี้เพราะไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิและอำนาจของชุมชนโดยตรง แม้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิแก่ประชาชนในด้านการดูแลป่าไม่หลายมาตราแต่ก็ยังไม่มีความหมายที่ออกมารองรับสิทธิและอำนาจของชุมชนนี้โดยตรง

ชื่อ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม ประภาส ปิ่นตบแต่ง มนูญญา มั่นตลัมพะ ชาญชัย ช่วยจันทร์
หน่วยงาน โครงการศึกษาวิจัยและติดตามประเมินผลนโยบายสาธารณะ
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ชื่อเรื่อง ปัญหาการจัดประชาพิจารณ์ในประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการในการจัดทำประชาพิจารณ์ โดยจะพิจารณาถึงปัญหาที่ทำให้การจัดทำประชาพิจารณ์ในหลาย ๆ ครั้ง ไม่สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางสังคมได้ รวมทั้งการพยายามค้นหาคำตอบว่าประชาพิจารณ์มีความเหมาะสมสำหรับสังคมไทยหรือไม่

2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการอันเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะพิจารณาว่ามีเครื่องมือการมีส่วนร่วมแบบอื่นที่สามารถใช้แทนประชาพิจารณ์และสามารถระงับข้อขัดแย้งได้ดีกว่าหรือไม่? และหากประชาพิจารณ์ยังคงใช้การได้ในสังคมไทย ควรจะมีการปรับปรุงเครื่องมือขึ้นเนื้ออย่างไรเพื่อให้สามารถใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอน/วิธีดำเนินงาน

1. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องด้านประชาพิจารณ์ทั้ง 5 กรณี
2. จัดการสนทนาขนาดเล็ก (Small group discussion)
3. การเข้าร่วมในการสัมมนาเกี่ยวกับเรื่องประชาพิจารณ์รวม 5 ครั้ง
4. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารสิ่งพิมพ์
5. เข้าร่วมสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในการประชุมประชาพิจารณ์ 2 ครั้ง

สรุปผลการดำเนินงาน

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาที่ทำให้ประชาพิจารณ์กลายเป็นเครื่องมือที่ไร้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสร้างนโยบายที่ให้ความเป็นธรรมแก่สังคม และไม่สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาคัดแย้งทางสังคมได้ พร้อมกับได้ให้ข้อเสนอแนะต่างๆไว้หลายประการ

โดยเห็นว่าปัญหาการจัดทำประชาพิจารณ์ที่ผ่านมามีดังนี้

1. ปัญหาด้านวัฒนธรรม
2. ปัญหาด้านการป้องกันและจัดการความขัดแย้งในกระบวนการกำหนดนโยบาย
3. ปัญหาด้านกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์

ชื่อ นางสมาลี โพธิ์ศรี
ที่อยู่ 191/232 หมู่บ้านบ้านเดชา ซ.12 ถ.มะลิวัลย์ ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น
โทรศัพท์ (043) 254-355 , 01-262-4589 -
ชื่อเรื่อง สิทธิชุมชนหมู่บ้านเดชากับการขยายสนามบินขอนแก่น
ระยะเวลาในการดำเนินงาน เมษายน 2539 - มิถุนายน 2543
วัตถุประสงค์ เพื่อรักษาสิทธิและชุมชนในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิต

ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการ

ในสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเงินจำนวน 1,396 ล้านบาทเพื่อขยายสนามบินจังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาสนามบินขอนแก่นเป็นสนามบินนานาชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2539 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดชา ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้บริเวณทางขึ้น-ลงของเครื่องบินไม่ต้องการให้มีการขยายสนามบินดังกล่าว ชาวบ้านในหมู่บ้านเดชาจึงรวมตัวกัน จัดตั้งกลุ่มคณะทำงานเฉพาะกิจขึ้นชุดหนึ่ง ทำการศึกษาข้อมูลทุกด้านในการสร้างสนามบิน จากนั้นชุมชนหมู่บ้านเดชาได้ร่วมกันต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของชุมชนในทุกๆ ด้าน เช่น

1. การร้องเรียนผ่านฝ่ายปกครองท้องถิ่น ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ
2. การต่อสู้โดยสันติวิธี เช่นการประท้วงอย่างสันติ การใช้สื่อสาธารณะ การจัดทำหนังสือผลกระทบการขยายสนามบิน ยื่นเรื่องต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อสำนักงานสิ่งแวดล้อมตะวันออกเฉียงเหนือ และกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

4. การเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และการใช้สิทธิทางศาล

แม้ชุมชนหมู่บ้านเดชาจะเข้าร่วมในวิธีต่างๆ เพื่อปกป้องสิทธิของชุมชนแล้วก็ตามก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งโครงการนี้ได้ จึงทำให้การขยายสนามบินสำเร็จ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านเดชาเป็นอย่างมาก คือ

1. มลภาวะเป็นพิษ ได้แก่ ฝุ่นละอองในขณะการดำเนินการก่อสร้าง ซึ่งแม้ประชาชนจะร้องเรียนก็ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด นอกจากนั้น ยังได้รับผลกระทบจากกาซคาร์บอนมอนนอกไซด์ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ ก๊าซไฮโดรคาร์บอนจากยานพาหนะที่เข้าออกบริเวณสนามบิน
2. มลภาวะทางเสียง ได้แก่ เสียงดังที่เกิดจากเครื่องบิน
3. น้ำท่วม เนื่องจากการขยายทางวิ่งโดยการถมที่ดินให้มีระดับเท่ากับทางวิ่งเดิม ซึ่งจะทำให้ น้ำท่วมเมื่อมีฝนตก แม้ระบบการระบายน้ำของสนามบินจะดีเพียงใดก็ตาม

ผลสรุปการดำเนินการ/ข้อเสนอแนะ

จากการต่อสู้ที่ยาวนานของชาวชุมชนหมู่บ้านเดชา ผลสุดท้าย โครงการขยายสนามบิน จังหวัดขอนแก่นก็เสร็จสิ้นลง ชาวชุมชนก็ต้องทนรับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการรวมตัวกันของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง และการไม่ได้รับการแก้ปัญหาอย่างจริงจังจากภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหวังว่าศาลปกครองและหน่วยงานใหม่ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับจะเป็นที่พึ่งที่ชุมชนคาดหวังในอนาคต

* 1.อ.พิภูต กุลชัย 2. ศศ.เพ็ญจันทร์ วรรณรัตน์ 3. ดร.ศรีโสภณ มีเจริญ 4. พระมนัส ขันดิษฐ์โม 5. นายสมศักดิ์ อยู่รอด 6. นายสุเวศน์ ภูระหงษ์ 7. นายมานิตย์ ทิพย์มณฑา 8. นายยุทธพงษ์ แสงโสภา

ดรชนี้ : ชื่อผู้เขียน

กฤษณะ เหมะชัย	น.68	ภานุวัฒน์ ภัคดีวงศ์	น.27
กัญญารัตน์ วงศ์ภูคา	น.79	มานะ ถนอมภูวนาท	น.7
จำนง สมประสงค์	น.50	มาโนช วามานนท์	น.69
จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ และ		วัลลภ พิชญ์พงศ์ตา	น.59
กนกพร ชินานนท์เวช	น.41	วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ุ และคณะ	น.88
ฉันทนิช อัครานนท์	น.39	วิลาศ โลहितกุล	น.37
เฉลิมชัย วุฒิพิทยามงคล	น.64	วีระศักดิ์ ฤทธิเดช	น.83
ไชโรดา ซาลวาลา	น.80	สมบุญ ดวงสโมสร	น.20
ณัฐสิการ แก้วใจ	น.14	สมพร ปีนอักษรสกุล	น.81
ทศพร ทองเที่ยง	น.5	สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ	น.93
ธวัชชัย กันทะวันนา	น.34	สิทธิศานต์ ทรัพย์สิริโสภา	น.85
ธิติมา วงษ์ชีรี	น.2	สินธุ์ สโรบล	น.52
นิพนธ์ พัวพงศกร, เตือนเด่น นิคมบริรักษ์	น.15	สีดา สอนศรี	น.43
บุรพา มหาบุญญานนท์	น.9	สุพจน์ บุรพุกศลศรี	น.30
ประพฤติพร อักษรมัต	น.45	สุมาลี โพธิ์ศรี	น.94
ประเสริฐ คำแดง	น.44	สุริน คล้ายรามัญ	น.10
ปาน กิมปี	น.33	สุรียันต์ สุวรรณราช และคณะ	น.48
ปิยะนุช เงินคล้าย และคณะ	น.12	เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์	น.56
ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ	น.17	อภิชัย ศรีโสภิต	น.23
พาลาภ สิงหเสนี	น.66	อรสา สุกสว่าง และคณะ	น.36
พิกุล กุลชัย และคณะ	น.31	อุบลวรรณ สุภาแสน	น.91

ดรชนี : ชื่อหน่วยงาน

กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง	น.14	ศูนย์วิจัยและบริการอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมชีวเคมี สำนักวิจัยและบริการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	น.2,น.5
กองปฏิบัติการจิตวิทยา กรมกิจการพลเรือนทหารเรือ	น.45	ศูนย์วิชาการปฏิบัติการผังเมือง สุราษฎร์ธานี	น.83
คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด เชียงใหม่	น.9	สถานีอนามัยเหมืองจี้	น.34
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร	น.27	สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา	น.59
คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้	น.91	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจรัลพงษานุรักษ์	น.39
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	น.48	สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	น.88
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	น.43	สถาบันพระปกเกล้า	น.8/1
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง	น.12	สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	น.66
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	น.56	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย	น.15
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	น.36	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย	น.82
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	น.52	สมาคมนักพัฒนาหมู่บ้านแห่งประเทศไทย	น.50
โครงการป่าเพื่อชีวิต	น.78	สมาคมพลังงานและสิ่งแวดล้อม	น.81
ชุมชนชุมชนสุขสันต์ 26	น.44	สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน	น.37
ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	น.41	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	น.93
มหาวิทยาลัยศิลปากร	น.30	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมไทย มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	น.20
มูลนิธิพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน	น.69	สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดลำปาง	น.64
มูลนิธิเพื่อนช้าง	น.80	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย	น.85
มูลนิธิศึกษาวิจัยนกเงือก	น.86	สำนักศึกษาการพัฒนาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏเทพสตรี	น.7
มูลนิธิสวัสดิ์	น.87	หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา	น.4,น.55,น.76
โรงเรียนศรียานุสรณ์	น.31		
วิทยาลัยการปกครอง	น.23		
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรธานี	น.68		
ศูนย์ประสานงานประชาคม จ.น่าน	น.79		